

Uio • Universitetet i Oslo

Bruk av ASK i tilrettelagte avhør av personer med utviklingshemming

Charlotte Hersvik Dahl

SPED4096

Vår 2020

Masteroppgave i spesialpedagogikk, Institutt for
spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo

Dato: 30/06/20

Sammendrag

Barn og voksne med utviklingshemming er ekstra sårbare og utsatte for vold og overgrep. Deres kommunikative, kognitive og motoriske ferdigheter kan være nedsatt. Dette kan være et hinder for å gi beskjed dersom det skjer noe som er ulovlig, eller noe de ikke ønsker skal skje.

Personer med utviklingshemming er avhengige av nærpersoner til alle døgnets tider.

Overgrepene kan begås av nærpersoner, assistenter, ansatte på bolig og andre beboere. De har gjerne kjærester, og vet ikke hvor sette de skal sette grenser. Dette kan være fordi de ikke har hatt nok opplæring i seksuell helse og tror det forventes av dem. Få av de som opplever overgrep eller er vitne til vold og overgrep står frem og forteller sin historie. Dette oppleves på barnehuset. De får inn mange barn, men få barn og voksne med utviklingshemming. Dette er en stor bekymring for barnehuset og politiet. De ønsker at det skal være et økt fokus på nettopp dette. De lurer veldig på hvor disse barna er.

Barnehuset er etablert for å sikre at barn og andre sårbare grupper ikke utsettes for unødige belastninger i forbindelse med politiavhør og får god og koordinert oppfølging (Helsedirektoratet, 2016)

Barnehuset skal bistå politiet med avhør. De har ansvar for den barnefaglige delen. De er ansvarlig for at det gjennomføres formøter i forkant av avhøret hvor det diskuteres eventuelle tilrettelegginger og hvordan de skal gå frem med avhøret. De er også ansvarlig for ettermøter. De deltar på avhørene igjennom videooverføringen i et annet rom.

Alternativ og supplerende kommunikasjon er en stor del av hverdagen til de som er bruker av dette. Brukerne er ikke en ensartet gruppe, men de har til felles at språkfunksjonen er midlertidig eller permanent nedsatt. Barn og voksne med utviklingshemming kan ha behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. Dette vil avhenge av hvilken grad av utviklingshemming de har, og hvordan de kommunikative og kognitive ferdighetene er utviklet.

Forord

Det er en merkelig følelse å sitte her med en ferdig masteroppgave. To år har gått veldig fort, og studietiden på Blindern har vært helt fantastisk. Denne reisen startet for mange år siden som en drøm, men nå sitter jeg her med en mastergrad i spesialpedagogikk. Det har vært en utrolig reise, som nå er slutt.

Prosessen med å skrive en masteroppgave har vært preget av både oppturer og nedturer, men det har vært en givende prosess og jeg kommer ut av dette med ny kunnskap om hvordan tilrettelagte avhør foregår, samt hvordan rettsikkerheten til sårbare grupper blir ivaretatt av alle de menneskene som jobber på og med barnehuset. Jeg ser også at det kreves mer forskning og studier av hvor mange barn og voksne med utviklingshemming som kommer til barnehuset. De er en ekstra sårbar og utsatt gruppe, og det bør videre undersøkes hvorfor det ikke er så mange saker som blir avdekket og kommer til barnehuset for avhør.

Jeg vil takke informantene. Uten dere hadde ikke denne studien vært realisert. Tusen takk til de som svarte på spørreskjemaet, samt en ekstra takk til dere som stilte opp på dybdeintervju.

Jeg vil takke gode venner og familie for støtte og uvurderlig oppmuntring under denne prosessen, spesielt mamma, pappa, Dana, Celin og Embla. Tusen takk for forståelse og tålmodighet.

Jeg vil takke veilederen min Jan Stålhane for gode tilbakemeldinger, støtte og gode samtaler gjennom hele prosessen.

Nå er studietiden slutt, og jeg ville ikke vært denne erfaringen foruten.

Jessheim, mai 2020

Charlotte Hersvik Dahl

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	III
Forord	IV
1 Innledning	1
1.1 Tema	1
1.2 Avgrensning	2
1.3 Problemstilling	2
1.4 Oppgavens oppbygning	2
2 Teori	5
2.1 Utviklingshemming	5
2.1.1 Definisjon.....	5
2.1.2 Ulike grader av utviklingshemming.....	6
2.1.3 Diagnostisering og utredning	6
2.2 Kommunikasjon	7
2.2.1 Definisjon.....	7
2.2.2 Kommunikasjonsvansker	8
2.3 Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)	8
2.3.1 Definisjon.....	8
2.3.2 ASK som språk.....	9
2.3.3 ASK brukere.....	10
2.3.4 ASK og lovverk	10
2.3.5 ASK hjelpemidler og assistanse	11
2.4 Tilrettelagte avhør	14
2.4.1 Barnehusenes rolle.....	14
2.4.2 Barn som vitner	16
2.4.3 Sårbare, utsatte barn og utviklingshemming.....	19
2.4.4 De vanskelige samtale.....	20
2.4.5 Den dialogiske samtalemetoden (DCM).....	21
2.4.6 Gjennomføring av tilrettelagte avhør.....	22
2.4.7 Tilrettelagte avhør og lovverk.....	23
2.5 Oppsummering:	25
3 Metode	26
3.1.1 Definisjon.....	26
3.1.2 Grunn for valg av metoden	27
3.1.3 Designplan.....	28
3.1.4 Valg av design i Mixed Method.....	29
3.1.5 Utfordringer	30
3.1.6 Datainnsamling.....	30
3.1.7 Dataanalyse	31
3.1.8 Spørreskjema.....	31
3.1.9 Intervjuguide	32
3.2 Populasjon og utvalg	33
3.2.1 Populasjon.....	33
3.2.2 Utvalg	33
3.3 Undersøkelsens kvalitet	34

3.3.1	Validitet i kvantitativ metode	34
3.3.2	Validitet i kvalitativ metode:.....	35
3.3.3	Reliabilitet i kvantitativ metode:.....	35
3.3.4	Reliabilitet i kvalitativ metode:.....	36
3.3.5	Etiske vurderinger.....	36
3.4	Analyse.....	38
3.4.1	Plan for analyse.....	38
3.5	Verktøy for analyse.....	39
3.5.1	Jamovi.....	39
3.5.2	Nettskjema	39
3.5.3	Kodebok	39
3.5.4	NVivo	40
3.6	Oppsummering.....	40
4	Presentasjon og drøfting av resultater.....	42
4.1	Resultater av de kvantitative spørreundersøkelsene	42
4.1.1	Resultat av spørreskjema barnehus	42
4.1.2	Resultat av spørreskjema politidistrikt	44
4.1.3	Resultat av spørreskjema politihøgskolen	45
4.2	Drøfting.....	46
4.2.1	Drøfting med bakgrunn i spørreundersøkelsene	46
4.2.2	Drøfting med bakgrunn i intervjuundersøkelsene.....	55
4.3	Oppsummering.....	68
5	Avslutning.....	70
5.1	Avsluttende konklusjoner	70
5.2	Prosjektets begrensninger.....	72
5.3	Videre forskning.....	72
	Litteraturliste.....	74
	Vedlegg 1: Godkjenning NSD	79
	80
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv.....	81
	Vedlegg 3: Samtykkeskjema	85
	Vedlegg 4: Kodebok.....	86
	Vedlegg 5: Intervjuguide	92
	Vedlegg 6: Spørreskjema:	98
	Vedlegg 7: 8 trinn for å redusere barrierer og sikre passende støtte	101

1 Innledning

1.1 Tema

Barn med utviklingshemming er en sårbar gruppe som har en høyere sannsynlighet for å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep. (Syversen, M. T., & Sævik, S. 2009, s.2).

Dette er ikke noe som er nytt, men hvordan avhør av barn og voksne foregår var det som fikk min oppmerksomhet.

ASK er et viktig hjelpemiddel for barn og voksne med utviklingshemming, fordi deres de språklige og kognitive funksjonene er nedsatt. Det er hjelpemidler som bidrar til at hver enkelt person å delta i samfunnet på sine egne premisser. De får mulighet til å bruke sitt språk i saker om omhandler dem. Det er ca mellom 0.4% og 1.2% av befolkningen har behov for ASK (Næss, 2015, s.5)

For å finne frem til riktig ASK løsning for den enkelte må man kjenne personen godt i forhold til styrker og svakheter hos den enkelte (Næss, 2015, s. 5)

Med tanke på at personer med ulik grad av utviklingshemming i følge definisjonene har store utfordringer i forhold til språk og språkforståelse, er det naturlig å tro at de har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon i hverdagen for å kunne kommunisere.

Jeg startet å undersøke om det var gjort forskning på dette området tidligere. Det jeg fant var ulike masteroppgaver på temaet utviklingshemming og overgrep. Jeg har ikke sett noen lignende studier om dette temaet jeg ønsker å undersøke.

Det som fanger min interesse her, er rettsikkerheten til personer med utviklingshemming. På grunn av at flere av dem har behov for kommunikasjonshjelpemidler for å kunne ha en samtale, vil det være viktig at det blir tatt på alvor og inkludert i forberedelsene til tilrettelagte avhør.

Politiet sier at de ønsker en så fri fortelling som mulig i de tilrettelagte avhørene. Hvis dette skal skje må de kunne ha hjelpemidlene sine tilgjengelig under avhøret. Hver enkelt bruker har egne behov, og det må tilpasses hver enkelt person.

1.2 Avgrensning

Teamet alternativ og supplerende kommunikasjon i tilrettelagte avhør av personer med utviklingshemming er et stort tema. Avgrensningen i denne oppgaven er lagt til bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon i tilrettelagte avhør av personer med utviklingshemming. Hovedområdene som blir avdekket i oppgaven er utviklingshemming, alternativ og supplerende kommunikasjon og tilrettelagte avhør.

Innen utviklingshemming har valget falt på å presentere utviklingshemming, ulike grader av utviklingshemming og hvordan dette blir diagnostisert. Dette er det som vil være relevant for resten av oppgaven og hvilken erfaring informantene har med utviklingshemming.

Innen alternativ og supplerende kommunikasjon er det på en generell grunnlag det blir presentert. Dette er fordi det er et stort tema, og dermed vil det bli tatt opp ulike typer kommunikasjons hjelpemidler og det er undersøkt hvordan dette blir brukt i tilrettelagte avhør. Det er også undersøkt hvilken kunnskap informantene innehar angående ASK.

Tilrettelagte avhør er noe som jeg har valgt å gå dypere inn i. Dette for å finne ut hvordan avhørene foregår og hvordan avhørene tilrettelegges har jeg valgt fokus på barnehusets rolle, utdanningen til politibetjentene, og forberedelsene til avhørene. Fordi det er noe som har mye å si for hvordan det er mulig å implementere ASK under avhørene.

På bakgrunn av tema og hva jeg ønsket å undersøke, har jeg kommet frem til problemstillingen, som er følgende:

1.3 Problemstilling

Hvordan blir ASK brukt i tilrettelagte avhør av personer med utviklingshemming?

1.4 Oppgavens oppbygning

Problemstillingen omfatter utviklingshemming, alternativ og supplerende kommunikasjon og tilrettelagte avhør.

Innenfor de tre hovedtemaet blir det presentert ulike underkategorier som er interessante for drøftingen senere i oppgaven.

Siden oppgaven handler om personer med utviklingshemming, er dette et tema som er vektlagt. Innenfor utviklingshemming er det tatt med en definisjon, som er vesentlig fordi det er den som avgjør om en person har utviklingshemming og har rett på tilrettelagte avhør.

Ulike grader av utviklingshemming har noe å si for kommunikasjonsferdighetene til barnet eller den særlig sårbare. Gjennom utredning og diagnostiseringen vil man finne ut hvordan

kommunikasjonsferdighetene vil utvikle seg, og dermed kunne sette inn tiltak som fremmer kommunikasjon.

Alternativ og supplerende kommunikasjon og kommunikasjon er det største temaet som blir tatt opp i denne oppgaven. Det er stort sett kommunikasjon som blir formidlet av informantene og som blir diskutert. Dette er også fordi problemstillingen er vinklet inn mot at det hvordan alternativ og supplerende kommunikasjon blir brukt i de ulike situasjonene på barnehuset.

Gjennom kapittelet om ASK blir det tatt opp hva det er, hvem som er brukere av ASK og ASK som språk. Det blir også tatt opp hva som står i lovverket angående ASK, om ulike ASK hjelpemidler og hvordan assistanse som trengs for å kunne kommunisere i hverdagen. Barnehusets rolle og oppgaver er en kategori som ble tatt med fordi tilrettelagte avhør er et samarbeid mellom barne- og likestillingsdepartementet, helse- og omsorgsdepartementet og justis- og beredskapsdepartementet. Jeg valgte å ha dette med da det er viktig for hvordan samarbeidet skjer på barnehuset og hvem som er aktører i tilrettelagte avhør. Det er viktig å få frem at det er mange som er involvert når barn eller særlig sårbare skal inn til avhør. Det er relevant i forhold til bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon. Det er forskjellige utdanninger og bakgrunner hos de ulike aktørene og det har påvirkning på hvordan de møter barn med kommunikasjonsvansker.

Når barnehusets rolle ble tatt opp, ble det naturlig å se på ulike faktorer som inngår i de tilrettelagte avhørene. Personer som kommer til barnehusene for avhør er ekstra sårbare og måten de blir møtt på i en slik vanskelig situasjon er et viktig tema å ta opp her. Derfor har jeg valgt å ta med politiets utdanning, sekvensielle avhør og barn som vitner som tema i oppgaven.

Det å vite hvordan man snakker med barn om vonde hendelser i livet deres er en egenskap som politiet og barnehuset må inneha. De vanskelige samtalene er tatt med som tema på bakgrunn av dette.

Den dialogiske samtalemetoden er også tatt med som tema av samme grunn som beskrevet over. Det er en metode som brukes i tilrettelagte avhør som et redskap til hjelp i kommunikasjonen med barn og andre sårbare.

Lovverket er tydelig på hvem som har krav og rett til tilrettelagte avhør. Dette er noe som er vesentlig for drøfting senere og hvem som kommer til barnehusene. Innenfor lovverket er det utarbeidet en forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner. Dette er noe som barnehuset og politiet arbeider etter og er vesentlig av den grunn.

I metodedelen blir blandet metode presentert. Denne metoden var et godt valg for de undersøkelsene jeg valgte å gjøre, med spørreundersøkelse og dybdeintervju. Her blir både kvantitativ og kvalitativ metode brukt. Undersøkelsens kvalitet blir diskutert gjennom reliabilitet og validitet i de ulike metodene. Valget falt på å presentere og diskutere reliabilitet og validitet i hver av metodene separat. Det ble mer oversiktlig, og det var lite å finne av litteratur som støttet oppunder validitet og reliabilitet i blandet metode. Etske vurderinger er en del av metodedelen i oppgaven. I denne delen kommer det frem at godkjenning fra NSD er på plass, og hvordan etiske dilemmaer er løst i undersøkelsene og oppgaven. I analysen er det brukt ulike verktøy. De blir presentert og det blir forklart hvordan de har blitt brukt i arbeidet med å analysere svarene fra spørreundersøkelsene og dybdeintervjuene.

Presentasjon og drøfting av funn er lagt opp slik at resultatene fra spørreundersøkelsene først blir presentert, før de blir drøftet i lys av teorien som er beskrevet i oppgaven.

Neste del av dette kapittelet handler om presentasjon og drøfting av intervjuene. Her blir resultatene presentert og drøftet sammen. I spørreundersøkelsene var det lukkede spørsmål og svar, derfor var det bedre å presentere rene funn før de ble drøftet. I intervjuene var svarene mer komplekse og lange, og derfor var det bedre å drøfte svarene jeg fikk i kategorier.

Kategoriene blir også presentert i denne delen. I drøftingen har jeg valgt å gå dypere inn i utviklingshemming, alternativ og supplerende kommunikasjon og tilrettelagte avhør. Dette er de hovedtemaene for problemstillingen min og derfor er det et fokusområde i drøftingen.

Etter drøftingen er det lagt opp til avsluttende refleksjoner og konklusjoner. Her blir det dratt konklusjoner ut fra svarene fra både spørreundersøkelsene og intervjuene. Ut fra de konklusjonene diskuteres mulige vinklinger til videre forskning som kan utøves av andre.

Prosjektets begrensninger blir diskutert og drøftet, med forslag til ulike andre måter å vikle oppgaven på.

2 Teori

I teorikapittelet blir relevant teori presentert. De temaene som berøres er utviklingshemming, alternativ og supplerende kommunikasjon og tilrettelagte avhør.

Innenfor utviklingshemming blir det presentert ulike grader, samt diagnostisering og utredning.

Innenfor alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) blir det presentert teori om kommunikasjonspartnere, hva lovverket sier om ASK og diskusjonen om ASK er et eget språk.

Tilrettelagte avhør blir presentert, herunder hvordan det blir utført, hva barnehusets rolle er og hva lovverket sier om tilrettelagte avhør.

2.1 Utviklingshemming

2.1.1 Definisjon

I ICD-10 er det en lang definisjon på hva utviklingshemming er, men det er slik den er beskrevet. Denne tar for seg utviklingshemming, men det er i tillegg egne beskrivelser av de ulike gradene innenfor utviklingshemming.

I følge ICD-10 er definisjonen av utviklingshemming følgende:

Tilstand av forsinket eller mangelfull utvikling av evner og funksjonsnivå, som spesielt er kjennetegnet ved hemming av ferdigheter som manifesterer seg i utviklingsperioden, ferdigheter som bidrar til det generelle intelligensnivået, f.eks. kognitive, språklige, motoriske og sosiale. Utviklingshemming kan forekomme med eller uten andre psykiske og somatiske lidelser.

Graden av psykisk utviklingshemming blir vanligvis vurdert ut fra standardiserte intelligensprøver. Disse kan suppleres med skalaer som måler sosial tilpasning i et gitt miljø. Målene gir en tilnærmet indikasjon på graden av psykisk utviklingshemming.

Diagnosen avhenger også av en samlet vurdering av de intellektuelle ferdighetene, bedømt av en erfaren kliniker.

Intellektuelle ferdigheter og sosial tilpasning kan endres over tid. Selv om de er dårlige, kan de bedres ved trening og rehabilitering. Diagnosen skal baseres på det nåværende funksjonsnivået.

(ICD-10, hentet fra www.e-helse.no)

Denne beskrivelsen er relativt lang, i motsetning til AAIDD sin beskrivelse som er som følgende:

Intellectual disability is a disability characterized by significant limitations in both **intellectual functioning** and in **adaptive behavior**, which covers many everyday social and practical skills. This disability originates **before the age of 18**. (Shalock et al, 2010) (hentet fra www.aaid.org)

AAIDD går også nærmere inn på hva intellektuell fungering, adaptiv atferd og utviklingsperioden innebærer.

AAIDD har også beskrevet noe om ytterligere hensyn som bør tas. Dette er forskjellig fra ICD-10.

AAIDD mener at i en vurdering om utviklingshemming må man se på miljøet hvor personen vokser opp med jevnaldrende og deres kultur.

Videre sier de at det viktig at fagpersoner ser på språklig mangfold og ulike måter personer kommuniserer på, oppfører seg på og beveger seg på.

De to definisjonene jeg har fremstilt her er veldig like, siden vi er i Norge er det ICD-10 som benyttes.

2.1.2 Ulike grader av utviklingshemming

I følge ICD-10 er det fire undergrupper av psykisk utviklingshemming. Disse er rangert etter evnenivå, som er beskrevet over. De fire forskjellige er F70: lett, F71; moderat, F72: alvorlig og F73:dyp (ICD-10;2020, Grøsvik; 2008)

Når er et barn er i utvikling kan det være en fordel å benytte seg av adaptive ferdigheter når en skal gradere utviklingshemming. Adaptive ferdigheter er avhengig av de samme kognitive funksjonene som språk, evne til å planlegge og enkelt problemløsning. (Grøsvik, 2008, s. 20)

2.1.3 Diagnostisering og utredning

Vi kan skille mellom tre ulike prosesser når en skal utrede barn med forsinket utvikling. Det starter med en diagnostisk test med vekt på funksjonskartlegging med bakgrunn i ICD-10 kriteriene. Etterfulgt av medisinske undersøkelser for å finne årsaksforklaringen til utviklingsforsinkelsen, og til slutt en bred funksjonskartlegging som gir et grunnlag for tiltaksplanlegging. (Grøsvik, 2008)

Når en diagnostiserer ut fra kriteriene i ICD-10 så bygger de kriteriene på testing av evnenivå og adaptive ferdigheter i tillegg til at alderskriteriet er oppnådd. For å oppnå gyldighet i diagnostiseringen, er det viktig med en bred kartlegging som inneholde bl.a. anamnese som legger vekt på utviklingshistorie, altså når barnet når de ulike milepælene i forhold til motorikk, språk og kognitive funksjoner som sosial fungering og adaptive ferdigheter. Den legger også vekt på utviklingsavvik i familien, om det kan være arvet genetisk. (Grøsvik, 2008)

Dersom barnet ikke har språk, vil det være preverbale kommunikasjonsferdigheter som inngår i vurderingen. (Grøsvik;2008, Sattler;2001, Gjørnum & Heyerdahl;1996)

2.2 Kommunikasjon

2.2.1 Definisjon

Kommunikasjon kan forstås på ulike måter. Det er ifølge Næss & Karlsen (2015) en lineær og en sirkulær forståelsesmåte.

Den sirkulære kommunikasjonsmodellen er beskrevet som en dialogisk modell.

Kommunikasjonen er beskrevet som et samspill mellom kommunikasjonspartnere, hvor oppmerksomheten blir delt mellom partnerne (Lorentzen, 2013). Modellen legger vekt på relasjonen mellom partene og at kommunikasjonspartnerne skaper forståelse seg imellom i løpet av kommunikasjonsprosessen. (Lorentzen, 2013;Næss, 2015; Ulleberg; 2014).

I følge Næss (2015) er budskapet i kommunikasjonen formidlet gjennom en kommunikasjonskanal. Det kan være kroppslige kanaler. Det kan formidles verbalt gjennom talespråket, eller nonverbalt gjennom peking, tegn eller kroppsspråk.

Det kan være «ikke hjulpet kommunikasjon» eller fysiske kanaler som kommunikasjons hjelpemidler, talebrytere. Eller teknologiske kommunikasjons hjelpemidler som datamaskiner eller nettbrett.

Å kommunisere funksjonelt er avgjørende for å kunne delta aktivt i samfunnet, og vil derfor kunne påvirke livskvalitet og personlig utvikling (Næss, 2015 s. 21)

Lorentzen (2013) skriver om barn med nevrologiske skader, genetiske syndromer og nedsatt funksjonsevne har vanskeligheter med å tilegne seg talespråk. For mange vil det være helt uoverkommelig.

Nærpersoner utvikler språket sammen med barna, og når de kjenner hverandre godt vil det være lite de ikke klarer å tolke og forstå av hverandre.

Lorentzen (2013) snakker om egen erfaring i arbeid med funksjonshemmede barn. Han nevner her omsorgspersonenes responsivitet overfor barnets spontane og naturlige uttrykk

som fører dem inn i en kommunikatív relasjon. Dette fremmer gester, peking og mimikk og eventuell språklighet.

Forankringen i nære relasjoner og deltakelse i felles aktiviteter som gjør språket meningsfullt (Lorentzen, 2013, s. 26)

Samspill er en prosess. Den relasjonelle kompetansen står sentralt her, da det handler om å samhandle med andre, og hvordan man forholder seg til noe og noen, og hvordan man kan finne dette sammen i et samspill. (Lorentzen, 2013, s. 39)

Det er viktig at man kan tilpasse seg til den andre, på den måten kan man finne en felles forståelse for det man gjør og prøver å oppnå.

2.2.2 Kommunikasjonsvansker

Kommunikasjonen påvirkes av en rekke individuelle faktorer, som kognisjon, motorisk utvikling og sensorisk bevissthet. (Lorentzen, 2013; Næss, 2015)

Det kommunikative miljøet vil også være en faktor. Det kommunikative miljøet innebærer for eksempel rollemodeller, strukturelle faktorer og kommunikasjonspartnere.

Kommunikasjonsvansker kan oppstå som en primær og isolert vanske, eller som kombinasjon av ulike vansker.

I følge American Speech-Language-Hearing Association (ASHA, 1993) sin definisjon så er det ulike typer kommunikasjonsvansker som kommer innunder begrepet, samt kombinasjoner av disse med ulik affiseringsgrad og årsaksforklaringer.

ASHA åpner for at kommunikasjonsvansker kan være primære, eller de kan være sekundære til andre vansker, som for eksempel utviklingshemming (ASHA, 1993; Næss, 2015, s.25)

Kommunikasjonsvansker kan oppstå når som helst i utviklingsfasene, men en ser ofte ulike tegn tidlig i utviklingen. Det starter med blikk-kontakt, peking, felles oppmerksomhet osv. Det vil være viktig å iverksette tiltak når en ser at utviklingen ikke går den veien den skal. Funksjonell kommunikasjon er viktig for læring og utvikling.

2.3 Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)

2.3.1 Definisjon

Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) er ulike prosedyrer og prosesser som benyttes for å lykkes i kommunikasjon.

Det er utviklet mange forskjellige kommunikasjonshjelpemidler for personer med behov for ASK. (ASHA, 2010; Beukelman & Mirenda, 2012)

Det er delt inn i ulike kategorier. De skilles gjerne mellom «high-tech» som er avanserte tale maskiner med dynamisk display. «Low-tech» som kan være talemaskiner uten dynamisk

display og «papp-tech» som kan være kommunikasjonsbøker og symbolkort. (Beukelman & Mirenda, 2013; Næss, 2015)

Valg av kommunikasjons hjelpemiddel avhenger av personens kommunikasjonsferdigheter. Det viktig å vurdere personens forventede utvikling, og mobilitet, samt motoriske og perseptuelle forhold. Dette ses i sammenheng med styringsmuligheter for direkte valg og scanning. (Beukelman & Mirenda, 2012)

2.3.2 ASK som språk

Det er mange diskusjoner om ASK skal betegnes som et eget språk. I FN's konvensjon for rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2020, s.8) blir språk definert som «språk omfatter talespråk og tegnspråk og andre former for ikke-verbal kommunikasjon». I betegnelsen «ikke-verbal kommunikasjon» kan ASK falle inn under, og dermed være et eget språk.

Hvis man da ser til opplæringsloven (1998) står det i § 2-16, og § 3-13 (lovdata.no) at ASK blir definert som «kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmiddel».

Gjennom denne betegnelsen vil ikke ASK være regnet som eget språk.

Hvis vi har et utgangspunkt i lingvistisk forståelse av språk, vil ikke ASK bli definert som eget språk på et generelt grunnlag (St.meld. 18 (2010-2011)).

I diskusjonen om ASK kan betegnes som et språk i lingvistisk utgangspunkt er det formkomponenten som er i fokus. I debatten er det de på den ene siden som argumenterer for at de ulike symbolsystemene som blir benyttet av ASK brukere, har ulike bøyingsformer av verb og må derfor betegnes som et språk.

På den andre siden blir det argumentert for at det ikke alle symbolsystemer som har bøyingsformer. De som har det, benytter de ordinære norske bøyingsformene i tillegg til ordinær norsk syntaks når symbolene blir satt sammen til setninger. ASK kan derfor i denne sammenhengen ikke betegnes som språk (Næss, 2015, s.27).

Jeg har nevnt stortingsmeldinger og synet på ASK gjennom et lingvistisk perspektiv.

Nå skal jeg se litt på det kulturelle perspektivet.

Det kulturelle perspektivet stiller vanligvis krav om et felles språk. (Næss, 2015, s.17)

ASK er en samlebetegnelse som består av flere kommunikasjonsformer, symbolsystemer, hjelpemidler. (Næss, 2015, s.27)

Alle disse har sin egen historie, kompleksitet og oppbygning. Mange vil bruke dette som argument for at ASK ikke skal defineres som eget språk. Det begrunnes med at det må være flere språk siden det er flere komponenter som har innvirkning på ASK som begrep. Et annet

argument innenfor det kulturelle perspektivet er knyttet til morsmål og hvem barnet lærer språk av. Som regel er foreldre som er språklige rollemodeller, mens for ASK brukere blir det fagpersoner med ASK kunnskap som starter språkopplæringen. (Næss, 2015, s.27)

Dersom foreldre og nærpersoner får opplæring i ASK vil de kunne bistå og bli viktige bidragsyttere til å gi barna sine opplæring i ASK. Hvordan fagpersoner formidler sin tilnærming har mye å si for om foreldre ser på ASK som eget språk eller om de ser på ASK som en metode, brukt i pedagogisk sammenheng med barn som har kommunikasjonsvansker. (Næss, 2017, s. 27).

Det kan argumenteres for at ASK er mer enn et pedagogisk hjelpemiddel dersom opplæringen av foreldre og nærpersoner skjer fra barna er helt små. Dermed vil det følge dem hele livet og kan bli sett på som et språk. (Næss, 2017, s.17)

2.3.3 ASK brukere

I følge Beukelman & Mirenda (2013) er det ikke spesifikke grupper personer som bruker ASK.

Brukere av ASK er i alle aldre, sosioøkonomiske grupper, og etniske grupper.

Det eneste som er likhet mellom dem er at de trenger adaptiv assistanse til å snakke og eller skrive, fordi deres kommunikasjon er midlertidig eller permanent nedsatt. (Beukelman & Mirenda, 2013, s. 4). Det er stor variasjon på hvorfor individer trenger alternativ og supplerende kommunikasjon. De vanligste kognitive årsaker til kommunikasjonsvansker inkluderer utviklingshemming, cerebral parese, autisme og apraksi av tale.

Det ultimate målet med ASK er ikke å finne en teknologisk løsning til kommunikasjon, men å gi personer muligheter til å delta på ulike interaksjoner og aktiviteter som de selv ønsker å være en del av. (Beukelman & Mirenda, 2013, s.8)

Personer med kommunikasjonsvansker, enten det er å forstå andre eller gjøre seg forstått, kan ha nytte av ASK. (Næss, 2015, s.25)

2.3.4 ASK og lovverk

Opplæringsloven

Opplæringsloven regulerer grunnskoleopplæringen i Norge. Loven slår fast at det er kommunene som har ansvar for den offentlige grunnskolen og fylkeskommunene som har ansvar for den offentlige videregående skolen.

I følge opplæringsloven skal ta utgangspunkt i den enkelte elev sine behov, og gi hver elev et forsvarlig utbytte av undervisningen. I opplæringsloven (2006 §2-16, §3-13 og §4A-13) står det beskrevet at personer/elever som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon

har rett på dette dersom de helt eller delvis mangler funksjonell tale. Dersom det er behov for alternativ og supplerende kommunikasjon har også eleven rett på spesialundervisning i henhold til kapittel 5 i opplæringsloven. (opplæringsloven, 2006, §5-1)

Barnehageloven

I barnehageloven (2005, §19i) står det at barn som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon, skal få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i barnehagen.

Spesialpedagogisk hjelp i §19a gjelder også for nødvendig opplæring i bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon.

2.3.5 ASK hjelpemidler og assistanse

I all kommunikasjon er det relasjoner, samt det er kommunikasjon i alle relasjoner. Gjennom et utvidet relasjonsbegrep legges det vekt på å undersøke relasjonen mellom personene i kommunikasjonen. Legges vekt på de erfaringer, kunnskaper, historiene og fenomenene det handler om i samtalen (Ulleberg, 2014 s. 23)

Kommunikasjonspartnere er essensielt i kommunikasjon med brukere av alternativ og supplerende kommunikasjon. For å lykkes i kommunikasjon er man avhengig av andre faktorer knyttet til individet selv og samfunnet. I all kommunikasjon vil personens kommunikative kompetanse være avgjørende. (Næss, 2015, s.30-31)

Beukelman & Mirenda (2013) skriver om person-sentrert planlegging når det kommer til kommunikasjonspartnere, hvem er det personene kan snakke med? Jo, for de fleste vil svaret være nærpersoner, familiemedlemmer, voksne assistenter som snakker med dem, og kanskje andre med utviklingshemming, og disse personene er så klart gode kommunikasjonspartnere. Personer som bruker ASK trenger også andre kommunikasjonspartnere gjennom hverdagen. Ofte er det nødvendig med en systematisk tilnærming for å utvikle og implementere en plan for at personer som har store kommunikasjonsvansker får muligheten, til å få en overgang fra restriktive innstillinger på kommunikasjonshjelpemiddelet som få kommunikasjonspartnere kan hjelpe med, til de som er mer inkluderende.

Personen som bruker kommunikasjonshjelpemidler skal være i sentrum.

Det er en prosess som muliggjør at ASK brukere og deres tilretteleggere setter fokus på muligheter. Muligheter for å utvikle personlige forhold, ha positive roller i samfunnet, øke deres egen kontroll i sitt eget liv og utvikle ferdigheter og evner for å nå disse målene (Beukelman & Mirenda, 2013, s.235, Mount & Zwernik, 1988, s.6)

Person sentrert planlegging ble utviklet av O'Brien & O'Brien (2002).

Kommunikasjonspartnere har en stor rolle i livet til brukere av ASK. Det er dem som skal tilrettelegge for kommunikasjon, samt drive kommunikasjonsprosessen med personer som har kommunikasjonsvansker. En god kommunikasjonspartner må være tålmodig, interessert og motivert for arbeidet som må legges ned. (Næss, 2015, s.32).

Det er kompetanse som kommunikasjonspartneren bør inneha. Partneren bør være en som prøver å forstå ASK brukerens svekkende tale, som prøver å tolke signaler og gester.

Partneren bør kunne tåle å stå i stillhet, da det kan ta tid å svare, denne tiden må gis.

Partneren bør ta initiativ til å gjenta og bekrefte det personen forteller, samtidig som det er viktig at kommunikasjonspartner gir beskjed dersom noe er uklart, eller er usikker på hva som blir uttrykt. Kommunikasjonspartneren skal være best mulig støtte for barnet i den enkelte situasjonen.

Kommunikasjonspartnere er gjerne en barnet er trygg på, det kan være assistent eller omsorgspersoner. Hvis barnet har en kommunikasjonspartner de er trygge på er det ofte lettere å kommunisere og uttrykke det en ønsker. Det vil også gi rom for forståelse og reduserer faren for misforståelser og brudd i kommunikasjonen.

De fleste ASK brukere har assistenter som hjelper med programmeringen av de ulike hjelpemidlene til de forskjellige situasjonene barnet befinner seg, og skal kommunisere i. De er gjerne med barnet i barnehage, skole, hjemme og på ulike fritidsaktiviteter. Når de har med seg assistentene vil dette gjøre det lettere for barnet å kommunisere, da de får hjelp til å være delaktige i egen hverdag og i de ulike situasjonene de befinner seg i.

Det er mange ulike tiltak rundt barn med behov for ASK, og mange av de behovene blir utført av assistenter (Kleppenes & Sande, 2015, s.61).

Selv om assistentene er delaktige i skolehverdagen til barna, kreves det ingen spesielle krav til skolefaglig kompetanse. Dette er fordi de skal ikke ha ansvar for undervisning eller spesialundervisning, men følge eleven med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. (Kleppenes & Sande, 2015, s.61).

Kent-Walsh & Mcnaughton (2005) beskriver kommunikasjon som en dynamisk transaksjonsprosess hvordan kommunikasjonspartnerne gjensidig påvirker hverandre gjennom hele kommunikasjonsprosessen. For å få til en slik dynamisk transaksjonsprosess mellom kommunikasjonspartnere og personer med komplekse kommunikasjonsvansker og personer som bruker alternativ og supplerende kommunikasjon vil det være avhengig av kommunikasjonspartnerens kommunikative kompetanse.

Gjennom livet vil personer som bruker ASK ha varierte kommunikasjonspartnere som vil spille en stor rolle i deres liv. De personene de har en naturlig sosial kontakt med er foreldre,

søsken, venner og kollegaer. De personene må få opplæring i det hjelpemidlet som personen bruker, slik at de kan sikre en god kommunikasjon og en god interaksjon på personens egne premisser. Gjennom livet vil de også møte kommunikasjonspartnere som lærere, leger og ansatte på boliger som også må forholde seg til kommunikasjonshjelpemidlene personen benytter seg av (Kent-Walsh & Mcnaughton, 2005).

Det er ulike utfordringer som kan dukke opp i interaksjonen mellom kommunikasjonspartner og bruker av ASK. Et av problemområdene kan være at kommunikasjonspartneren dominerer interaksjonen, spør lukkede spørsmål som krever kun ja/nei svar fra ASK bruker.

Kommunikasjonspartner kan ha for mye fokus på selve hjelpemiddelet enn personen bak hjelpemiddelet. Dersom kommunikasjonspartneren dominerer interaksjonen på denne måten får brukeren av ASK en passiv rolle i sin egen interaksjon og får kun brukt begrensede kommunikative midler (Kent-Walsh & Mcnaughton, 2005, s.196).

Kent-Walsh & Mcnaughton (2005) beskriver en tiltaksmodell som består av åtte trinn som kan bidra til å redusere barrierer og sikre passende støtte i kommunikasjonsprosessen mellom kommunikasjonspartnere og brukere av ASK.

De 8 trinnene er beskrevet i vedlegg 7, men jeg skal forklare de kort her.

Første trinnet går ut på å sikre at kommunikasjonspartnerne er motiverte for å innføre nye strategier for samhandling med personer som bruker ASK.

Neste trinn får ut på å beskrive de ulike ferdighetene som er nødvendig å inneha for å implementere en ny strategi som valg og diskutere effekten av implementeringen.

Neste trinn handler om å gå igjennom den strategien som er valgt og lager en demonstrasjon av hvordan man kan gjennomføre hvert steg i strategien. Det blir oppfordret til at kommunikasjonspartnerne er aktive i dette trinnet.

Neste trinn skal sikre at kommunikasjonspartnerne har et godt grep om de stegene som trengs for å implementere den valgte strategien. Her skal kommunikasjonspartnerne fortelle om viktigheten av de ulike trinnene.

Neste trinn har to forskjellige mål, det ene målet er å bygge opp selvtilliten til kommunikasjonspartnerne samt respekt for implementeringen av den valgte strategiene. Det andre målet er å gi kommunikasjonspartnerne kontroll over observasjon av deres bruk av den valgte strategien.

Neste trinn innebærer at kommunikasjonspartnerne skal prøve ut de ulike strategiene utenfor treningssituasjonen, selv om de skal prøve det ut i naturlige situasjoner vil det fortsatt være mulighet for veiledning og støtte.

I neste trinn som er det nest siste trinnet, vil prosessen bli evaluert og det blir diskutert hvilke innvirkninger intervensjonen har hatt på brukeren av ASK. Her kommer det også tilbakemeldinger fra brukerne selv, samt deres foreldre/foresatte.

I det siste trinnet kommer generaliseringen av strategien. Det overordnede målet i dette trinnet er at kommunikasjonspartnerne skal være med på å utvikle metoder for å identifisere når og hvor de skal bruke de strategiene som har blitt lært, utvikle metoder for å huske å bruke strategiene på riktig måte samt bruke de for å møte nye problemer og krav.

2.4 Tilrettelagte avhør

2.4.1 Barnehusenes rolle

Barnehuset er etablert for å sikre barn og andre sårbare grupper ikke utsettes for unødige belastninger i forbindelse med politiavhør og får god og koordinert oppfølging.

(helsedirektoratet, 2016). Ved barnehuset er fagpersonell samlet på et sted, dette vil redusere behovet for at den «særlig sårbare» må fortelle sin historie gjentatte ganger. Barnehuset skal videre bidra til å styrke ivaretagelse av særlig sårbare fornærmede og vitners rettsikkerhet (Helsedirektoratet, 2016, s.7)

Barnehuset har ansvar for å legge til rette for avhør og medisinske undersøkelser, tilby behandling og oppfølging av målgruppen, og ivareta koordinering av tverrfaglig og tverretattlig samhandling. (Helsedirektoratet, 2016)

Barnehuset er et samarbeid mellom tre departementer: barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Dette gir en bredde faglig sett som er nødvendig for å oppfylle formålet til barnehuset. (Helsedirektoratet, 2016).

Barnehusene som samarbeidsarena bidrar til at barn og familier slipper å forholde seg til mange ulike steder (Gamst, 2017, s.49), på denne måten vil det også minske belastningen for barna og familiene ved å ha alt på et sted. På barnehuset vil det da være kompetanse som sikrer rettslige og juridiske krav, og barnefaglige hensyn. (Gamst, 2017, s.49)

I følge forskrift om tilrettelagte avhør (2015, §5) har barnehusene en rolle i tilrettelagte avhør. Når avhørene skjer på barnehusene, er representanter fra barnehuset ansvarlig for å møte vitner før avhør og ivaretagelse etter avhøret. De ansatte ved barnehusene skal delta i samrådsmøter, formøter og ettermøter. De skal også ha muligheten til å følge avhøret via videooverføring. Dersom avhøret finner sted et annet sted enn på barnehuset, skal avhørsleder avgjøre om ansatte fra barnehuset skal få mulighet til å delta (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §5)

Forskrift om tilrettelagte avhør (2015, §5) er det beskrevet kompetanse som ansatte på barnehuset skal inneha, den kompetansen innebærer barnefaglig kompetanse, og kunnskap om psykisk utviklingshemming og andre funksjonsnedsettelse. Ansatte på barnehusene, skal gi barna oppfølging og behandling og bidra til at avhørsleder går et godt grunnlag for sine beslutninger (forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §5)

Barnehusets oppgaver

Barnehuset har ansvar for at de tilrettelagte avhørene skjer som et ledd i politiets etterforskning, og de skal legge til rette for at den som avhøres gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte gjennom å gi barne-/helsefaglige innspill. For å få dette til, må barnehuset samhandle tett med påtalemyndigheten i politiet, som er lederen av etterforskningen.

Avhørene skal i utgangspunktet tas på barnehuset, derfor må barnehuset koordinere arbeidet før, under og etter avhør og sørge for god ivaretagelse av fornærmede og vitner.

Barnehuset skal legge til rette for at det kan gjennomføres medisinske undersøkelser.

Undersøkelsene har som formål å sikre bevis i forhold til en eventuell rettssak. Dersom den ikke skal gjennomføres på barnehuset, er dette en bestemmelse som ligger hos påtalemyndigheten.

Den medisinske undersøkelsen skal sikre den særlig sårbare fornærmede helse- og omsorgssituasjon, samt trygge vedkommende og deres foresatte. (Helsedirektoratet, 2016, s.9)

Barnehuset har ansvar for å undersøke særlig sårbare fornærmede og vitners behov for videre oppfølging og behandling. Formålet med dette er å vurdere eventuelle hjelpebehov og hvilket tilbud som skal gis og hvem som skal gi dette. (Helsedirektoratet, 2016, s. 10)

Barnehuset skal gjennomføre ulike oppfølgingstiltak for å ivareta de ulike behovene avhørende og deres pårørende kan ha. Oppfølgingstiltakene kan være akutte og mer langsiktige. Eksempler på oppfølgingstiltak kan være kriseintervensjoner, stabiliserende tiltak, praktisk støtte, opplæring, nettverksarbeid, og veiledning av omsorgspersoner.

Oppfølgingstiltak kan også være veiledning av offentlige instanser som jobber direkte med målgruppen. Dette kan være barnehage, skole og andre som er hensiktsmessig, og dette skal være tilpasset alder og behov.

Gjennom denne kartleggingen har barnet rett på å bli hørt i spørsmål som omhandler dem jf. Barnekonvensjonen, artikkel 12 og Grunnloven § 104 første ledd. (Grunnloven §104, første ledd)

Til slutt skal barnehuset koordinere involverte aktører, både før, under og etter avhør. Det skal opprettes samarbeid til det beste for særlig sårbare fornærmede og vitner. Samtidig skal

det gis veiledning og formidle kunnskap til samarbeidspartnere og hjelpeapparat innenfor deres særskilte kompetanseområde (Helsedirektoratet, 2016, s.10)

Barn og pårørende som kommer til barnehuset har rett til å medvirke, og derfor skal barnehuset involvere både barn og pårørende i oppfølging opp mot andre instanser. (Helsedirektoratet, 2016, s.10)

Sekvensielle avhør:

Sekvensielle avhør blir brukt i avhør av barn under 6 år og særlig sårbare voksne. Denne type avhør skal foretas av personell med særskilt utdanning fra politihøgskolen. (Politiet, 2017). Sekvensielle avhør er mer ressurskrevende, da avhøret kan foretas i flere sekvenser og kan gå over flere dager (politiet, 2017).

Politiets utdanning:

Videreutdanningen i politiet er to-delt. Den ene delen er «videreutdanning i tilrettelagte avhør av barn». Del to er «videreutdanning i tilrettelagte avhør av særlig sårbare personer». Begge videreutdanningene er 15 studiepoeng hver.

I følge studieplanen i «videreutdanning i tilrettelagte avhør av barn» fra politihøgskolen (2012) skal studentene etter endt utdanning ha kunnskap om den dialogiske samtalemotoden (DCM), tegning og andre supplerende kommunikasjonsmetoder. (Politi høgskolen, 2012).

I studieplanen for tilrettelagte avhør av særlig sårbare personer (2019) er det en del kunnskaper studentene skal inneha på innføringsnivå etter gjennomført utdanning. De skal ha kunnskap om sekvensielle avhør, anerkjente supplerende kommunikasjonsmetoder og ulike nivåer av utviklingshemming. (Politi høgskolen, 2019)

2.4.2 Barn som vitner

Når barn lever i familier hvor det utøves vold, kan barnet leve tett på volden uten å være direkte utsatt. Barnet er da vitne til volden. I følge Gamst (2017) er barn som er vitne til vold en «bortgjemt» gruppe, fordi de ikke bli direkte utsatt for volden, selv om de lever tett opp i volden.

Å være vitne til vold innebærer å høre volden, føle den skal skje eller har skjedd og ser resultatene av volden i ettertid. Dette kan være like vanskelig å håndtere, som å være direkte utsatt for vold (Gamst, 2017, s. 101)

Når barn er vitner er det mange spørsmål som reises av fagmiljøer og folk generelt om barn kan være sannferdige informanter og vitner. Det henger igjen en skepsis om barn kan være troverdige og et syn på at barn har mangelfull kompetanse. (Gamst, 2017)

Derfor er det noen ting man må ha hensyn til og være klar over når barn er vitner og informanter. Den ene tingen man må tenke over er barns kognitive utvikling. I følge Gamst (2017) er spesifikke kognitive prosesser hukommelse, barnets forståelse av seg selv og andre ved persepsjon eller sanseoppfatning, oppmerksomhet, barnets språk og begrepsoppfattelse, forestillingsevne og evne til å resonnerer og vurdere. Jeg vil gå litt mer inn på de ulike kognitive prosessene for å forklare hva som skjer i utviklingen.

Hukommelse kan forklares som kognitive operasjoner i prosesser mellom situasjonen vi erfarer og reproduksjonen av den (Gamst, 2017, s.73, Langballe, 2007)

Det er noen forutsetninger for at et barn skal kunne fortelle fritt under et tilrettelagt avhør. I følge (Langballe, 2007) er de forutsetningene påvirket av barnets indre forhold, relasjonelle forhold, overgrepets karakter og kommunikasjon i intervjusituasjonen.

Barnets evne til en nøyaktig minnegjenkalling varierer gjennom ulike situasjoner og kan ikke bestemmes som evner bare ut fra modenhet og manglende egenskaper hos barnet. Det barnet formidler reflekterer interaksjonen og relasjonelle faktorer, dette tilsier at den voksne har stor innflytelse på barnets innhold i en barnesamtale. (Langballe, 2007, Gamst, 2017)

Barn i alle aldre kan huske feil om personlige hendelser dersom de blir utsatt for emosjonelt press og forventninger, ledende spørsmål og misvisende og feilinformasjon. Derfor er kunnskap om kognitive evne og minnekapasitet en særlig rettslig interesse. (Gamst, 2017, s.74, Langballe, 2007)

Faktorer som særlig kan påvirke minnets nøyaktighet og fullstendighet, påvirker påliteligheten av barns observasjoner, hukommelse og vurderinger er særlig viktige for avhørsprosedyrer (Gamst, 2017, s.74).

Det er ulike faktorer som kan virke inn på barns evne til å fortelle. Alder har størst innflytelse på barns gjenkallingsevne.

Faktorer som modenhet og personlighet vil også påvirke gjenkallingsevnen. Barn gjenkaller ikke mer feilaktig eller ukorrekt enn voksne, men de vil utelate eller la være å svare fremfor å gi feilaktige svar og oppdiktet informasjon (Gamst, 2017, Fivush & Hudson, 1990).

Barn kan huske belastende og stressfylte opplevelser med stor grad av nøyaktighet.

Det er ikke utviklingsforskjeller og begrensninger i kognitiv kapasitet som gjør barn til inkompetente informanter og vitner, men barn er veldig sårbare for påvirkning av voksne med autoritet. Barn kan påvirkes av ulike samtaletilnærminger og dermed kan samtalepartneren påvirke barnet mer enn begrensninger som minne og utviklingsnivå. (Gamst, 2017, s.83, Bruck & Ceci, 1999)

I følge Bruck & Ceci (1999) hevder at pålitelighet har noe å gjøre med avhørers intervjueteknikker. De viser til at avhørsleder kan ha stor innvirkning på barns forklaring. (Bruck & Ceci, 1999, Langballe, 2007)

Barn kan være i særlig grad mottagelig for forventning og instruksjoner, samtidig så kan barn kan vise motstand, men dette vil variere med alderen. Førskolebarn er mer påvirkelig enn eldre barn, men når det gjelder hendelser de selv har vært med på viser de mer motstand enn når de er vitne til hendelsen. Barn kan vise motstand mot ledende spørsmål om handlinger som kan settes i forbindelse med seksuelle overgrep (Gamst, 2017, s.83)

Samtidig har forskningen til Gamst & Langballe (2004) vist at barn helt ned i 4 års alder er veldig resistente mot press i forhold til feilaktige påstander fra avhører i tilrettelagte avhør. Dersom de blir trygge og godt ivaretatt i samtalen, vil de kunne stå imot ledelse og press i større grad enn hvis de blir møtt av en formell og distansert voksen. Når det er snakk om å bli påvirket av voksne er det noen faktorer som kan spille en rolle. (Langballe, 2007).

Dette kan være at voksne allerede har gjort seg opp en mening om det som har skjedd, og i tillegg da stiller spesifikke spørsmål kan føre til mindre nøyaktighet i barnets informasjon. (Gamst & Langballe, 2004).

DCM er en samtalemetode som kan hjelpe til å holde spørsmålene åpne, men retningsgivende og er ofte brukt med de minste barna.

Barnets begrensninger erkjennes, men også barnets muligheter, og relative påvirkelighet, men forutsetningene er at den voksne kommuniserer med barnet på med ikke-ledende kommunikasjon og åpen måte, og gjennom spesifikke metodiske tilnærminger i kommunikasjonen hjelper barnet til å fortelle sin historie ut fra sitt utviklingsnivå og perspektiv. (Gamst, 2017, s.85)

Criteria-Based Content Analysis (CBCA) er en analyse modell som brukes for å vurdere sannhetsinnholdet i barns formidling.

Analysemodellen er verdifull i straffesaker fordi den kan gi barnas vitneforklaring en sentral plass fordi domstolen i mindre grad prosedere og avgjør saker ut fra skjønnsmessige vurderinger av barnet. (Gamst, 2017)

CBCA kan være nyttig i en mer generell sammenheng når man har barnesamtaler som skal etterprøves og bedømmes i et pålitelighetsperspektiv. Modellen er utviklet med den hensikt om å møte vanskene for å skille vitneforklaringer fra barn basert på virkelige erfaringer, fra forklaringer basert på fantasier og oppdiktet informasjon (Gamst, 2017, s. 89-90)

I følge Melinder (2011) tar det for lang tid fra en hendelse er anmeldt til et avhør blir gjennomført. Gjentatte avhør kan ha en påvirkningskraft på barnets frie fortelling, da man

naturlig nok snakker med barnet i mellom tiden og det er også avhengig av hvor lenge det er i mellom avhørene.

Derfor vil det være viktigere hvordan og når barnet blir avhørt, enn hvor mange ganger (Melinder, 2011)

2.4.3 Sårbare, utsatte barn og utviklingshemming

I følge Gamst (2017) er personer med psykisk utviklingshemming ingen ensartet gruppe, men de er spesielt sårbare når det kommer til å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep. Dette er fordi utviklingsnivået er svært ujevnt, og da særlig forholdet mellom fysisk og psykisk modenhet. Mange bor på lukkede institusjoner eller boenheter hvor de er avhengige av hjelp. Gamst (2017) skriver at manglende kunnskap, usikkerhet og begrenset mulighet til å forstå forskjell på normal seksualitet og overgrep kan føre til manglende evne til beskyttelse.

Overgrep mot personer med utviklingshemming kan være vanskelig å avdekke. Ved mistanke om overgrep er ofte utviklingsnivået, manglende kunnskap og manglende forståelse være til hinder for at personen med utviklingshemming forteller om overgrep.

Siden DCM blir brukt i tilrettelagte avhør er det mulig å arbeide ut fra tilpasninger til DCM slik at samtalen vil bli bedre for mange med utviklingshemming.

Rettighetene til personer med utviklingshemming inngår i lovverket for tilrettelagte avhør.

Det er lagt til rette for at personer med utviklingshemming sin kronologiske alder er ulik det utviklingsnivået de befinner seg på.

Det finnes ingen krav i loven om at personene med utviklingshemming skal avhøres, men de skal få muligheten til det.

Kognisjon og intellektuell kompetanse vil variere fra person til person og det vil derfor være vanskelig å vurdere den enkeltes samtalekompetanse og formidlingsevne (Gamst, 2017, s. 110)

For å avgjøre om en person med utviklingshemming vil kunne møte i retten eller avhør, er det viktig med informasjonsinnhenting fra personer som kjenner personen med utviklingshemming.

I tilfeller hvor personen ikke bør møte i retten eller i avhør bør personen bli avhørt av en person i politiet som er særlig skikket og har gode kunnskaper om avhør av sårbare personer og det tas opp gjennom lydopptak og video (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015).

De utsatte barna er de barna som har blitt sviktet av voksne som skal beskytte barnet ved at det utsettes for fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse (Gamst, 2017, s. 116)

Det er i hjemmet og familien som barnet skal føle seg tryggest og bli beskyttet, men for noen barn er hjemmet det farligste stedet å være.

I følge Gamst (2017) er vold mot barn en makthandling eller kontrollhandling som påfører barnet skade ved smerte, å skremme, og krenke barnet.

I Norge er det hjemlet ved lov forbud mot all form for vold mot barn. (Straffeloven, 2005, §282)

Vold i nære relasjoner handler hovedsakelig om familievold eller vold i hjemmet. Det har i senere år kommet til å favne andre, nærliggende forhold i tillegg, som vold mellom personer som står hverandre nær, eller hvor det eksisterer et avhengighetsforhold. Dette blir i følge Gamst (2017) beskrevet som den private volden i motsetning til vold begått av ukjente.

Når et barn utsettes for voldshandlinger, er det lettest å fokusere på de fysiske skadene, men mindre på de psykiske og sosiale forholdene barnet lever i. (Gamst, 2017, s.100)

2.4.4 De vanskelige samtale

Når man skal gjennomføre samtaler med barn som har et sensitivt tema i deres liv, kreves det kunnskap om kommunikasjon og de holdninger som må ligge til grunn for å oppnå kontakt og vinne barnets tillit (Langballe, 2011, Gamst, 2017). Når man vinner barnets tillit, vil bare få en følelse av at det «faktisk» går an å åpne seg og snakke om det som er aller vanskeligst å snakke om. (Langballe, 2011, s.4).

Det kan være faglig og personlig krevende å ha samtaler med barn om vanskelige og sensitive temaer (Gamst, 2017, s.21) For å klare å innta et barneperspektiv og la barnet være en aktiv deltaker i samtalen kreves det mot, trygghet og kunnskap hos fagpersonen som møter barnet. Som fagperson må man tåle å lytte og ofte ta inn over seg triste, uforståelige og kanskje uventet informasjon fra barn som bryter med dine egne moralske og faglige forestillinger om hvordan barn skal ha det. (Gamst, 2017, s. 21).

Korte svar fra barn, gjør ofte at voksne gir opp og ikke presser videre på det de lurte på, men barn kan også føle seg avvist i de situasjonene. Kommunikasjon kan komme inn i en ond sirkel, og avstanden mellom barn og voksen kan øke, derfra er det vanskelig å bringe andre temaer på banen. (Langballe, 2011, s.4, Gamst, 2017, s.21).

Barn som er i en vanskelig livssituasjon er spesielt sensitive overfor avventende og usikkerhet blant voksne. Å fortelle en voksen om de vanskelige erfaringene og opplevelsene barnet går igjennom kan være som å åpne seg opp om de mest hemmelighetsfulle opplevelsene et barn har, spesielt vold og overgrep er noe barnet blir truet til å holde for seg selv. Som fagpersoner kan det være smertefullt og ubehagelig å innta et barneperspektiv og

ser verden slik som det barnet ser verden, men manglende deltakelse fra barnets side kan skyldes at barnet utfordrer den voksnes perspektiver. Vi kan risikere at barnet får en bifigur i sin egen sak, og da er spørsmålet om vi kan hevde at vi ikke spør barn om personlige temaer, fordi vi ikke ønsker å høre svaret. (Gamst, 2017)

Hvordan skal vi klare å hjelpe barnet på en god måte, dersom vi ikke ønsker å høre hvordan barnet faktisk har det. Barn har rett til å bli hørt, i følge FNs barnekonvensjon har fagpersoner plikt å gi barn anledning til å være aktiv aktør og informant ved å uttale seg og si sin mening når viktige beslutninger som omhandler deres liv skal tas. (Barne- og familiedepartementet, 1991, s. 13)

2.4.5 Den dialogiske samtalemetsoden (DCM)

DCM er egnet for barn som har utviklet en språklig formidlingsevne og kommunikasjonskompetanse, med en begrepsforståelse som gjør barnet i stand til å inngå i en relasjon og dialog med en voksen (Gamst, 2017, s.125).

Denne metoden blir brukt i dommeravhør, asylintervju med barn og avdekkingsamtaler i barnevernet. Metoden er utviklet av Gamst & Langballe, (2004); (Langballe, Gamst & Jacobsen, (2010)).

Formålet med denne metoden er at voksne skal få et redskap til å gjennomføre barnesamtaler på en slik måte at barnet blir anerkjent i samtalen. Barnet skal få mulighet til å fortelle fritt og spontant om sine egne erfaringer og opplevelser uten at det blir avbrutt.

En dialogisk fremgangsmåte setter barnet i fokus, som kan gi barnet en følelse av å bli hørt og at det barnet forteller er viktig for de voksne å høre.

DCM er metodisk strukturert, spesifikk og grundig (Langballe, 2011).

Den inneholder kunnskap om relasjonelle forhold som kan påvirke kommunikasjonen, og tekniske fremgangsmåter om hvordan man kan formulere seg.

DCM er beregnet til å være et hjelpemiddel til å støtte og motivere barn som har vært utsatt for vold og overgrep til å åpne seg og fortelle om sine opplevelser (Langballe, 2011, s.5)

Den dialogiske samtalemetsoden er bygget opp gjennom ulike faser.

Fasene har stor betydning for hvordan samtalen blir startet opp, gjennomført og avsluttet.

Hvis man har en struktur på samtalen vil det hjelpe barnet til å forstå, føle seg trygt og deltar aktivt.

De ulike fasene

Forberedelse til samtalen.

Et godt tips er å ta deg tid til å kjenne på hvilken følelse og tanker du sitter inne med, det å være forberedt mentalt hjelper til med å ha fokus på samtalen som skal gjennomføres. Du vil være i stand til å stille deg åpent mot barnet, uansett hva det sier eller gjør. Det er viktig å huske på at barnet gjerne ikke vil si noe. Uansett hvordan samtalen utarter seg er det viktig å opprettholde en holdning som viser respekt overfor barnet. (Langballe, 2011)

De fysiske ramme for samtalen har mye å si for utfallet. Tilrettelagte avhør foregår på statens barnehus. Her er det fastsatte rom til avhørene, men barna kan se rommet på forhånd, og hvordan det er innredet kan ha noe å si for hvordan samtalen vil utvikle seg. Det er viktig å tenke på et par ting for å få barnet til å føle seg komfortabel.

På barnehusene blir avhøret tatt opp, men hvis det kommer opp noe som man ønsker å gå videre inn på underveis, kan det være lurt å notere underveis.

Kontaktetablering er en fase som det er viktig å bruke god tid på. Det kan være en fordel å snakke om alminnelige ting, som gjør barnet trygg på deg, og det gjør det lettere for barnet å snakke, også om de vanskeligere tingene. (Langballe, 2011)

Neste fase er å introdusere det temaet som er i fokus. Utfordringen her er å være åpen samt direkte og målrettet. For å få til en fri fortelling fra barnets side er det viktig å tenke over hvordan spørsmålene blir formulert.

Hvis spørsmålene fører til at samtalen forblir åpen, og «dytter» litt på barnet, da ser barnet at du ønsker å vite mer, og det er mulig at barnet åpner seg og forteller mer. Oppsummering og oppfølgingsspørsmål er en viktig del i DCM, det å følge opp det barnet allerede har sagt.

I denne prosessen vil minner bli mer fremtredende, og barnet styrer samtalen, og føler at det barnet sier blir anerkjent og fanget opp.

. (Langballe, 2011)

2.4.6 Gjennomføring av tilrettelagte avhør

Tilrettelagte avhør skal ifølge straffeprosessloven (1981, §239a) utføres av politietterforsker under ledelse av påtalejurist med utvidet påtalekompetanse.

Det er avhørsleder som setter tidspunkt for avhørene, men det kommer frem av loven hvor lang frist man har for å gjennomføre avhørene.

Tilrettelagte avhør skal ifølge straffeprosessloven (1981, §239e) skje snarest mulig og innen en uke når det skal tas avhør etter §239 første ledd, andre ledd, andre punktum eller tredje ledd og dersom fornærmede skal avhøres om en hendelse som skjedde for mindre enn to uker siden. Fornærmede som skal avhøres har gitt en full forklaring av forholdet eller at det er

grunn til å tro at forklaringen er nødvendig for å beskytte vitnet eller fornærmede (straffeprosessloven, 1981, §239e)

Dersom barnet er under 6 år eller vitnet er fornærmede i saken skal tilrettelagte avhør skje innen to uker ellers skal tilrettelagte avhør gjennomføres innen tre uker (straffeprosessloven, 1981, §239e)

Tilrettelagte avhør skal bli tatt opp med video, dersom det er av hensyn til vitnet ikke skal tas opp på video, skal avhøret tas opp med lydopptak.

I følge barne-, ungdoms-, og familiedepartementet (2019) skjer tilrettelagte avhør i to ulike faser, den første er et formøte som avhørslederen avholder før avhøret. Her avklares ulike spørsmål som straffeprosessuelle spørsmål og spørsmål som aktørene ønsker å stille barnet. Det er avhørsleder som bestemmer hvem som skal delta i avhøret. I henhold til straffeprosessloven §239d, står det at i avhørsrommet skal barnet og avhører være tilstede, mens tiltroperson og tolk kan være tilstede. Det er også noen som er i et tilstøtende rom og følger avhøret, i dette rommet skal avhørsleder, barnets bistandsadvokat og evt siktedes forsvarer være tilstede. Siktetes forsvarer skal kun være tilstede dersom det skjer uten at det er til skade eller fare for vitnet eller etterforskningen. Det første avhøret skjer i hovedsak uten at mistenkte er varslet og uten at forsvarer er tilstede. (bufdir.no, 2019)

Etter avhøret skal et ettermøte finne sted, her drøftes det om barnet har behov for videre oppfølging og hvem som har ansvaret for oppfølgingen. Dette kan være barnehuset og/eller barnevernstjenesten.

Dette skjer dersom det med bakgrunn i ulike faktorer som at forsvarer ønsker et nytt avhør, påtalemyndigheten ønsker nytt avhør eller at bistandsadvokaten ønsker et nytt avhør på vegne av barnet. Ved et supplerende avhør vil etatene samarbeide på samme måte som gjennomføringen av det første tilrettelagte avhøret. (bufdir.no, 2019)

2.4.7 Tilrettelagte avhør og lovverk

I straffeprosessloven (1981, §234) står det at når det gjelder tilrettelagte avhør vil §131 og §132 gjelde. Denne paragrafen omhandler forsikring om rett forklaring.

Rett forklaring går ut på at vitner skal si den fulle sannhet og ikke legge skjul på noe, men det er noen unntak som står beskrevet i straffeprosessloven (1981, §132). Forsikring gis ikke av vitner under 15 år, eller som på grunn av forstandssvakheter eller av andre årsaker ikke kan ha noen klar forståelse for forsikringens betydning. Dette vil også da gjelde for personer med utviklingshemming med mindre de har en forståelse av forsikringens betydning.

I straffeprosessloven (1981, §239) står det at tilrettelagte avhør skal benyttes dersom personen er under 16 år og at tilrettelagte avhør kan også benyttes ved avhør av personer med psykisk utviklingshemming eller annen funksjonsnedsettelse.

I straffeprosessloven (1981, §239d) står det at det er vitnes bistandsadvokat og eventuelt siktedes forsvarer, dersom dette ikke vil skade eller fare for vitnet eller etterforskningen som skal følge avhøret. Siktedes forsvarer skal kun delta dersom siktede er varslet om avhøret. Tilrettelagte avhør kan følges av; representant fra barnehuset, representant fra barnevernet dersom det er bekymring for barnets omsorgssituasjon, verge til vitnet, andre representanter fra påtalemyndigheten eller politiet og andre avhørsleder mener er hensiktsmessig at følger vitnet. (Straffeprosessloven, 1981, § 239d)

Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør, 2015)

Hensikten med denne forskriften er at det skal sikre at etterforskningen og straffeforfølgelsen i saker hvor barn eller særlig sårbare voksne gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnes sårbarhet. Både vitnet og siktedes rettsikkerhet skal ivaretas. (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §2)

I denne forskriften blir straffeprosessloven §239 spesifisert med mer detaljer på hvordan prosessen på barnehuset skal være i avhør av barn og andre sårbare vitner.

I forskrift for tilrettelagte avhør (2015, §4) står det skrevet om at avhøret skal utføres av politibetjenter som har bestått politihøgskolens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom. Videre står det at dersom det ikke er mulig at en politibetjent med slik utdanning innen rimelig tid, kan avhøret utføres av en politibetjent uten denne utdanningen, men personen må da ha kompetanse innen kreativ avhørsteknikk (forskrift for tilrettelagte avhør, 2015, §4)

Dersom avhøret er av førskolebarn eller særlig sårbare voksne skal avhøret gjøres av en politibetjent som har i tillegg bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av førskolebarn og særlig sårbare voksne (forskrift for tilrettelagte avhør, 2015, §4)

I forskrift for tilrettelagte avhør (2015, §9) skrives det om gjennomføringen av de tilrettelagte avhørene og hvordan det skal skje. Avhørene skal gjennomføres gjennom gjeldende avhørsmetoder for avhør av barn og særlig sårbare voksne.

Her står det skrevet at avhørsleder kan beslutte om tolk, eller andre personer som ivaretar vitnet kan oppholde seg i avhørsrommet.

En viktig paragraf i denne forskriften er §11 ang informasjon til vitnet. Her står det om at vitnet skal få tilstrekkelig informasjon om avhørssituasjonen. Informasjonen kan omhandle

hvem som følger avhøret og hvor de befinner seg, informasjon om at avhøret blir tatt opp på video, hvem som får se opptaket i ettertid og hva det skal benyttes til.

Det er også presisert hvor mye informasjon som gis og hvordan den formidles må tilpasses vitnes alder, utviklings- og funksjonsnivå. (forskrift for tilrettelagte avhør, 2015, §11)

I forskriften står det at det skal holdes samrådsmøte, formøte og ettermøte i forbindelse med de tilrettelagte avhørene. I §7 står det at avhørsleder har ansvar for at det blir gjennomført et samrådsmøte før hvert avhør, ansatt på barnehuset skal være med på dette møtet.

2.5 Oppsummering:

I dette kapitlet har relevant teori for oppgaven blitt presentert. Det er skrevet om utviklingshemming, hva utviklingshemming er og hvordan diagnosen blir satt.

Kommunikasjon og kommunikasjonsvansker er et relevant tema for oppgaven. Det handler om personer med utviklingshemming sine muligheter for kommunikasjon og muligheter og begrensninger de kan ha når det kommer til å fritt fortelle sine historier og opplevelser.

Videre ble ASK presentert. Dette er et av de store hovedtemaene. ASK og kommunikasjonsvansker henger sammen og er naturlig avhengig av hverandre. Her blir det tatt opp om ASK kan defineres som språk, dette er viktig for diskusjonen om hvilke rettigheter som er for brukere av ASK og deres muligheter for kommunikasjon. Videre ble det tatt opp hvordan ulike ASK hjelpemidler kan brukes og hvilke forskjellige muligheter det finnes for å ha en stemme i eget liv.

Til slutt i dette kapitlet ble tilrettelagte avhør presentert. Det ble også den største delen, siden det er den situasjonen som blir undersøkt i forskningen i dette prosjektet. Temaer som ble tatt opp var barnehusets rolle, barn som vitner, sårbare, utsatte barn og utviklingshemming. Dette for å se på hvordan de er som vitner og hvordan kommunikasjonsvansker og diagnoser kan påvirke dette. Barnehusets rolle er viktig i denne sammenhengen og den blir diskutert i drøftingen. Deretter ble det presentert de vanskelige samtalene, DCM, gjennomføring og lovverk i tilrettelagte avhør.

3 Metode

I metodedelen er det en presentasjon av den valgte metoden for undersøkelsen. Valget falt på Mixed Methods, som videre i oppgaven blir omtalt som blandet metode.

Det blir presentert en definisjon og forklaring på metoden og hvordan jeg har valgt å bruke denne gjennom oppgaven. Det blir presentert valg av metode, datainnsamling, dataanalyse, tolkning, designplan, intervjuguide og spørreskjema, som er sentrale deler i blandet metode.

I undersøkelsens kvalitet vil det bli presentert validitet og reliabilitet. Jeg har valgt å dele opp og presentere validitet og reliabilitet i de ulike metodene, altså kvantitativ og kvalitativ metode for å få bedre oversikt. Tilslutt blir etiske vurderinger presentert og diskutert.

I dette kapittelet vil også plan for analyse og analyseverktøyene bli forklart.

3.1.1 Definisjon

Blandet metode består av både kvantitativ og kvalitativ forskning og data i forskningsstudier. Det er en metodikk som hjelper å finne forståelse av et fenomen ved tolkning og formidling (Watkins & Gioia, 2015, s. 12, Creswell & Creswell, 2012, s. 14).

Kvalitative data har en tendens til å være åpne og uten forutbestemte svar, mens kvantitative data gir mer lukkede svar som kommer inn i form av spørreundersøkelser med svaralternativer. (Creswell & Creswell, 2012, s. 213)

Blandet metode har to distinkte karakteristika. Den første involverer innhenting og analyse av kvalitative og kvantitative data på måter som er strenge og epistemologisk forsvarlig.

Ved epistemologisk forsvarlig menes datainnsamling og analyse som hjelper med å fastslå hvordan vi får kunnskap om det vi vet. Det andre er at den involverer integrasjon av kvalitative og kvantitative data som understreker de fordelene av å bruke begge tilnærminger for å belyse få forståelse av det fenomenet man ønsker å belyse.

Det er en bred definisjon av blandede metoder, den inneholder både induktiv og deduktiv resonnering og har en underliggende ide om at ingen forskningsspørsmål kan bli svart på adekvat gjennom en enkel tilnærming. (Watkins & Gioia, 2015)

Metoden har et pragmatisk verdenssyn, og samler inn både kvantitativ og kvalitative data sekvensielt i studien. (Watkins & Gioia, 2015, s. 12)

Metoden har røtter i pragmatismen. Pragmatisme som verdenssyn fokuserer på konsekvensene av forskning, hovedsakelig på viktigheten av spørsmålene som blir stilt og de multiple metodene som benyttes i datainnsamling (Watkins & Gioia, 2015).

Forskeren baserer utredningen på antakelsen av å samle forskjellige typer data gir bedre forklaring på forskningsspørsmålet enn kvantitativ eller kvalitativ gir alene.

Undersøkelsen starter ved en bred kvantitativ undersøkelse av et utvalg for å kunne generalisere resultatet til populasjonen, og den neste fasen fokuserer på det kvalitative, åpne spørsmål i intervju for å samle inn detaljerte meninger fra deltakerne for å hjelpe til å svare på den første kvantitative undersøkelsen.

Som skrevet over har jeg valgt en sekvensiell forklarende metode i oppgaven og vil skrive litt om hvordan bruke denne i de to fasene i metoden.

3.1.2 Grunn for valg av metoden

Jeg har valgt denne metoden til mitt prosjekt fordi styrken til metoden er å bruke både kvalitativ og kvantitativ metode som vil minimisere svakhetene i begge metodene. Det er en nyttig metode for å få en bredere forståelse for forskningsspørsmål. Gjennom denne metoden kan jeg sammenligne ulike perspektiver gjennom kvalitative og kvantitative data. De kvantitative resultatene vil bli forklart dypere med resultatene fra den kvalitative undersøkelsen. (Creswell & Creswell, 2012)

For å få en god innsikt i forskningsspørsmålene og en bredere forståelse av temaet som blir undersøkt er dette en metode som passer godt. Metoden gir den brede kartleggingen av bruk av ASK på de ulike institusjonene som er inkludert i undersøkelsen.

Gjennom den kvantitative delen får var det mulighet for å få informasjon fra flere, men spørsmålene er lukkede og svarene er graderte. Derfor er det ikke kommet inn utfyllende svar, men får en ide om hva de tenker og mener om ASK og en ide om hvordan dette brukes i tilrettelagte avhør. Svarene som kom inn har vært av stor interesse og ønsker derfor å gå dypere inn i temaet og ha kvalitative intervjuer med noen fra hvert utvalg. Det ble utarbeidet en intervjuguide med spørsmål som var ønskelig å undersøke dypere basert på spørsmål og svar på den kvantitative spørreundersøkelsen. Ved å bruke de kvalitative dybdeintervjuene, var det mulig å innhente svar som ikke nødvendigvis kommer inn gjennom spørreskjemaene. Informanter får i større grad mulighet til å utdype svarene sine, og dermed kan det være mindre misforståelser, og det var en mulighet til spørre dersom det er noe som er uklart, eller spørsmål som dukket opp underveis. Det ble brukt semistrukturerte intervju og informantene fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd slik at de kan forberede seg. Det som også er en positiv ting angående semistrukturerte intervju er at det noen spørsmål som er fastsatt, men intervjuer er ikke fastlåst til spørsmålsmålene, og kan dermed spørre om ting som eventuelt dukker opp underveis i intervjuet. På denne måten fikk intervjuer mulighet til å spørre om det

som er av interesse, også dersom det dukker opp noe i svarene informantene ga underveis som da kan utdypes.

Informantene får også mulighet til å utdype eller spørre om noe dersom noe er uklart.

3.1.3 Designplan

Intensjonen med dette prosjektet er å finne ut i hvilken grad alternativ og supplerende kommunikasjon blir brukt i tilrettelagte avhør av barn med ulike grader av utviklingshemming.

Det er viktig for meg å samle inn informasjon fra dem som utdanner politibetjentene som utfører avhørene, politibetjenter som utfører avhørene, samt fagpersoner på barnehuset som skal være tilretteleggere av avhørene for å finne ut hvor mye ASK blir prioritert og brukt sammen med barna som har behov for dette.

Jeg har valgt blandet metode som metode i dette prosjektet fordi jeg har valgt både en kvantitativ og kvalitativ metode. Den kvantitative delen er en spørreundersøkelse som sendes ut til informantene. Dette gjøres anonymt, da jeg sender ut mail til offentlig epostadresse som jeg har funnet på hjemmesiden til institusjonene jeg ønsker å ha informanter fra. De videresender da til aktuelle informanter, hvor de klikker på linken og kommer til spørreskjemaet. På denne måten sikrer jeg at ingen kan spores tilbake. Siden jeg sender til offentlige epostadresser vil jeg ikke ha tilgang til private epostadresser eller noen annen form for persondata.

Studien er ikke-longitudinell fordi jeg samler inn data på ett tidspunkt og det vil ikke være relevant for mitt prosjekt å innhente data over en lengre tidsperiode.

Formen for datainnsamling i den kvantitative delen er å sende ut en link til nettskjemaet, som er utviklet av UiO, samt informasjonsskriv og samtykkeskjema på epost til informantgruppene.

Svarene som samles inn, blir lagret i nettskjemaet og blir slettet etter at dataene er kodet og senest ved innlevering av oppgaven.

Styrken ved å bruke spørreundersøkelse er at man kan nå flere informanter, da jeg har sendt ut til alle landets barnehus, politidistrikt og politihøgskolen. Det er lettere for informanter å svare på korte spørreskjemaer på nett, da det ikke tar opp så mye av deres tid. Noen av spørsmålene er åpne, men konkrete, og vil derfor ikke ta lang tid å svare på.

Svakheten til å ha spørreskjema over internett, er at spørsmålene kan misforstås, og det kan være vanskelig for meg å utdype, eller svare på spørsmål dersom noen har det.

Jeg har oppgitt både epostadresse og telefonnummer dersom noen har spørsmål angående prosjektet, informasjonsskrivet eller spørreundersøkelsen.

På den kvalitative delen av mixed methods vil jeg ha dybdeintervjuer med noen av informantene som har svart på spørreundersøkelsen. Jeg spurte personer som jeg har vært i kontakt med gjennom prosessen med spørreundersøkelsen, og spurte om de var villig til å stille opp til intervju.

Gjennom dybdeintervju kan jeg se om svarene samsvarer med resultatene i spørreundersøkelsen. Jeg tar utgangspunkt i svarer i spørreundersøkelsen når intervjuguiden ble laget, på denne måten vil det være mulig å sammenligne svarene og se om de stemmer overens.

De kvantitative dataene kommer inn vil disse bli kodet gjennom kodeboken jeg har benyttet meg av, og analysert og drøftet utvalg for utvalg, så vil jeg sammenligne og drøfte svarene på kryss av utvalgene for å se om det er noe som går igjen eller utmerker seg. Når dataene fra dybdeintervjuene er samlet inn, vil dette transkriberes, kodes og analyseres. Jeg vil drøfte på samme måte som de kvantitative resultatene, og tilslutt vil jeg sammenligne dataene fra de to ulike metodene og komme frem til en konklusjon. Intervjuene vil være semistrukturerte og jeg har laget intervjuguide som er oversendt informantene.

3.1.4 Valg av design i Mixed Method

Det er mange forskjellige design som er brukt i blandet metodedesign, men den som ble valgt i denne oppgaven er sekvensielle forklarende blandede metoder hvor det først ble gjennomført en kvantitativ undersøkelse, analyse av resultatene og brukte kvalitativ undersøkelse for å beskrive resultatene mer detaljert. Grunnen til at det heter forklarende metode, er fordi de første kvantitative resultatene blir beskrevet videre og mer detaljert ved hjelp av de kvalitative resultatene og dataene. Den er sekvensiell fordi de kvantitative fasen blir fulgt opp av den kvalitative fasen. Figur 1 viser prosessen i hvordan prosessen i en blandet metode fungerer. (Creswell & Creswell, 2012, s.15). Se fig.1.

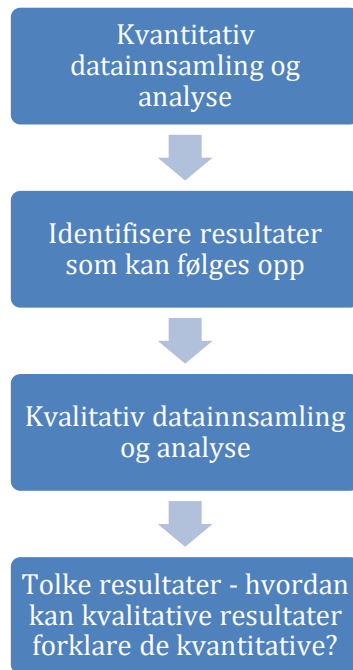

Fig 1. Oppbygging av blandet metode

3.1.5 utfordringer

Utfordringen med denne metoden er at det kan være vanskelig å identifisere de kvantitative dataene for å videre undersøke og utforske og de ulike utvalgsstørrelsene for hver fase av studien. Dette kommer frem da dybdeintervjuene er med færre personer enn utvalget i spørreundersøkelsen. Samtidig er dette personer som har deltatt i spørreundersøkelsen. Dette er personer som har kjennskap til temaet gjennom spørreundersøkelsen. De arbeider også med tilrettelagte avhør på barnehuset og som politi.

Utfordringer er også at det er mye arbeid med å kombinere to forskjellige metoder.

3.1.6 Datainnsamling

Datainnsamlingen vil skje i to forskjellige separate faser.

I den første fasen vil det være fokus på den kvantitative spørreundersøkelsen som ble gjennomført. (Creswell & Creswell, 2012, s. 222)

Utfordringen var å planlegge hvilke kvantitative resultater som skulle følges opp og hvilke informanter som skulle plukkes ut til å være med i den kvalitative fasen.

Nøkkelideen var at de kvalitative dataene bygger direkte på de kvantitative dataene. (Creswell & Creswell, 2012, s.222)

Den kvalitative intervjuundersøkelsen ble basert på svarene i den kvantitative spørreundersøkelsen som var ønsket å gå nærmere inn på, og svar som har vekket en

interesse i forhold til bruk av kommunikasjonshjelpemidler, tilrettelagte avhør og utdanning av politibetjenter.

Det var viktig å ha informanter til intervjuene som også har svart på spørreundersøkelsen, da det ville sikre informanter fra hver gruppe som er representert i den opprinnelige spørreundersøkelsen.

3.1.7 Dataanalyse

Analysen av data vil skjer i to omganger i denne metoden. (Creswell & Creswell, 2012, s.222)

Først var det en analyse dataene som kom inn gjennom den kvantitative spørreundersøkelsen. Svarene i denne undersøkelsen, hadde en stor del i planleggingen av den kvalitative intervjustudien. Utgangspunktet for intervjuundersøkelsen ble tatt i spørsmålene og svarene fra spørreundersøkelsen, her kom det frem hva som var ønskelig å gå dypere inn i. Her ble det en mulighet til å få større forståelse for hvordan tilrettelagte avhør fungerer med personer med ulik grad av utviklingshemming hos de ulike instansene og hvilket syn de har på utviklingshemming samt alternativ og supplerende kommunikasjon.

Gjennom arbeidet med intervjuguide til de ulike instansene, ble det sett på spørreskjemaene, og laget åpne spørsmål som handler om samme tema som spørreskjemaene. (Creswell & Creswell, 2012)

Intervjuguide ble sendt ut på forhånd, slik at informantene fikk mulighet forberede seg til intervjuet. Intervjuet blir et semistrukturert intervju, hvor det er mulig å bygge videre på det informantene sier.

3.1.8 Spørreskjema

Når man bruker blandet metode starter datainnsamlingen med en bred surveyundersøkelse. (Creswell & Creswell, 2012, s.17). Dette gjør jeg ved at jeg har laget et spørreskjema, som tar utgangspunkt i forskningsspørsmålet, og har utformet spørsmål ut fra det. Dette er i stor grad bestående av lukkede spørsmål, med svaralternativ som er tilgjengelig for informantene å svare på. Det er ikke store muligheter for å utdype svarene sine. Dette gjøres i intervjuene. Svarene på spørreskjemaene blir statistisk analysert, og svarene blir da utgangspunktet for intervjuguiden. Grunnvalgene i spørreskjemaene er valgt på grunn av.

Spørreskjemaene ble utarbeidet for å lage en basis for undersøkelsen. Når jeg startet denne oppgaven hadde jeg svært lite informasjon om hvordan tilrettelagte avhør fungerte og da jeg valgte blandet metode skjønnte jeg at det ble en omfattende jobb, og det var viktig å starte med spørreskjemaene tidlig og få de sendt ut. Temaene er stort de samme som i intervjuguiden,

men de er med lukkede spørsmål og det blir vanskeligere å få tak i dypere svar. Temaene som ble tatt opp i spørreskjemaene er utviklingshemming og hvilken erfaring informantene hadde fra arbeidet på barnehusene og fra sine respektive utdanninger. Det samme gjelder ASK. Her er det spørsmål i spørreskjemaene om hvilken erfaring informantene har fra utdanningene og arbeidet på barnehuset, samt hvilke kommunikasjonshjelpemidler de har erfaring med. Det er også tatt med spørsmål rundt bruk av assistenter for å få et overblikk over hvilke holdninger det er til ASK og bruk av assistenter.

3.1.9 Intervjuguide

Siden det ble anvendt intervju som metode, var det være behov for å utarbeide en intervjuguide (Dalen, 2011, s.26)

I følge Dalen (2011) inneholder en intervjuguide sentrale temaer og spørsmål som skal omfattes av studien. Arbeidet med intervjuguiden har vært en tidkrevende prosess, og det ble benyttet en traktform, hvor de første spørsmålene er generelle, og etterhvert som den blir utviklet, flere mer spesifikke spørsmål blir formet. (Dalen, 2011)

Utarbeidingen av en intervjuguide sees i sammenheng med hvilket type intervju som skal gjøres. Det har blitt benyttet et semistrukturert intervju, så derfor er det noe detaljert, samtidig som det er rom for andre spørsmål og vinklinger. (Dalen, 2011)

Jeg har utarbeidet en intervjuguide som er sendt ut til informantene i forkant av intervjuene. Se vedlegg 5.

Intervjuguiden er formet på en slik måte at den skal gi god informasjon til informantene, samt som et hjelpeverktøy til meg selv til å bruke i intervjuet.

Den første siden i intervjuguiden inneholder informasjon om hensikten med intervjuet, informasjon om taushetsplikt, samtykkeskjema og informasjon om at det er et semistrukturert intervju. Spørsmålene er innunder temaer som ønskes å belyse, men ikke er fastlåst til dersom det er noe informantene ønsker å ta opp eller noe som dukker opp underveis som er av viktighet og ønskes å utdypes. Det kommer frem av informasjonssiden at det er ikke nødvendigvis de nøyaktige spørsmålene vi skal forholde oss til i løpet av intervjuet, men en pekepinn. På denne måten vil informantene få mulighet til å forberede seg på hvilke temaer som vil bli tatt opp i intervjuet.

Spørsmålene kommer på et eget ark, hvor det begynner med generelle spørsmål som omhandler jobben, hvordan den utføres og hva de gjør i forberedelsene til tilrettelagte avhør. Deretter kommer spørsmål som går dypere inn i det temaet som er rettet mot oppgaven. Underveis er det åpnet for å spørre utdypende spørsmål på det de svarer. Det er viktig å ha

oppfølgingsspørsmål i bakhånd, dersom det er noe som fanger oppmerksomheten underveis som man ønsker at informanten skal utdype. I min intervjuguide har jeg mellom 13 og 17 spørsmål avhengig av hvilken institusjon jeg har intervju med.

Temaene og spørsmålene i intervjuguiden ble utarbeidet ut fra svarene fra spørreskjemaene. Svarene fra spørreskjemaene var interessante og ønsket å få litt nærmere svar på i dybdeintervjuer. Temaene som er i intervjuguiden er derfor valgt slik de er.

Barnehusets rolle står sentralt i arbeidet med tilrettelagte avhør. Under temaet barnehusets rolle er det spørsmål om hvem som kommer til barnehuset, hvordan de blir involvert i sakene, hvem som kan ta kontakt og hva som menes med kompetansehus. Neste tema er utviklingshemming og hvilken erfaring informantene har hatt med barn med ulike grader av utviklingshemming. Spørsmålene rundt ASK er rettet mot erfaring og kompetanse hos de ansatte og hos politiet og hvordan dette eventuelt blir brukt i avhørssituasjonen. Og tilslutt blir temaet med assistenter tatt opp, og hvordan dette blir implementert i avhøret og om de har noen erfaring med dette. For mer informasjon angående intervjuguiden se vedlegg 5.

3.2 Populasjon og utvalg

I dette kapittelet skal jeg se på populasjonen og utvalget som er representert i oppgaven og hvordan dette kan påvirke utfallet av studien.

3.2.1 Populasjon

Populasjonen er i utgangspunktet alle som har behov for ASK, eller personer som har erfaring med bruk av ASK eller som har kjennskap til ASK.

Utvalget ble snevret inn til de som bruker ASK i arbeid med barn med ulike grader av utviklingshemming.

Utvalget ble valgt gjennom å sende mail til ansvarlige på de ulike institusjonene som videre sender til aktuelle og relevante informanter.

3.2.2 Utvalg

Størrelsen på utvalget har en betydning for nøyaktighet i resultatene.

Utvalget i spørreundersøkelsen er i utgangspunktet stort, men det er ikke sikkert alle svarer på spørreskjemaene og dermed er det ikke sikkert resultatet er representativt for populasjonen.

Siden det er en usikkerhet i antall svar, har jeg også valgt å ha noen dybdeintervjuer som kan supplere dataene fra spørreundersøkelsen.

Dette er informanter fra barnehus, politibetjenter som utfører avhør av «særlig sårbare» og Politihøgskolen.

Det har vært utført intervju med representanter fra barnehus og politibetjenter
Jeg håper at dette vil gi meg tilstrekkelig data til å svare på problemstillingen og
forskningsspørsmålene jeg har stilt i starten av denne oppgaven.

3.3 Undersøkelsens kvalitet

I dette kapittelet blir validitet og reliabilitet, samt etiske vurderinger for prosjektet presentert. Det har vært en utfordring å finne teori på validitet og reliabilitet i blandet metode, så derfor er kapittelet delt opp i kvantitativ metode og kvalitativ metode. Tilslutt vil det bli en presentasjon og diskusjon angående etiske vurderinger som er knyttet til denne oppgaven.

3.3.1 Validitet i kvantitativ metode

I følge Creswell & Creswell (2012) er det flere trusler mot validitet som vil reise spørsmål om forskerens evne til å konkludere med at de manipulerede faktorene av interesser påvirker et utfall og ikke en annen faktor. Jeg har et eksperimentelt design og må derfor identifisere potensielle trusler mot den indre validiteten av designet mitt slik at de truslene ikke vil dukke opp eller at de minimiseres.

Trusler mot indre validitet kan være eksperimentelle prosedyrer, behandlinger eller erfaringer med deltakerne som truer min evne til å trekke riktige konklusjoner fra dataene. Trusler mot ytre validitet kommer dersom ukorrekte konklusjoner fra utvalgsdataene blir trukket mot andre personer, andre miljø, og situasjoner fra tidligere eller fremtidige situasjoner. Altså dersom konklusjoner fra studien blir generalisert utenfor gruppen som er med i studien. Dette minimeres i min studie, ved å se på hvordan situasjonen er i denne gruppen jeg har i min studie. Jeg holder meg til denne gruppen i beskrivelser og analysene av dataene og drøftingen av resultatene. (Creswell & Creswell, 2012, s.169-170).

I følge Lund (2002) er det nødvendig å jobbe med data og teori når man skal undersøke begrepsvaliditeten. Dette er fordi begrepet begrepsvaliditet er definert som grad av samsvar mellom begreper slik de er definert teoretisk og begrepet slik vi operasjonaliserer det. Det første jeg gjør er en rasjonal vurdering med paralleller til tankegangen ved innholdsvaliditet. Her prøver jeg å vurdere om de elementene som registreres gjennom måleinstrumentene er representative for begrepet. Denne empiriske vurderingen er en vurdering om de relasjonene jeg finner på det observerbare empiriplanet stemmer overens med de relasjonene jeg vil forvente teoretisk.

Gjennom analyse av selve måleinstrumentet, og en ytre vurdering, det vil si hvordan måleinstrumentet har oppført seg i relasjon til målinger i andre situasjoner og begrep. For å bedre begrepsvaliditeten har jeg prøvd å gjøre den enkelte målingen så valid som mulig.

3.3.2 Validitet i kvalitativ metode:

I følge Kvale & Brinkmann (2015) handler validitet og reliabilitet om noe mer enn tekniske og begrepsmessige problemer. Det handler om epistemologiske spørsmål om objektivitet og selve karakteren av intervjuforskningen.

Jeg har tatt utgangspunkt i Kvale & Brinkmann sine syv stadier for validering i dette prosjektet og vil gå gjennom dem, samt beskrive hvordan dette har blitt brukt i mitt prosjekt, dette gjør jeg fordi i følge Kvale & Brinkmann (2015) er validitet noe som ikke hører til en spesiell fase av undersøkelsen, men gjennomsyrrer hele forskningsprosessen.

Tematisering: Jeg har basert forskningsspørsmålene mine på de ulike delene av teorien jeg har funnet på emnet. Forskningsspørsmålene i den kvalitative delen er basert på svar på den kvantitative spørreundersøkelsen. Dette betyr at de har en signifikant sammenheng og dermed valid i forbindelse med hverandre, samt teorien spørsmålene er basert på.

Planlegging er neste trinn, og den handler om at gyldigheten av kunnskap er basert på metoden og kvaliteten av forskningsopplegget. Forskningsdesignet ut fra et etisk perspektiv er planlagt godt, alt fra spørsmålsutforming i spørreundersøkelsen, som igjen formet spørsmålene i intervjuguiden, dette gir en rød tråd, men med dypere svar inn i temaet jeg ønsker å belyse.

Neste trinn er selve intervjuet. Jeg har laget en intervjuguide som forbereder intervjuobjektene på selve spørsmålene i intervjuene. I begynnelsen av intervjuet forteller jeg hva som er hensikten med intervjuet og at det er et semistrukturert intervju, som gjør at det ikke nødvendigvis vil følge spørsmålene slavisk, men vil gå inn i ting de selv ønsker som er relevant, samt gir det en mulighet til å undersøke dypere inn i problemstillingen. Jeg informerer om taushetsplikt, at intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd, men alt vil være anonymt. For å sikre selve kvaliteten på intervjuet, bør det være en kontinuerlig kontroll av informasjonen som gis, jeg stilte spørsmål for å bekrefte eller avkrefte det som ble sagt og informanten fikk mulighet til å svare, og utdype svarene sine. Intervjuene er basert på intervjuobjektets egne opplevelser.

3.3.3 Reliabilitet i kvantitativ metode:

I følge Kleven (2002) er reliabilitet et uttrykk for i hvilken grad data er fri for tilfeldige målingsfeil. Reliabilitet er derfor et spørsmål om hvor nøyaktig en test måler det den måler. Dersom målingen er nøyaktig eller konsistens vil samme person få samme resultat ved gjentatte målinger (Kleven, 2002, s.154) Det er da viktig at personen ikke har endret mening eller holdninger i mellomtiden.

Ved å bruke en standardisert måleprosedyre vil målingsfeilene kunne reduseres og reliabiliteten vil øke.

Gjennom den kvantitative spørreundersøkelsen min har jeg brukt nettskjema som er et standardisert verktøy for å lage ulike skjemaer. Jeg har laget tre skjemaer som er sendt ut til mine utvalg. Spørreskjemaet er lett å forstå, oversiktlig, gir mulighet til å ha både åpne og lukkede spørsmål. Her står man åpent til å forme det selv. Nettskjema er mye brukt av ansatte og studenter ved Universitetet og er anbefalt å bruke. Reliabiliteten er god, da nettskjema er et standardisert verktøy.

3.3.4 Reliabilitet i kvalitativ metode:

For å sikre god reliabilitet i den kvalitative delen av undersøkelsen min er det viktig å dokumentere så mange av stegene i prosedyren som mulig. Jeg har dokumentert hvert trinn av prosessene mine og det er noen ekstra punkter man kan sjekke for å sikre reliabiliteten. Jeg har sjekket transkripsjonene mine fra intervjuene for å passe på at de ikke inneholder feiltrinn som er gjort underveis i transkriberingen. Jeg har passet på at det ikke er et gap mellom definisjonene av kodene, herunder et skifte i betydningen av kodene underveis i kodingsprosessen. Dette har jeg gjort for at kodene hører til dataene og betydning er den samme for hver kode. Jeg har tatt notater for å kontinuerlig sjekke dataene mot kodene og skrevet ned deres betydning. (Creswell & Creswell, 2001).

I følge Kvale & Brinkmann (2015) har reliabilitet med forskningsresultatens konsistens og troverdighet å gjøre. Reliabilitet handler om resultatet kan reproduseres på andre tidspunkt av andre. I dette tilfellet handler det om situasjonen slik den er i dag, og hvis denne ikke endrer seg, vil det være samme resultatet hvis man reproduserer undersøkelsen ved et senere tidspunkt.

3.3.5 Ethiske vurderinger

Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Jeg har sendt inn meldeskjema for både den kvantitative spørreundersøkelsen og de kvalitative dybdeintervjuene, og begge er godkjente, som innebærer at prosjektet følger forskningsetiske regler.

Jeg har sendt ut samtykkeskjema til informantene både til den kvantitative spørreundersøkelsen og de kvalitative dybdeintervjuene. Det ble sendt sammen med informasjonsskrivet, hvor jeg presiserer at samtykket kan trekkes når som helst og det er helt frivillig å delta i prosjektet.

I følge De Vaus (2014) er det fem etiske ansvarsområder man har overfor deltakerne i undersøkelsen. Jeg vil gå igjennom dem her.

Det første ansvarsområdet man har er frivillig deltakelse. Dette betyr i praksis at ingen er pålagt å delta i undersøkelsen. Dette blir skrevet tydelig i informasjonsskrivet samt på spørreskjemaet og intervjuguiden. (De Vaus, 2014, s.56-57)

Neste ansvarsområdet er informert samtykke, dette ligger nær opp mot frivillig deltakelse. Frivillig deltakelse betyr at informantene skal ta et valg, og for at dette skal være helt frivillig trengs det et velinformert samtykke. Det er viktig at informantene får tilstrekkelig informasjon ang studien og hva det innebærer å delta. Jeg har valgt å gi informantene et informasjonsskriv som gir en basis informasjon om prosjektet, samt at jeg oppgir kontaktinformasjon slik at informantene kan spørre meg dersom de har noen flere spørsmål. (De Vaus, 2014). Samtykkeskjema er vedlagt informasjonsskrivet, jeg har bedt informantene om å signere dette og returnere det til meg, nå er det slik at 3 av intervjuene vil gå over telefon, men samtykket er like relevant for denne typen intervju.

Neste ansvarsområde er å sikre at deltakelse ikke utgjør noe skade for de involverte. Siden jeg skriver om bruk av ASK i tilrettelagte avhør har det vært viktig for meg å understreke at alle deltakere har taushetsplikt, og det skal ikke fremgå gjennom intervjuet noen informasjon ang enkeltstående saker, pågående saker eller avsluttede saker. Det er sårbare barn og voksne som har avhørene sine på barnehuset, og det er viktig at taushetsplikten overholdes.

Det siste ansvarsområdet er anonymitet og konfidensialitet. Dersom anonymitet og konfidensialitet ikke overholdes, er dette den største grunnen til at deltakelsen kan utgjøre en skade for informantene (De Vaus, 2014, s. 59).

Anonymitet og konfidensialitet er i følge De Vaus (2014) noe som ofte blir vanskelig å skille fra hverandre. Anonymitet betyr at man ikke kan eller vil kunne identifisere respondenten. Konfidensialitet betyr at forskeren kan knytte navn opp mot svar, men passer på at det ingen andre som vil få tilgang til dette.

I følge De Vaus (2014) er det tre grunner for å bekrefte full konfidensialitet.

Den ene er for å forbedre kvaliteten og ærligheten på svarene, spesielt dersom det er sensitive temaer.

Den andre grunnen er at man kan oppmuntre til deltakelse og dermed forbedre representativitet i utvalget. Den tredje grunnen er å beskytte informantenes privatliv.

Dersom man ikke kan love full konfidensialitet, så må man heller ikke love det. Jeg har lovet informantene mine full konfidensialitet, og vil slette all informasjon, intervju, transkriberinger, kodinger og spor av kommunikasjon når oppgaven er levert, dette er i tråd

med det NSD også sier i vurderingen, i mellomtiden har jeg lagret all data som er samlet inn på trygge servere, slik at ingen skal få tilgang til dette. (De Vaus, 2014)

En måte å sikre konfidensialitet er å gi informantene ID nummer når man analyserer dataene, dette gjør jeg i analysen av de kvantitative dataene, og der har jeg ingen informasjon om hvem som har svart, da hele utsendelsen var anonym fra starten av. Det samme skjer med intervjuene, de blir kodet, og ingenting vil kunne gjenkjennes.

3.4 Analyse

I denne delen blir plan for analyse og verktøy for analyse presentert. Her blir det skrevet om hvordan analysen er tenkt gjennomført og hvilke metoder som blir brukt for å komme frem til resultatene.

3.4.1 Plan for analyse

Når man skal analysere svar som er kommet inn gjennom et spørreskjema er det ifølge Creswell & Creswell (2018) ulike steg for analyse av resultater. Første steget er å ha en oversikt over hvor mange informanter som har svart og ikke svart på spørreskjemaet. Her har jeg ingen anelse på hvor mange som har fått muligheten til å svare, siden jeg sendte spørreskjemaet til en epostadresse og ba dem videresende. Men jeg har mulighet til å se hvor mange som har svart på de ulike spørsmålene, og de som har valgt å ikke svare. Dette kan være nyttig i presentasjonen av resultatene.

Neste steg er å diskutere metoden hvor responsskjevhet vil bli avgjort. Responsskjevhet er effekten av ikke-responderende på spørreskjema estimerer. Skjevheten viser at hvis ikke-responderer hadde svart, ville deres svar endret resultatet i stor grad.

Det er det viktig å identifisere savnede data, som i min studie er det noen informanter som ikke har svart på noen av spørsmålene og dataene er dermed ikke fullskala. Herfra må det lages en plan for å rapportere hvor mye savnede data det er og hvordan den blir erstattet. I min studie vil det bli erstattet ved å ha dybdeintervjuer som vil utdype svarene i spørreskjemaene enda mer.

Hvordan vi analyserer data, er avhengig av hvilke data vi samler inn og hvilken informasjon vi får fra dataene. Det er viktig å være klar på hvilke spørsmål vi prøver å svare på, da dette vil diktere hvor bred analysen vil være.

Funnene i denne studien ble lagt i Jamovi fra kodeboken. Bruk av ulike verktøy har gjort analyseprosessen litt mer håndterbar. Det har gitt en større oversikt over dataene og hvordan det skal brukes i videre analyse.

3.5 Verktøy for analyse

3.5.1 Jamovi

Jeg bruker Jamovi som analyseverktøy for spørreundersøkelsen. Dette er et program som er utviklet av «The Jamovi Project (2019)» og er gratis å laste ned og bruke for alle som ønsker dette.

Jeg har også deltatt på et kurs på UiO om bruk av Jamovi, slik at jeg skal få best mulig utbytte av programmet og analyseringen av svarene i spørreundersøkelsen.

Jamovi er utviklet av et team av personer som har bakgrunn fra programvareutvikling, statistikk og forskning.

Det er en åpen og gratis statistikk plattform som er intuitivt å bruke, og kan gi den siste oppdateringen i statistikk metodologi.

Kjernen i Jamovi filosofien er at vitenskapelig programvare skal være drevet av samfunnet, der alle kan utvikle, publisere analyser, samt gjøre dem tilgjengelig til et stort publikum.

(Jamovi, 2019)

3.5.2 Nettskjema

Jeg bruker Nettskjema fra UiO for å samle inn data på den kvantitative spørreundersøkelsen. Spørreskjemaene er lagret her med hensyn til personvern. Det er laget tre forskjellige nettskjema, et til hver av de ulike institusjonene. Gjennom «Nettskjema» kan jeg designe mine egne spørreskjemaer etter hvordan jeg ønsker å stille spørsmål og hvilke svaralternativer jeg vil bruke. Når svarene kommer inn, får jeg lastet ned resultat som viser hvor mange som har svart de ulike svaralternativene, og da er det lettere å analysere dem i etterkant.

Nettskjema er en sikker løsning for datainnsamling via nett, spørreskjemaer, påmeldinger og flervalgsoppgaver. Nettskjema håndterer store mengder data og tilbyr data utlevert via kryptert API. Hentet fra: <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/>

3.5.3 Kodebok

Jeg har laget en kodebok fra nettskjema, slik at jeg holder alle svar anonyme og kodet. På denne måten finner jeg kodene igjen i spørreskjemaet.

Spørsmålene har fått kode med bokstaver og svarene med tall. Jeg bruker derfor tallene i analysen gjennom Jamovi. Når jeg legger det inn i Jamovi, vil det kun være kodene som er brukt, som man vil se i sammenligningen av resultatene. Kodeboken var enkel å forholde seg til. Den ligger tilgjengelig i nettskjema og ble laget automatisk gjennom å trykke på den. Det

som var positivt var at en selv kunne velge hvilke koder som skulle brukes og kunne fylle inn dette selv, eller du kunne la den bli laget automatisk.

3.5.4 NVivo

NVivo er en programvare med analyseverktøy for kvalitative forskere. NVivo kan være hensiktsmessig fordi jeg har et datasett med ustrukturert informasjon. Programmet kan «automatisere» en del manuelle oppgaver som er assosiert med analyse av kvalitative data, som å organisere informasjonen. Tolkning og analyse er opp til meg selv, men programmet kan være et godt hjelpemiddel i analyseprosessen.

Transkriberingen av intervjuene skjer i eget dokument. Jeg vil overføre dokumentene til NVivo når jeg skal kode intervjuene. Selve kodingen av intervjuene vil skje i NVivo. (UiO, 2017)

3.6 Oppsummering

I dette kapitlet er det presentert metodedelen av oppgaven. Det ble presentert blandet metode som er valgt metode for oppgaven og hvorfor den ble valgt, samt valg av design i blandet metode. utfordringer og fordeler med metoden ble beskrevet.

Neste del var metode for datainnsamling, dataanalyse og tolkning. Her ble valgt metode for datainnsamling og analyse beskrevet i forhold til det som ble gjort og hvordan det ble gjort i denne oppgaven.

Designplanen ble utarbeidet for å lage en oversikt til hvordan oppgaven skulle bygges opp gjennom valgt metode. Intervjuguide og hvordan dette ble utarbeidet, samt spørreskjemaene ble beskrevet for å vise hvordan dette ble gjort i oppgaven.

Neste del var populasjon og utvalg, hvor det ble presentert hvordan dette ble valgt og hvorfor. Undersøkelsens kvalitet ble delt opp i kvantitativ og kvalitativ metode, som er de to delene som inngår i blandet metode. Dette ble gjort for å gjøre det oversiktlig og greit å lese.

Validitet og reliabilitet var noe som det var lite teori på i blandet metode, og derfor ble det lettere å dele det opp.

Tilslutt ble det tatt opp etiske betraktninger og hvordan dette er løst i denne oppgaven.

I analysedelen av kapitlet ble det presentert planen for analyse og hvilke analyseverktøy som ble brukt i oppgaven. Analyseverktøyene som er brukt er Jamovi (2019), Nettskjema, Kodebok og NVivo. Dette har vært gode analyseverktøy i databehandlingsprosessen. Alle dataene som er samlet inn har gått igjennom de ulike prosessene som kreves i verktøyene. Nettskjema, Jamovi og Kodebok ble brukt i analysen av de kvantitative dataene og NVivo ble brukt i analysen og kodingen av de kvalitative dataene.

4 Presentasjon og drøfting av resultater

Dette kapitlet er lagt på følgende måte:

Spørreundersøkelsene var det første som ble gjennomført. Siden resultatene fra spørreundersøkelsen la grunnlaget for spørsmålene i dybdeintervjuene, er det satt opp slik at funnene fra spørreundersøkelsen blir presentert først. Resultatene fra den kvantitative spørreundersøkelsen er innhentet statistisk sett, derfor vil det være presentasjon av tallene som er kommet frem av undersøkelsen, samt en generell drøfting rundt hvert av spørreskjemaene. Etter denne presentasjonen kommer det en drøfting av spørreskjemaene i lys av teori. Etter presentasjon og drøfting av de kvantitative dataene kommer drøfting av dybdeintervjuene. Denne drøftingen er satt opp tematisk etter de temaer som kom frem under analysen og koding av resultatene. Siden de kvalitative dataene ikke er mulighet for å gi en statistisk fremstilling vil disse bli drøftet direkte opp mot temaene og teori som er nevnt gjennom hele oppgaven.

4.1 Resultater av de kvantitative spørreundersøkelsene

4.1.1 Resultat av spørreskjema barnehus

Spørreskjemaet ble sendt ut til alle landets barnehus, det er totalt 11 barnehus i Norge. Det er kommet inn fem svar. Svarene her kan ikke generaliseres til populasjonen da det ikke er representativt med de få svarene som er kommet inn. Svarene er allikevel av interesse og jeg vil se nærmere på dem her. Det er heller ikke mulig å vite hvor i landet svarene har kommet fra, da hele prosessen er anonym.

På spørsmål om «I hvilken grad brukes alternativ og supplerende kommunikasjon i tilrettelagte avhør» svarer 60% at det er svært sjeldent brukt, 20% svarer sjelden og 20% svarer av og til. Dette tolker jeg som at det er ikke ofte politiet bruker alternativ og supplerende kommunikasjon i de tilrettelagte avhørene, dette kan samsvare med svarene på spørsmål om «I hvilken grad det kommer barn med utviklingshemming inn på barnehuset der du jobber?» hvor 40% svarer svært sjelden, 40% svarer sjelden og 20% svarer av og til.

Dermed kan det være mulig å tro at der ASK blir svært sjelden brukt er samme sted hvor det svært sjelden kommer inn barn med utviklingshemming, det samme gjelder hvor svaret er av og til. Disse svarene har en korrelasjon. Det er naturlig å tenke at det ikke blir brukt ASK ofte, dersom det ikke kommer inn barn med utviklingshemming.

På spørsmål om tilrettelegging for bruk av ASK i avhørssituasjonen: Her er det tre av fire som har svart, og spørsmålet om reliabilitet er sentralt her. Men de tre som svarer, svarer

forskjellig. 20% svarer svært sjeldent, 40% svarer sjeldent og 20% svarer ofte. Så selv om det ikke blir brukt ofte i tilrettelagte avhør, så blir det ofte tilrettelagt for å bruke ASK i tilrettelagte avhør. Det er positivt å se at det blir ofte lagt til rette for å bruke alternativ og supplerende kommunikasjon selv om det ikke blir brukt så ofte, så er tilbudet der fra barnehusets side.

På spørsmål om bruk av ASK utenfor avhørssituasjonen svarer 80% at det er svært sjeldent ASK blir brukt utenfor avhørssituasjonen, mens 20% svarer at det sjeldent blir brukt. De som arbeider på barnehuset tar vare på barnet både før og etter avhørssituasjonen, og vil i møte med barn med ulike grader av utviklingshemming muligens være avhengig av kommunikasjonshjelpemidler dersom barnet har behov for dette. Som nevnt tidligere er ASK viktig for både barn og voksne med språk og talevansker. For at barnet skal bli møtt på sine egne premisser, er det viktig å ta hensyn til hele barnet, også dets hjelpemidler. Dersom det er sjelden det kommer inn barn på barnehusene som har behov for kommunikasjonshjelpemidler er det klart at det ikke er behov for tilrettelegging, men hvis det kommer inn noen som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon på ulike måter er det viktig at det blir tilrettelagt for at barna og foresatte føler seg ivaretatt også utenfor avhørssituasjonen.

På spørsmål om bruk av barnets assistenter i avhørssituasjon svarer 80% at det er svært sjelden at barn har med seg assistenten sin i avhørene, og 20% svarer at det skjer sjelden. Men på spørsmål om det blir tilrettelagt for at barna kan ha med seg assistent sin svarer 100% at det skjer svært sjelden. Som skrevet tidligere er det mange barn som har assistenter som hjelper til med kommunikasjonshjelpemidlene, og mange har BPA som er med barna også på fritiden. Det er gjerne de som hjelper med å ordne systemene til kommunikasjonshjelpemidlene og kan hjelpe med innstillinger slik at de kan sette riktige ord og uttrykk til den riktige situasjonen.

Erfaring med ASK er det lite, og ingen erfaring som svares på skjemaet. Dette viser at det er lite kompetanse i forhold til bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon, og at det ikke blir brukt noe særlig på barnehusene.

På spørsmål om hvordan de bruker ASK er svarene noe mer varierte. Noen skriver at barnehuset sin oppgave er å fasilitere og tilrettelegge for avhør, og at dersom noen barn har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon vil barnehuset legge til rette for dette. Andre nevner avkryssing og tegning som hjelpemidler som blir brukt i de avhørene det er behov for dette. Mens noen svarer at det blir lite brukt i arbeidet på barnehuset og at de har ingen erfaring med det.

På spørsmål om hvilken erfaring de har med barn med utviklingshemming er det forskjellig svar. Noen har lite erfaring, mens noen har erfaring med voksne med utviklingshemming, og noe erfaring med barn med lett grad av utviklingshemming, en skriver at det er veldig få avhør av barn med ulike grader av utviklingshemming.

På spørsmål om hvilke ASK hjelpemidler de er kjente med er det få som informantene er kjent med. Det er tegning, avkryssing, skrivning eller peking. Tegnspråk blir også nevnt, men da dette er et eget språk vil ikke dette bli inkludert i alternativ og supplerende kommunikasjon.

4.1.2 Resultat av spørreskjema politidistrikt

Jeg har sendt ut spørreskjemaet til alle politidistriktene i Norge og har fått inn svar fra ti stykker, det er derfor vanskelig å generalisere dette til populasjonen, da svarene kommer fra kun fra noen politidistrikter, men svarene er allikevel av interesse, så vil skrive noe om dem her.

På spørsmål «I hvilken grad har du kjennskap til ulike grader av utviklingshemming» var det 40% som svarte at de har «passe kjennskap» til utviklingshemming. 50% som svarte at de har en del kjennskap og 10 % som svarte at de har mye kunnskap om ulike grader av utviklingshemming.

På spørsmål «I hvilken grad har du erfaring med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?» var det 10% som svarer at de har ingen kjennskap, 70 % som svarte at de har litt kunnskap om ASK, 10% som svarte passe kunnskap og 10% som svarte en del kunnskap. Her ser vi at politibetjentene som tar de tilrettelagte avhørene av barna med utviklingshemming har litt kunnskaper om ASK og hva det er og hva det brukes til. Det er et viktig poeng i denne oppgaven å undersøke hvor mye kunnskap de ulike institusjonene har om utviklingshemming og kommunikasjonshjelpemidler, fordi det er dem som får inn denne sårbare gruppen, og utdanner dem som skal sikre riktig rettsprosess og rettsikkerhet for denne gruppen. Det viktigste er at barnet får mulighet til å fortelle sin historie med de hjelpemidler barnet har behov for.

På spørsmål om «I hvilken grad ble ASK inkludert i din utdanning?» var det 70% som svarte ingenting, 20% som svarte noe inkludert og 10% svarte at det kunne vært mer. Dette viser at i sin utdanning som avhørsleder i tilrettelagte avhør av ekstra sårbare har de fått veldig lite informasjon om alternativ og supplerende kommunikasjon.

Det ene spørsmålet i spørreskjemaet handlet om ulike kommunikasjonsverktøy, her ble informantene spurt om hvilke de hadde kjennskap til. 70% har kjennskap til tegn-til-tale, 20%

har kjennskap til Boardmaker og 60% har kjennskap til kommunikasjonsbøker. Grunnen til at tallene er høye her er fordi informantene hadde mulighet til å svare på flere av alternativene.

På spørsmål om i hvilken grad du bruker alternativ og supplerende kommunikasjon i ditt arbeid på barnehuset svarer informantene følgende: 30% svarer aldri, 50% svarer svært sjelden og 20% svarer av og til.

Når det gjelder assistentene og i hvilken grad de blir inkludert i de tilrettelagte avhørene, svarer 10% aldri, 10% svært sjelden, 10% sjelden, 30% av og til, 10% ofte og 10% svært ofte.

På spørsmål om informantene har erfaring med barn med ulik grad av utviklingshemming gjennom arbeidet på barnehuset, svarer 80% ja, og 20% svarer nei.

Informantene ble bedt om å utdype dersom svaret på spørsmålet over. Informantene har erfaringen sin gjennom avhør, både vitner, mistenkte og siktede barn, alle svarer at de har erfaring med voksne med forskjellige grader av utviklingshemming og diagnoser, men det er oftest med lettere grad av psykisk utviklingshemming. Det blir også nevnt at disse barna og voksne har hatt språk.

På spørsmålet «hvordan bruker du ASK i arbeidet på barnehuset?» er det litt forskjellige svar. Noen har ikke eller bruker det svært lite fordi barnet har samtalekompetanse. Andre har erfaring med tegn til tale, skriving og peking istedenfor å snakke og kommunikasjonsbøker. En svarer at det blir benyttet dersom personlig assistent eller verge anbefaler det.

Det er gjennomgående lite eller ingen erfaring med alternativ og supplerende kommunikasjon og det ble svart at det er mulig at avhør ikke blir berammet dersom det oppdages at barnet ikke har språk og må ha «hjelp» til å snakke.

4.1.3 Resultat av spørreskjema politihøgskolen

Jeg har sendt ut mail til politihøgskolen angående utdanningen av politibetjenter som skal utføre tilrettelagte avhør av barn og sårbare voksne. Det er kommet inn fire svar. Siden det er en utdanning som kun tilbys små grupper, og de har ikke hatt nok søkere til denne videreutdanningen, vil resultatet være representativt for utdanning av politibetjenter som tar videreutdanning innen tilrettelagte avhør.

På spørsmål om kjennskap til ulike grader av utviklingshemming svarer 50% at de har passe grad av kjennskap, mens de resterende 50% svarer stor grad av kjennskap til ulike grader av utviklingshemming. På spørsmål om kjennskap til alternativ og supplerende kommunikasjon, er det 75% som sier at de har liten grad av kjennskap til ASK og 25% som sier at de har passe grad av kjennskap til ASK.

På spørsmålet om i hvilken grad blir inkludert i utdanningen av politibetjenter er svarene forskjellige. 25% svarer at det ikke blir inkludert i det hele tatt og 25% svarer at det blir svært lite inkludert. På spørsmål om hvilke kommunikasjonsverktøy de har kjennskap til, så har 75% kjennskap til tegn-til-tale, boardmaker og kommunikasjonsbøker 25% har kjennskap til symwriter. Dette spørsmålet kunne de svare på flere av alternativene. Det ble også nevnt pictogram som en hadde kjennskap til.

På spørsmål om i hvilken grad ASK blir inkludert i utdanning av politibetjenter som skal arbeide med tilrettelagte avhør svarer 25% at det ikke er inkludert i utdanningen, mens 50% svarer at det blir svært lite inkludert i utdanningen. På spørsmål om hvor mye de selv bruker alternativ og supplerende kommunikasjon svarer 50% at de bruker ASK svært sjelden, 25% svarer sjelden og 25% svarer at det brukes svært ofte.

På spørsmål om i hvilken grad informantene synes det er viktig at studentene får informasjon om alternativ og supplerende kommunikasjon er det 25% som svarer at det ikke er viktig, 50% mener det er viktig og 25% mener at det er svært viktig.

4.2 Drøfting

Problemstillingen min var hvordan ASK blir brukt i tilrettelagte avhør av barn med ulike grader av utviklingshemming.

Presentasjon av resultatene i spørreundersøkelsen ble presentert først, og derfor velger jeg å ha en generell drøfting av spørreundersøkelsene basert på resultatene som kom frem og teori. Drøftingen vil skje tematisk, med bakgrunn i de temaer som ble presentert i spørreundersøkelsen.

I neste del, vil intervjuene bli presentert og drøftet. Siden det er åpne spørsmål og svar i intervjuene vil drøftingen av resultatene skje sammen med funnene.

Drøftingen vil skje tematisk, med bakgrunn i temaene som kom opp i analysen og kodingen av intervjuene. I denne delen vil også drøftingen skje gjennom svar og i lys av teorien som er presentert tidligere i oppgaven. Gjennom hele oppgaven er oppsettet at spørreundersøkelsene blir presentert først og intervjuundersøkelsene etterpå. Det samme er gjort i drøftingsdelen for å skape sammenheng med teorien og resultatene fra undersøkelsene som er foretatt.

4.2.1 Drøfting med bakgrunn i spørreundersøkelsene

Utviklingshemming:

Utviklingshemming er definert på ulike måter, og i følge ICD-10 (2020) manifesterer seg i utviklingsperioden, frem til 18 år. På barnehuset kommer det barn opp til 16 år. Det er barn

som kommer til barnehuset som har fått diagnosen utviklingshemming, og da er de ofte klar over den tilretteleggingen som må til for å få gjennomført avhøret.

Det som også definerer utviklingshemming er mangelfull evne og funksjonsnivå. Dette gjelder kognitive, språklige, motoriske og sosiale ferdigheter (Grøsvik, 2008)

Det kommer frem av svarene i spørreundersøkelsene at det er noe variert erfaring med utviklingshemming på barnehusene og i politidistriktene. Her er det mest erfaring med lettere grad av utviklingshemming. Graden av utviklingshemming blir vanligvis vurdert ut fra standardiserte intelligensprøver (ICD-10, 2020), men for å få diagnosen avhenger det også av en samlet vurdering av de intellektuelle ferdighetene.

Diagnosen skal baseres på det nåværende funksjonsnivået. Siden vi er i Norge, så brukes ICD-10, men AAIDD har en definisjon som er lettere å forstå. Det sier det samme som ICD-10, men på en litt forenklet måte, som leses i definisjonen av utviklingshemming. Dette er ikke noe som er prioritert i selve oppgaven, men det er viktig å ha med definisjonen fordi temaet inneholder utviklingshemming. Det er fint å ha med en definisjon for å ha en klarhet i hva utviklingshemming er og hvordan denne diagnosen settes. Det samme gjelder diagnostisering og utredning. Dette er ikke noe informantene snakker om, men de burde hatt kjennskap til habiliteringen og hvordan diagnosen settes for å ha en bakgrunnskunnskap om diagnosen og hvordan denne utvikler seg.

Det er mulig at det kommer barn med nedsatte kognitive, språklige, motoriske og sosiale ferdigheter. Dette kan være barn som er under utredning, eller som ikke er under utredning. Dette kan barnehuset og politiet møte på i forbindelse med avhør. Det betyr ikke at de skal ha en diagnose innen utviklingshemming, men det kan være en forklaring på hvorfor de svarer at det kommer sjeldent barn med utviklingshemming på barnehusene. Dette fordi de kan ha nedsatte funksjoner, men ikke har en definert diagnose, kan de allikevel møte på barnehuset. I en vurdering om utviklingshemming må man se på miljøet hvor personen vokser opp med jevnaldrende og deres kultur (Shalock et al, 2010; AAIDD). Personer med psykisk utviklingshemming har en langt lavere mental alder enn kronologisk alder, men mental alder benyttes ikke når det er snakk om barn i utvikling (Grøsvik, 2008)

På politihøgskolen er svarene at de har mye kjennskap til og erfaring med utviklingshemming. Det er lite korrelasjon mellom svarene fra politihøgskolen og politidistriktene. Nå kommer det ikke frem av svarene på spørreundersøkelsen angående hvilken utdanning de i politidistriktene har, men det er grunn til å tro at de har tatt videreutdanning på politihøgskolen i tilrettelagte avhør av barn og sårbare voksne.

I utdanningsplanen til «tilrettelagte avhør av særlig sårbare personer» skal studentene etter endt utdanning ha kunnskap til ulike nivåer av utviklingshemming (Politihøgskolen, 2019) I følge utdanningsplanen skal politibetjentene ha kunnskap til dette, men fra svarene i spørreskjemaene kan det se ut som det ikke har blitt prioritert. Siden studiet kun har 15 studiepoeng, er det mye som skal dekkes, og dermed kan ikke alt dekkes. Det er betenkelig at det er så få som har svart at de har kunnskap om utviklingshemming. Det står også skrevet i forskrift om tilrettelagte avhør (2015, §4) at avhørene på barnehuset skal utføres av politibetjenter som har bestått politihøgskolens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom. Videre står det beskrevet at dersom det ikke er mulig at en politibetjent med den utdanningen innen rimelig tid kan utføre avhøret, kan det gjennomføres av en politibetjent uten utdanning. Denne personen må da ha kompetanse i kreativ avhørsteknikk (forskrift for tilrettelagte avhør, 2015, §4)

Dersom avhøret er av førskolebarn eller særlig sårbare voksne skal avhøret utføres av en i politiet som har bestått politihøgskolens videreutdanning i avhør av førskolebarn og særlig sårbare voksne (Forskrift for tilrettelagte avhør, 2015, §4).

Grunnen til at det er lite korrelasjon mellom svarene fra politidistriktene og politihøgskolen er at politihøgskolen beskriver at de innehar mye kunnskap om utviklingshemming, mens det er mye mer varierte svar fra politidistriktene. Svarene fra politidistriktene varierer fra «passe kunnskap» til «mye kunnskap». Flest svarer passe kjennskap og en del kjennskap til utviklingshemming.

Barnehusets rolle er å stille med barnefaglig kunnskap inn mot avhør og samarbeid med politiet som skal utføre avhøret. Barnehuset skal legge til rette for at den som avhøres gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte gjennom å gi barne-/helsefaglige innspill. (Helsedirektoratet, 2016, s.10)

I svarene fra spørreundersøkelsen sendt til landets barnehus, varierer svarene om erfaring med utviklingshemming. De som er ansatte på barnehusene er ikke politibetjenter, men ansatte med ulike barnefaglige bakgrunner. Det er få som jobber på barnehuset som har mye erfaring med utviklingshemming. De svarene som er kommet inn viser at noen har litt erfaring med barn og voksne med utviklingshemming diagnose. De barna som de har hatt erfaring med har hatt lett grad av utviklingshemming.

Svaret på hvorfor de ikke har erfaring med utviklingshemming er at det er få avhør av barn med utviklingshemming, og det reiser spørsmål om hvorfor de ikke har den kunnskapen, når deres rolle er å samarbeide med politiet med barnefaglig kunnskap.

Barnehuset skal koordinere involverte aktører før, under og etter avhør. De skal gi veiledning og formidle kunnskap til samarbeidspartnere og hjelpeapparat innenfor sitt særskilte kompetanseområde (Helsedirektoratet, 2016, s.10)

Det er ingen tvil om at de ansatte på barnehuset sitter inne med mye barnefaglig kunnskap, som er nyttig i samarbeidet med alle instanser som er involvert når det er et barn eller sårbare voksne som kommer til barnehuset for avhør. Siden dette ikke kan generaliseres til populasjonen, kan det ikke konkluderes med at dette gjelder alle som arbeider på barnehusene i Norge. Det som kan leses av resultatene fra spørreundersøkelsen er at det er mindre kunnskap om utviklingshemming enn først antatt før undersøkelsene startet.

I forskrift om tilrettelagte avhør (2015, §5) er det beskrevet kompetanse som de ansatte på barnehuset skal ha. Ansatte på barnehuset skal inneha kunnskap om psykisk utviklingshemming og andre funksjonsnedsettelse.

Fra svarene i spørreskjemaet, ser ikke det ut til å stemme med virkeligheten. Det er ikke alle som svarer at de har kunnskap om nettopp dette temaet.

Overgrep mot personer med utviklingshemming kan være vanskelig å avdekke. Ved mistanke om overgrep er ofte utviklingsnivået, manglende kunnskap og manglende forståelse være til hinder for at personer med utviklingshemming forteller om overgrep (Gamst, 2017)

Dette stemmer overens med svarene som kommer inn fra spørreskjemaene. De forteller om at det er veldig få som kommer til barnehusene som har utviklingshemming. Forklaringen kan være at de ikke forteller om overgrep, og at det dermed ikke blir oppdaget.

Manglende ordforråd, følelsesmessige og fysiske reaksjoner kan prege historiene til de som forteller. Det er viktig at fagpersoner som arbeider innen denne omsorgen innehar kunnskap og kompetanse om at personer med utviklingshemming er ekstra sårbare (Gamst, 2017).

ASK

Det er diskusjoner om hvorvidt ASK skal betegnes som et eget språk. I FNs konvensjon for rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2020, s. 8) blir språk definert som «språk som omfatter talespråk, tegnspråk og andre former for ikke-verbal kommunikasjon». Det kan tenkes at ASK kunne vært definert som et eget språk på lik linje med tegnspråk, gjennom denne definisjonen av språk. Hvis ASK hadde vært definert som eget språk, kunne det vært mer opplyst om hos fagpersoner som arbeider med eller møter personer med utviklingshemming i yrkessammenheng. Det kommer frem av spørreskjemaene at det er veldig lite kunnskap om ASK. Hvis dette hadde vært mer inkludert i utdanningene av politi, ansatte på barnehuset og

generelt på omsorgsboliger, skoler og barnehager, kunne det vært oppdaget mer overgrep enn det er gjort i dag.

Mange vil nok argumentere for at ASK er et pedagogisk hjelpemiddel, men for mange vil dette følge dem hele livet. Dermed vil dette være noen personer faktiske språk. (Næss, 2016) Det er gjennomgående i alle spørreskjemaene at alternativ og supplerende blir veldig lite brukt i tilrettelagte avhør og utenfor avhørssituasjonen. Dette kan sees i sammenheng med at de aller fleste svarer at ASK ikke er inkludert i deres utdanning. Det kan også sees i sammenheng med at de fleste svarer at de ikke bruker ASK i sitt arbeid, fordi det er få barn eller voksne med utviklingshemming som kommer til barnehusene for avhør. De som kommer til barnehusene har gjerne også kommunikasjonskompetanse, og dermed er det ikke bruk for alternativ og supplerende kommunikasjon i tilrettelagte avhør. De som nevner at de har litt erfaring med ASK, har den erfaringen fra avhørssituasjoner hvor det kreves for eksempel tegn til tale. Men de hjelpemidlene som blir brukt mest er tegning, peking og bilder.

Barnehuset tar i mot alle barn til og med 16 år, og sårbare voksne.

I følge Beukelman & Mirenda (2013) er det ikke spesifikke grupper personer som har behov for ASK. Så de som er avhengig av ASK er ikke bare personer med utviklingshemming. De som har behov for ASK er de som trenger assistanse til å snakke eller skrive fordi deres kommunikasjon er midlertidig eller permanent nedsatt (Beukelman & Mirenda, 2013). Det er store forskjeller på hvorfor personer har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. De vanligste kognitive årsaker til kommunikasjonsvansker inkluderer utviklingshemming, cerebral parese, autismespekterdiagnose og apraksi (Beukelman & Mirenda, 2013)

Dette betyr at det kan komme barn og voksne uten diagnose til barnehuset som har behov for ASK. Gjennom spesialpedagogikk utdanningen er det vektlagt mye rundt temaet alternativ og supplerende kommunikasjon. Det jobber svært få eller ingen spesialpedagoger på barnehuset, heller ingen med spisskompetanse på ASK. I svarene fra spørreundersøkelsen kom det frem at det brukes alternativ og supplerende kommunikasjon dersom det er anbefalt av verge eller personlig assistent. Selv om svarene fra spørreundersøkelsene antyder at det ikke blir brukt alternativ og supplerende kommunikasjon, så driver de med det i hvert eneste avhør. Det er mange forskjellige kommunikasjonshjelpemidler som er utviklet for personer med behov for ASK.

ASK hjelpemidler deles inn i ulike kategorier. Det skilles mellom «high-tech», «Low-tech» og «papp-tech» (Beukelman & Mirenda, 2013; Næss, 2015).

Det barnehusene bruker er betegnet som «papp-tech» som omfattes av for eksempel kommunikasjonsbøker, symbolkort, tegninger og bilder. De har fokus på tegninger av kroppen som brukes til å forklare hva som har skjedd. Det blir brukt bilder av eventuelle åsted som barnet eller voksne kan peke på. Avhøret blir tatt opp på video, også med lyd, og på den måten vil det vises hva barnet/voksne peker på dersom de selv ikke ønsker å svare. Det mest overraskende svaret på spørsmål om det er viktig med alternativ og supplerende kommunikasjon er at det variert. Noen mener det er svært viktig, og noen mener det ikke er viktig i det hele tatt.

Valg av kommunikasjonsmidler avhenger av personens kommunikasjonsferdigheter. Det er viktig å vurdere mobilitet, motoriske og perseptuelle forhold (Beukelman & Mirenda, 2013). Barn som har opplevd traumatiske hendelser i livet sitt, kan også ha behov for adaptiv kommunikasjonsassistanse for å fortelle om det de har opplevd. Dette er noe barnehuset og politiet må vurdere i forkant av avhørene ved å innhente informasjon om personens kommunikasjonsferdigheter når det skal vurderes hvilke hjelpemidler som skal benyttes i avhøret.

Målet er å gi personer en mulighet til å delta på ulike interaksjoner og aktiviteter. Dette vil gjelde deres opplevelser av traumer og gi dem mulighet til å stå frem med sin historie (Beukelman & Mirenda, 2013)

Assistenter:

I all kommunikasjon er det relasjoner, samt det er kommunikasjon i alle relasjoner (Ulleberg, 2014).

Som avhører og ansatt på barnehuset får de en rolle som kommunikasjonspartner. I følge Næss & Karlsen (2015) er kommunikasjonspartnere essensielt i kommunikasjon med personer som bruker alternativ og supplerende kommunikasjon. Når avhøret gjennomføres, blir avhører kommunikasjonspartner til barnet eller den voksne. I noen tilfeller har barnet eller den voksne med seg assistent som hjelpe til med kommunikasjonen. Dette er en nærpersion som kjenner barnet eller den voksne godt.

Kommunikasjonspartnere har en stor rolle i livet til brukere av ASK. Det er kommunikasjonspartnere som skal legge til rette for kommunikasjon og drive en kommunikasjonsprosess med personer som har kommunikasjonsvansker (Næss & Karlsen, 2015)

I følge resultatene på spørreundersøkelsen er det sjelden at assistenter blir inkludert i avhøret. Dette kan være fordi det er ikke barn eller voksne som har assistent som kommer til barnehuset. Svarene i spørreundersøkelsen viser at dersom det er behov for at assistenter eller

nærpersoner er med, er det muligheter for det. I følge straffeprosessloven (1981, §239d) er det noen som skal delta og følge avhøret, mens det også står at det er noen som kan følge avhøret. Så det er ikke noe i lovverket som tilsier at assistentene skal eller bør følge avhøret. Det er avhørsleder som bestemmer hvem som skal være i rommet, og som svarene i spørreundersøkelsen sier, så vil dette være en mulighet dersom det er behov for det. Ut fra resultatene er det sjeldent at assistenter er med inn i avhørsrommet vil det være avhørsleder som blir kommunikasjonspartner. Kommunikasjonspartneren må inneha kompetanse på ulike områder for å kunne støtte personer som har kommunikasjonsvansker i avhørssituasjonen. Kommunikasjonspartneren bør være en som prøver å forstå ASK brukerens svekkede tale, som prøver å tolke signaler og gester. Kommunikasjonspartneren må være tålmodig, interessert og motivert for arbeidet som legges ned (Næss & Karlsen, 2015).

Det er et generelt inntrykk at politibetjenter ønsker å få en så fri som mulig forklaring på hva som har skjedd. Siden resultatene fra spørreundersøkelsen viser at assistenter sjelden blir inkludert i avhør, vil det være naturlig å tro at politiet ønsker å opprette en god relasjon til alle barna de har inne til avhør på barnehuset. Kommunikasjonspartnere er noen barnet er trygge på, og når de er trygge er det ofte lettere å kommunisere og uttrykke det en ønsker (Næss & Karlsen, 2015). Jobben til avhørslederne her er da viktig. De må gjøre barnet trygge på dem som voksne. De må bruke tid på å opprette relasjonen til personen som skal avhøres. Det er en fordel å bli kjent og forklare godt hva som skal skje i løpet av dagen.

Dette gjelder også de som har utviklingshemming eller andre funksjonsnedsettelse også. Det nevnes i spørreundersøkelsen at de som har hatt erfaring med avhør av personer med utviklingshemming har hatt erfaring med lett grad av utviklingshemming. De nevner at de har hatt språk og gode nok kommunikasjonsferdigheter til å forklare seg.

Når barnet har med seg assistentene sine vil det gjøre det lettere for barnet å kommunisere, da de får hjelp til å være delaktige i sin egen hverdag, og i de ulike situasjonene de befinner seg i (Næss & Karlsen, 2015). Det virker som det kan bli tilrettelagt for bruk av assistenter i tilrettelagte avhør av barn med utviklingshemming. Det hadde vært en fordel med kunnskap om ASK hos politibetjentene og barnehuset i avhørssituasjon.

Dersom det kommer inn barn eller voksne som bruker kommunikasjonshjelpemidler som er mer avansert enn «papp-tech» kan det oppstå noen utfordringer. For det første om de ikke har nok kunnskap om hvordan hjelpemiddelet fungerer. Kommunikasjonspartneren kan dominere kommunikasjonen og spør lukkede spørsmål til ASK brukeren. Kommunikasjonspartneren kan ha for mye fokus på selve hjelpemiddelet enn personen bak. Dersom

kommunikasjonspartneren dominerer interaksjonene på disse måtene vil ASK brukeren få en passiv rolle i egen interaksjon. Da vil de kun få brukt begrensede kommunikative midler (Kent-Walsh & Mcnaughton, 2005, s.196).

I forskrift for tilrettelagte avhør (2015, §9) skrives det om gjennomføringen av de tilrettelagte avhørene og hvordan det skal skje. Avhørene skal gjennomføres gjennom gjeldende avhørsmetoder for avhør av barn og særlig sårbare voksne.

Her står det skrevet at avhørsleder kan beslutte om tolk, eller andre personer som ivaretar vitnet kan oppholde seg i avhørsrommet. Som informantene forteller, så er dette noe de vurderer i hvert enkelt tilfelle. Dersom det er behov for å ha andre med i avhørsrommet, vil dette i praksis være mulig. Da får assistentene klare retningslinjer som de skal forholde seg til.

Utdanning i tilrettelagte avhør av sårbare:

Gjennom en mailkorrespondanse med politihøgskolen kom det frem at studiet «tilrettelagte avhør av sårbare» har hatt for få søkere til at det har blitt gjennomført. Det har kun vært gjennomført tre ganger siden det startet opp i 2014. I følge informantene er fokuset i utdanningen på forberedelse til avhør. Da spesielt nødvendigheten av det både ved avhør av små barn, utviklingshemmede og andre sårbare. Denne forberedelsen går ut på å innhente så mye informasjon som mulig i forkant og hvordan de best kan kommunisere med dem som skal avhøres. Studiet dekker ikke alle diagnoser eller typer av sårbarhet, og fokuset er å lære studentene at de har en jobb å gjøre foran hvert avhør for å finne ut av hvilke tilpasninger som hver enkelt trenger. Videre sier informanten fra politihøgskolen at de tilrettelagte avhørene skjer på et barnehus, hvor det er minst en rådgiver med særlig kompetanse på utviklingshemming som bistår i forberedelsen og underveis i avhøret. I denne mailkorrespondansen nevnes det at studiet har hovedfokus på innhenting av informasjon. Dette gjøres i forbindelse med å avgjøre om en person med utviklingshemming vil kunne møte i avhør. Informasjonsinnhenting skjer fra personer som kjenner personen med utviklingshemming godt og er viktig i avgjørelsen angående avhør eller å kunne møte i retten (Gamst, 2017).

Gamst (2017) og Langballe (2011) skriver at når man skal samtale med barn om sensitive temaer, kreves det kunnskaper om kommunikasjon for å oppnå kontakt og tillit. Utdanningen «tilrettelagte avhør av sårbare» har ikke et særlig fokus ulike kommunikasjonsmidler, men har fokus på å tilrettelegge for de ulike tilpasningene hver enkelt person har (Politihøgskolen, 2020). Kunnskap om kommunikasjon med sårbare bidrar til å gjøre barnet trygg i situasjonen og gir dem en mulighet til å åpne seg om de vanskelige tingene. (Gamst, 2017). Gjennom

informasjonsinnhenting kan bidra til å finne ut hvordan barnet kommuniserer til vanlig og hvordan gjøre barnet trygg i de vanskelige samtalene.

Bruk av ASK i tilrettelagte avhør

I følge Gamst (2017) er det i de tilfeller hvor personen ikke kan møte i retten eller i ordinært avhør at tilrettelagte avhør finner sted med en person i politiet som er særlig skikket og har gode kunnskaper om avhør av sårbare personer. Dette skjer da gjennom video og lydopptak på barnehus (Gamst, 2017)

Tilrettelagte avhør er en del av politiets etterforskning i saker med mistanke om vold og seksuelle overgrep. Her kan det sies at strafferettssystemet er konservativt i den forstand at bevis er innhentet på en annen måte enn muntlig, vil være en utfordring i den bevisvurderingen som påtalejurist og eventuelt domstolen skal gjøre. Dette kan påvirke valgene som blir gjort før avhør, og da rettet mot alternativ og supplerende kommunikasjon. Dette kan sees i sammenheng med svarene fra spørreundersøkelsen, der det kom frem at det er mulig at avhør ikke blir berammet dersom barnet ikke har språk og det oppleves at barnet eller den voksne må ha «hjelp» til å snakke. Hvis vi ser på ASK som språk, vil ikke alternativ og supplerende kommunikasjon være ens bestemt til å være «hjelp» til å snakke, men barnets faktiske språk, som igjen skal være gyldig som bevis (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2020). Hva skjer dersom ASK ikke blir sett på som språk og det ikke er gyldig bevis at barnet eller den voksne bruker kommunikasjonshjelpemiddel til å formidle sin historie? Hvis man da ser på rettsikkerheten til sårbare personer, hvordan skal denne sikres dersom de ikke får mulighet til å fortelle hva som har skjedd dem.

Hensikten med forskriften for tilrettelagte avhør (2015) er at den skal sikre etterforskningen og straffeforfølgelsen hvor barn eller særlig sårbare voksne gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnes sårbarhet. Både vitnet og siktedes rettsikkerhet skal ivaretas (forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §2). Hvis rettsikkerheten skal sikres, er det nødvendig med bruk av kommunikasjonsmidler i avhør. Det er på denne måten de som har behov for kommunikasjonshjelpemidler får fortalt sin historie. Det kommer frem at det er både kunnskap til og brukes lite ASK på barnehusene. Det blir brukt tegninger, følelseskort og enkle supplerende kommunikasjonshjelpemidler. Dersom det kommer inn noen som krever mer teknologiske hjelpemidler må dette tilrettelegges for, og da kreves det kunnskap og informasjonsinnhenting.

4.2.2 Presentasjon av funn og drøfting av intervjuundersøkelsene.

Utviklingshemming

I følge informantene arbeider de med en del barn som har ulike diagnoser. De får barn med autismespekter diagnoser og mer hyperkinetiske forstyrrelser og angstproblematikk.

Informantene sier at det kommer få med diagnose utviklingshemming. De som kommer til barnehuset som har diagnosen utviklingshemming har stort sett lettere grad av utviklingshemming. Ene informanten forteller at spesialpedagogikk har vært en del av utdannelsen, så har da erfaring med lett og moderat grad av utviklingshemming.

De som kommer på barnehuset, er barn i utvikling, og da kan man ikke referere til mental alder, men man benytter adaptive ferdigheter når en skal gradere utviklingshemming (Grøsvik, 2008, s. 20). De nevner også at det kommer en del barn som er under utredning, og da skilles det mellom tre ulike prosesser. Det starter med en diagnostisk test med vekt på funksjonskartlegging, medisinske undersøkelser og til slutt en bred funksjonskartlegging som gir et grunnlag for tiltaksplanlegging (Grøsvik, 2008).

De nevner også at det kommer en del barn som er under utredning eller hvor diagnosen ikke er satt, men de kan se at det er en kognitiv nedsettelse. I følge ICD-10 manifesterer utviklingshemming seg i utviklingsperioden, innen fylte 18 år. Det er mangelfull utvikling av evne og funksjonsnivå, som kognitive, språklige, motoriske og sosiale ferdigheter (Grøsvik, 2008; IDC-10, 2020).

Det nevnes her at de har lagt merke til en kognitiv nedsettelse hos barn som kommer til barnehuset. Når det skal utføres en diagnostisering gjennom ICD-10 bygger den på kriteriene om testing av evnenivå og adaptive ferdigheter. Alderskriteriet må også være oppfylt (ICD-10, 2020; Grøsvik, 2008).

Dersom barnet ikke har utviklet språket enda, vil de preverbale kommunikasjonsferdighetene inngå i vurderingen (Grøsvik;2008, Sattler;2001, Gjørum & Heyerdahl;1996).

En informant forteller om videreutdanningen på politihøgskolen. Her er det involvert litt om utviklingshemming. Informanten forteller videre at fagmiljøet i Norge er såpass lite, at det er samme personer som får i oppgave å avhøre førskolebarn og særlig sårbare voksne.

Utviklingshemming, ble i følge informantene tatt ned, fordi det er mye som skal dekkes opp i de studiepoengene som videreutdanningen har.

I følge alle informantene så har de noe erfaring med utviklingshemming gjennom utdannelsene, men det er stort sett kunnskap på et teoretisk plan og hvordan planlegge avhør som trenger ekstra tilpasninger. Resten av erfaringen kommer fra det praktiske arbeidet på

barnehuset, men igjen så er det få barn og voksne med utviklingshemming som kommer til barnehusene for avhør. Derfor er det vanskelig å si noe om kunnskapen er adekvat i forhold til det den trenger å være i møte med utviklingshemmede.

En av informantene har erfaring fra psykologifeltet, og har kompetanse på kartlegging og evnetester. Når det kommer til kartleggingen av barns evnenivå og kognitive ferdigheter er det flere deler som skal inngå. Den ene er psykometriske tester, intervju av omsorgspersoner, observasjoner og andre tilleggsopplysninger som skolearbeid og fritidsaktiviteter (Grøsvik;2008, Sattler;2001, Gjørum & Heyerdahl;1996).

Det er flere av disse delene som blir gjort av psykologer. Gjennom dette arbeidet, er det klart man blir kjent med ulike grader av utviklingshemming. Erfaringen kommer fra et klinisk ståsted. Det er ikke den samme måten å jobbe på i avhørssituasjon på barnehuset. På barnehuset er det ikke kartlegging og diagnostisering. Der kommer barna for å bli hørt og for å fortelle sin historie, og da er det kunnskap om utviklingshemming og kommunikasjon som blir viktig. Det er viktig for å finne ut hvilken tilrettelegging hvert enkelt barn eller voksen har behov for å kunne fortelle sin historie.

Kommunikasjon:

Kommunikasjon kan forstås på flere måter. I følge informantene er det en sirkulær kommunikasjonsmodell som benyttes. Den blir beskrevet som dialogisk modell. I denne modellen er det fokus på samspillet mellom kommunikasjonspartnere, hvor oppmerksomheten blir delt mellom partene. (Lorentzen, 2013). Modellen legger vekt på relasjonen mellom partene og at kommunikasjonspartnerne skaper forståelse seg i mellom i løpet av kommunikasjonsprosessen (Lorentzen, 2013;Næss & Karlsen, 2015; Ulleberg; 2014).

Slik det kommer frem fra intervjuene brukes den sirkulære kommunikasjonsmodellen, hvor samspill står i fokus.

Ved at barnehusene og politibetjentene innhenter informasjon fra omsorgspersoner, bidrar til at de ønsker å gjøre kommunikasjonen og relasjonen så god som mulig i forkant av avhøret.. Når de har informasjon om dette er det lettere å kunne legge til rette for at kommunikasjonen skal bli så bra som mulig. Samt de får informasjon om hvordan barnet er i sosiale sammenhenger, på denne måten får de også vite mer om hvordan de bør møte barnet og prøve å få en så god relasjon som mulig.

Informantene forteller at det kommer personer til barnehuset med ulike diagnoser og andre funksjonsnedsettelse. I følge Lorentzen (2013) så er det barn med nevrologiske skader,

genetiske sykdommer og nedsatt funksjonsnedsettelse som kan ha vansker med å tilegne seg talespråk, og for mange vil det være helt uoverkommelig.

For de barna er det ofte hjemmesnekrede ord og uttrykk som er lettest for dem å bruke. Dette er ord og uttrykk som barna lærer seg i samspill med nærpersonene sine. Det er slik de lærer å tolke og forstå hverandre (Lorentzen, 2013)

Dette er noe som helt klart er viktig i kommunikasjon med barn som har kommunikasjonsvansker, å bli så godt kjent at man lett kan tolke ord og uttrykk. Dette vil være vanskelig å få til på barnehuset, da de ikke har mye tid på å bli kjent. Her er det viktig å innhente informasjon fra nærpersoner. Informantene har ikke erfaring med barn eller voksne som mangler talespråk. Om de skulle få inn barn eller voksne som mangler språk eller har kompliserte kommunikasjonsvansker, er det lite kompetanse på hvordan de skal få til avhør. Informantene sier selv at de ønsker å øke sin kompetanse på kommunikasjon med personer som har store kommunikasjonsvansker, men samtidig sier de at det er vanskelig å ha et fokus på når det ikke kommer noen til barnehuset som ikke har de utfordringene.

Den relasjonelle kompetansen står sentralt i kommunikasjon. Det er viktig at ansatte på barnehuset, politibetjenter og politihøgskolen har et fokus på dette. Det handler om å samspille med andre, hvordan man forholder seg til noe og noen og hvordan dette kan finnes sammen i et samspill (Lorentzen, 2013).

Kommunikasjon er funksjonelt avgjørende for å kunne delta aktivt i samfunnet og vil kunne påvirke livskvalitet og personlig utvikling (Næss, 2015, s. 21). Kommunikasjon er noe vi alle gjør. Det skjer i kroppslige kanaler, kan formidles verbalt gjennom talespråket, eller nonverbalt gjennom peking, tegn eller kroppsspråk. (Næss, 2015). De kan også skje gjennom «hjulpen kommunikasjon» som kommunikasjonshjelpemidler, talebrytere eller teknologiske kommunikasjonshjelpemidler som datamaskin eller nettbrett. (Næss, 2015)

Det er viktig at man kan tilpasse seg den andre, og finne en felles forståelse for det man prøver å oppnå (Lorentzen, 2013). Akkurat dette vil være essensielt for de som utfører avhør og har arbeid med barna på barnehuset. Det å tilpasse seg andre og viser interesse for barnet blir viktig i arbeidet for å få til en god relasjon og en fri fortelling fra barnets side.

Kommunikasjonsvansker kan være primære, eller de kan være sekundære til andre vansker, som for eksempel utviklingshemming (ASHA). Kommunikasjon påvirkes av kognisjon, motorisk utvikling og sensorisk bevissthet. Dette betyr at personer med utviklingshemming kan ha store muligheter til å ha kommunikasjonsvansker. Når det er snakk om barn, er deres språklige utvikling underveis, den er ikke ferdig, noe som kan gjøre det enda vanskeligere å ha en god kommunikasjonsprosess. Dersom barnet eller den voksne med utviklingshemming

har et utviklet språk, passer DCM. Formålet med metoden er at voksne skal få et redskap til å gjennomføre barnesamtaler på en slik måte at barnet blir anerkjent i samtalen og får mulighet til å tale fritt og spontant. (Langballe, 2011)

DCM er en kommunikasjonsmetode som informantene forteller om at blir benyttet i avhør på barnehuset. Det ligger i metodikken til politiet. Den blir også brukt med særlig sårbare voksne, da de har diagnose som gjør at de kognitivt fungerer på samme nivå som barn. En informant forteller om at det tidligere var lite bevissthet rundt det å snakke med barn, og denne metoden ble utviklet nettopp for å ha et verktøy som gjorde at barn ble støttet og motivert til å snakke om sine opplevelser.

Informantene forteller om stor velvilje hos politiet. De ønsker å strekke seg langt for å få gjennomføre avhør av barn uavhengig av kommunikasjonsvansker. De ønsker å få frem barnas historier slik de har opplevd dem. Dette gjør dem gjennom bruk av DCM.

DCM brukes som metodikk i tilrettelagte avhør i følge informantene. DCM er en samtalemetode som ble utviklet for barn som har utviklet en språklig formidlingsevne og kommunikasjonskompetanse (Gamst, 2017). Formålet er at voksne skal få et redskap til å gjennomføre barnesamtaler hvor barnet er i sentrum, og hjelper barnet til å inngå en relasjon og dialog med en voksen. (Gamst & Langballe, 2004). Metoden skal gi barnet mulighet til å bli sett, og fortelle sin historie fritt (Langballe, 2011). Gjennom de ulike fasene vil barnet føle seg forstått, føle seg trygt og deltar aktivt (Langballe, 2011)

DCM inneholder kunnskap om relasjonelle forhold som kan påvirke kommunikasjonen, og hvordan fremgangsmåten for samtalen skal foregå. Det er et hjelpemiddel som skal støtte og motivere barn som har vært utsatt for vold og overgrep til å åpne seg og fortelle om sine opplevelser. (Langballe, 2011).

ASK

ASK er en samlebetegnelse som består av flere kommunikasjonsformer, symbolsystemer og hjelpemidler (Næss, 2015)

En av informantene forteller om at det var veldig, veldig lite om alternativ og supplerende kommunikasjon. Har ikke vært inne på sånne teknologiske hjelpemidler, men gjennom utdanningen ble det snakket om bruk av tegning, bilder og informasjonsmapper, men mer avanserte hjelpemidler har de ikke har noen opplæring i. Andre informanter forteller også at alternativ og supplerende kommunikasjon ikke er inkludert i utdanningene deres. Det ene svaret jeg har fått var også at informantene ikke har erfaring med spesifikke ASK hjelpemidler fordi de ikke er spesialpedagoger.

Dette utsagnet er interessant, det jobber nesten ingen spesialpedagoger på barnehusene, og det er ikke spesialpedagoger i politiet. Så kunnskapen om ASK burde ikke bare ligge hos spesialpedagoger, men hos de ansatte på barnehuset og de som tar avhør av barn som har behov for kommunikasjons hjelpemidler. I studieplanen til politihøgskolen skal man etter endt utdanning ha kjennskap til anerkjente supplerende kommunikasjonsmetoder. Alternativ og supplerende kommunikasjon er ulike prosedyrer og prosesser som benyttes for å lykkes i kommunikasjon (Beukelman & Mirenda, 2012)

Informantene forteller også at de bruker det som er tilgjengelig, men føler at de har et stort potensial til å utvikle kompetansen på ASK. De forteller at de er veldig avhengige av de nærpersionene som kjenner den som skal avhøres i forhold til hva som er nødvendig av alternative kommunikasjons hjelpemidler. Ene informanten har en erfaring med en som hadde svake kommunikasjonsferdigheter og brukte talemaskin, da ble det brukt tegning og foto som personen kunne peke på.

De hjelpemidlene som informantene beskriver i intervjuet kan klassifiseres som «papp-tech». (Beukelman & Mirenda, 2012)

Det er mange hjelpemidler som blir brukt i tilrettelagte avhør av barn og særlig sårbare voksne. Det informantene forteller om er helt enkle hjelpemidler de har tilstede. Dette kan være for eksempel tegnesaker. Ved avhør av førskolebarn eller de som har mangelfullt språk, så brukes følelseskort, bilder som er lagt i mapper de kan peke på. Men dette er noe som gjerne blir utarbeidet på forhold, at man er oppmerksomme på dette på forhånd og lager informasjonsmapper, hvor det er bilder fra eventuelle åsteder, hvor barnet kan peke og da kan man få en forklaring på hva som har skjedd, men kan også fungere som minnestimulans. Det blir brukt kroppstegninger hvor man snakker om kroppsdelene for å få oversikt over språkfunksjonen. Med de minste barna pleier de å la barna bruke sin egen kropp til å vise eller peke, og med større barn brukes det kroppstegninger. Det er spesielt i de sekvensielle avhørene dette blir brukt. I følge Beukelman & Mirenda (2013) er den eneste likheten mellom personer som har behov for ASK at deres kommunikasjon er midlertidig eller permanent nedsatt. De vanligste kognitive årsaker til kommunikasjonsvansker er utviklingshemming, cerebral parese, autisme og apraksi (Beukelman & Mirenda, 2013). I følge Lorentzen (2013) og Næss (2015) er det en del individuelle faktorer som påvirker kommunikasjon. Dette kan være kognisjon, motorisk utvikling og sensorisk bevissthet. Det miljøet kommunikasjonen foregår i vil også være en faktor. Denne innebærer også språklige rollemodeller, strukturelle faktorer og kommunikasjonspartnere. Dette vil være viktige faktorer i tilrettelagte avhør og hvordan de skal klare å opprette og holde en god

kommunikasjon med dem som skal i avhør. Det er viktig for barnehuset og politiet å få kjennskap til hva som forårsaker kommunikasjonsvansker. De kan være primære eller sekundære. (ASHA, 1993). Kommunikasjonsvanskene kan oppstå i alle utviklingsfasene, og det er derfor veldig viktig å ha informasjon om når man møter personer med kommunikasjonsvansker. Dersom kommunikasjonsvanskene er sekundære, som en del av andre årsaker og vansker, er det viktig å ha informasjon om dette også. Informantene forteller at det er mye informasjonsinnhenting uansett hvem som kommer til barnehuset. Dette vil hjelpe til i deres tilrettelegging av avhørene.

Informantene forteller at de har hatt barn og voksne med utviklingshemming og autismespekter diagnose inne til avhør på barnehuset. Samtidig forteller de at de ikke har brukt alternativ og supplerende kommunikasjon i møte med disse barna. De hjelpemidlene de bruker i de tilrettelagte avhørene kan falle inn under kategorier i alternativ og supplerende kommunikasjon, selv om de ikke blir nevnt spesifikt som ASK hjelpemiddel, er det noe som brukes for at barna får mulighet til å uttrykke seg og bli forstått. Det ultimate målet med alternativ og supplerende kommunikasjon er å gi personer med kommunikasjonsvansker mulighet til å delta i ulike interaksjoner og aktiviteter som de selv ønsker å være en del av. (Beukelman & Mirenda, 2013; Næss, 2015). Med de hjelpemidlene de bruker på barnehuset gir barna denne muligheten. De gir dem en mulighet til å fortelle sin historie, og gir dem muligheten til å føle seg sett, forstått og tatt på alvor.

Informantene forteller også om at det er veldig sjelden de har noen med så lav språkfunksjon at de ikke klarer å ha noen form for dialog og må støtte seg på andre kommunikasjonsformer. Når jeg spurte informantene om de synes alternativ og supplerende kommunikasjon er viktig i deres arbeide var svarene klare ja. Det er en uutnyttet potensiale til å lære mer om det, men at det som ligger i bunn er at det er veldig få som har behov for dette som kommer til barnehuset. De forteller at det egentlig er den største bekymringen. De ønsker å utvikle seg og bli bedre til å kommunisere med dem, men de får ikke den muligheten når de ikke kommer til barnehuset.

Det står ingenting i forskriften om tilrettelagte avhør (2015, §4) eller i straffeprosessloven (1981) om dette. I opplæringsloven (2005) § 2-16 og §3-13 er ikke ASK definert som språk. Det samme er beskrevet i barnehageloven (barnehageloven, 2005). Den loven dette burde være tatt opp i er straffeprosessloven og forskrift om tilrettelagte avhør. ASK er en viktig del av arbeidet til barnehuset og politiet som utfører avhør. Det er en del av hverdagen til personer med utviklingshemming og derfor er det viktig at bruk av ASK blir tatt på alvor og nedfelt i lovverket at dette er noe som er nødvendig for å få en riktig forklaring fra vitner og

fornærmede. Hvis ASK hadde blitt definert som et språk, kunne det også blitt et krav i studiene til dem som skal arbeide med personer som er brukere av ASK. Dersom det hadde blitt krav om kunnskap om ASK og utviklingshemming i utdanningene vil det sikre god rettsprosess, samt kvalitetssikre rettsikkerheten til personer som er brukere av ASK av ulike grunner.

Assistenten/kommunikasjonspartnere

Jeg spurte informantene om assistenter som er med barna som bruker kommunikasjonshjelpemidler blir inkludert i avhørsprosessen. Dette ble et mer hypotetisk spørsmål da de får veldig få inn som bruker kommunikasjonshjelpemidler, men svarene var av interesse.

Person-sentrert planlegging når det kommer til kommunikasjonspartnere er viktig. Det er ofte nødvendig å med en systematisk tilnærming for å utvikle og implementere en plan for at personer som har store kommunikasjonsvansker skal få muligheten til å ha inkluderende innstillinger på kommunikasjonshjelpemidlene. (Beukelman & Mirenda, 2013). Personen som bruker kommunikasjonshjelpemiddelet skal være i sentrum. Det er en prosess som muliggjør at ASK bruker og deres tilretteleggere setter fokus på muligheter heller enn begrensninger.

Dersom de involverte partene har et utvidet relasjonsbegrep, legges det vekt på å undersøke relasjonen mellom personene i kommunikasjonen (Ulleberg, 2014). Det blir lagt vekt på de erfaringer, kunnskaper, historiene og fenomenene som samtalen omhandler (Ulleberg, 2014). Dersom avhørsleder oppnår dette i kommunikasjonen med personer med utviklingshemming, vil det ikke være behov for assistenter. Da må avhørsleder også inneha kunnskap om ASK. Alle informantene er veldig positive til at assistentene kan bidra inn mot avhøret.

Det utvidede relasjonsbegrepet er i sammenheng med Kent-Walsh & Mcnaughton (2005) sier om kommunikasjon som en dynamisk transaksjonsprosess. Kommunikasjonspartnerne påvirker hverandre gjensidig gjennom hele kommunikasjonsprosessen. De har utviklet en tiltaksmodell som kan bidra til å redusere barrierer og sikre passende støtte i kommunikasjonsprosessen (Kent-Walsh & Mcnaughton, 2005). Denne modellen består av 8 trinn som kunne vært nyttig i arbeidet på barnehuset. Det blir beskrevet hvordan best støtte personer med ASK hjelpemidler i sin kommunikasjon. Siden verken politiet eller de ansatte på barnehuset har stor kunnskap om ASK ville dette være til hjelp, dersom de kun vil ha personen og avhørsleder i avhørsrommet. På denne måten vil de kunne være den støtten som ASK brukeren har behov for. Det er også en tiltaksmodell som kunne vært integrert i studieplanen på politihøgskolen.

Det er i utgangspunktet slik at politiet ønsker at barnet skal være alene med avhører i avhørsrommet. Dette er fordi de ønsker at de innhenter informasjonen så objektivt som mulig og foregå uten ytre påvirkninger. Dette nevnes som den største utfordringen med å ha med noen inn i avhørsrommet. Det mener informantene skjer mest sannsynlig ubevisst, da men egentlig bare ønsker å hjelpe og at det er med god intensjon, men ender opp med å bli et forstyrrende element i forhold til den faktiske informasjonen de får fra den som skal avhøres. Kommunikasjonspartnere er en viktig og veldig sentral del av livet til brukere av ASK (Næss & Karlsen, 2015). Person sentrert planlegging (O'Brien & O'Brien, 2002) ble utviklet fordi personer som bruker ASK skal være i sentrum. Fokuset skal være på muligheter for å utvikle personlige forhold, ha positive roller i samfunnet. Det skal også gi dem økt kontroll over eget liv og utvikle ferdigheter og evne for å nå de målene (Beukelman & Mirenda, 2013, Mount & Zwernik, 1988). Som ansatt på barnehuset og som avhører vil de bli barnas og voksnes kommunikasjonspartner. Med kunnskap om barnet og kommunikasjonsvanskene det har, vil gi dem det beste utgangspunktet i et avhør. Da er det lettere å kunne tilrettelegge for god kommunikasjon.

I følge Næss (2015) må kommunikasjonspartneren være tålmodig, interessert og motivert. Av resultatene som kommer frem virket politiet og ansatte ved barnehuset veldig motiverte for å få mest ut av alle avhør som avholdes ved barnehuset. De ønsker at flest mulig kommer dit og får fortalt sin historie. Kommunikasjonspartnere må tåle å stå i stillhet, det kan ta tid å svare, og repetere det som ble sagt for å bekrefte eller avkrefte informasjon, slik at denne blir forstått riktig (Næss & Karlsen, 2015). Dersom avhører og ansatte på barnehuset skal bli gode kommunikasjonspartnere kreves det informasjon om ASK hjelpemidler og hvordan disse blir brukt. Det er lite informasjon i utdanningene om dette, men samtidig er det mye fokus på samarbeid og hvordan forberedelsene bør gjøre i forkant av avhørene.

Her tenker politiet og ansatte på barnehuset helt klart mest på rettssikkerhet. Informantene mener også det vil være mulig å gjennomføre dersom det er et behov for det. Informantene forteller at det er mulig å gjennomføre dersom det er behov for det.

Dersom den som skal avhøres skal ha med seg en trygghetsperson eller følgeperson vil denne personen få klare retningslinjer fra politiet om at da ikke kan kommunisere på vegne av den som skal avhøres og slike ting. Dersom det er noen som skal ha med seg en som kan hjelpe til med det tekniske i forhold til eventuelle datamaskiner, vil det være naturlig at de da er med. De fleste ASK brukere har en assistent som hjelper til med programmering til de ulike situasjonene barnet er i og skal kommunisere i (Næss & Karlsen, 2015).

Informantene forteller at det er en avveining man gjør i hvert enkelt tilfelle, om det er behov for å ha med seg en trygghetsperson eller assistent. De har ikke hatt noen erfaring på å ha med noen trygghetspersoner med i avhør, men virker åpne for det dersom det er et behov.

Hvis de som arbeider på barnehuset ikke innehar kompetanse om de kommunikasjonshjelpemidlene som personene bruker, må det finnes en mulighet for at noen med kompetanse kan hjelpe til med selve hjelpemiddelet underveis i avhøret.

Det er en prosess som muliggjør at ASK brukere og deres tilretteleggere setter fokus på muligheter. Muligheter for å utvikle personlige forhold, ha positive roller i samfunnet, øke deres egen kontroll i sitt eget liv og utvikle ferdigheter og evner for å nå disse målene (Beukelman & Mirenda, 2013, s.235, Mount & Zwernik, 1988, s.6).

Dette er noe er viktig å tenke på i arbeidet på barnehuset. Det skal gi barn og voksne som bruker kommunikasjonshjelpemidler mulighet til å kunne forklare seg og fortelle sin historie uavhengig av kommunikasjonsvanskene. Dette må bli lagt til rette for på barnehuset og hos politiet. På denne måten sikres rettsikkerheten til personer som er avhengige av kommunikasjonsmidler. De har også en stemme som må bli hørt.

Tilrettelagte avhør:

Forberedelse til avhør nevnes av alle informantene som en viktig del av de tilrettelagte avhørene. Politiet forbereder seg ved å gå igjennom sakens dokumenter, siden det starter med en anmeldelse etter bekymringsmelding. Forberedelsene går mye ut på å danne seg et bilde av hva det dreier seg om, hva mistanken går ut på, og så legger man opp avhøret ut fra det. Avhørsleder lager en plan på hvordan temaene skal introduseres. En del av forberedelsene som skal skje i forbindelse med avhøret er et formøte i forkant av avhøret (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §5)

Informantene forteller om at språket skal tilpasses nivå, det skal være kort nok og samtidig skal den som avhøres ha mulighet til å forstå hvorfor de er der i dag. Når det gjelder personer med utviklingshemming forteller informanten at det er viktig å få kontakt med de som kjenner barnet og lever med barnet i det daglige. De kan si noe om hvordan fungerer dette barnet, med språk og kommunikasjon. Samt hvordan barnet forholder seg til det å komme til en ny plass, snakke med en ny person en til en. Bør det være andre tilstede i avhørsrommet når vi snakker sammen, i forhold til alternative måter å kommunisere på. Det gir oss større krav i forhold til det å forberede seg godt. I følge Gamst (2017) er det viktig å innhente informasjon fra de som kjenner barnet eller den voksne godt for å finne ut om den kan stille i retten eller avhør. I de tilfellene hvor de ikke bør møte i retten eller avhør bør personen bli avhørt av en i politiet som er særlig skikket og har gode kunnskaper om avhør av sårbare

personer. Kognisjon og intellektuell kompetanse vil variere fra person fra person og det kan derfor være vanskelig å avgjøre den enkeltes samtalekompetanse og formidlingsevne (Gamst, 2017)

Informasjonsinnhenting er den største delen av forberedelsene i følge alle informantene.

De fysiske rammene for avhøret varierer fra barnehus til barnehus. De er veldig forskjellig fra hvem jeg har snakket med.

Barn som er i en vanskelig livssituasjon er spesielt sensitive overfor avventende og usikkerhet blant voksne.

Å fortelle en voksen om de vanskelige erfaringene og opplevelsene barnet går igjennom kan være som å åpne opp de mest hemmelighetsfulle opplevelsene et barn har. Som fagpersoner kan det være smertefullt og ubehagelig å innta et barneperspektiv. Det viktigste er at barnet får nok tillitt til avhørsleder for å klare å åpne seg. Derfor må det brukes tid på å vinne tilliten til barnet. Informantene forteller at det er viktig for dem at barnet forteller fritt fra sine opplevelser. Da må fagpersoner også vise at de tror på det barnet sier. Barn har rett til å bli hørt. I følge FNs barnekonvensjon har fagpersoner plikt til å gi barn anledning til å være en aktiv aktør og informant ved å uttale seg og si sin mening når viktige beslutninger som omhandler deres liv skal tas (barne- og familiedepartementet, 1991, s.13). Her må barna bli tatt på alvor i alle ledd i et tilrettelagt avhør. De har en rett til å si sin mening. Det er ikke bare i avhørene, men også i oppfølgingstilbudet som barnehuset gir.

Sekvensielle avhør:

Sekvensielle avhør blir brukt i avhør av barn under 6 år og særlig sårbare voksne. Denne type avhør skal foretas av personell med særskilt utdanning fra politihøgskolen. (Politiet, 2017).

Informantene forteller om sekvensielle avhør, som en egen avhørsmetodikk som brukes i avhør av barn som er i førskolealder eller særlig sårbare. Dette er en avhørsmetodikk som blir tatt veldig inn i fasilitering og tilretteleggingen av avhørene. Avhører bruker lang tid på bygge en relasjon og få barnet til å føle seg trygg i situasjonen. Informantene forklarer at de kan bruke alt fra 30 minutter til en time før avhøret, hvor de engasjerer seg i lek med barnet og viser frem venterommet og snakker med barnet. Sekvensielle avhør er mer ressurskrevende, da avhøret kan foretas i flere sekvenser og kan gå over flere dager (politiet, 2017).

De har opplevd at følgepersonen syns situasjonen er skremmende eller skummel, og dette kan motarbeide og gi en større utfordring til avhører som prøver å gjøre barnet trygt.

Sekvensielle avhør brukes ikke bare i avhør med førskolebarn og særlig sårbare, men kan brukes i avhør med personer som trenger ekstra tilrettelegging i avhørssituasjonen.

Barnehusets involvering i saker:

I følge informantene blir barnehuset involvert når det blir bestemt av politiet. Det er politijuristen som avgjør om et avhør skal tas på barnehuset. Da ringer politijuristen og booker inn avhørstid. Da er barnehuset koblet på. Deretter blir det automatisk en rådgiver fra barnehuset tatt på til å følge saken videre. Det er første involvering.

Barnehuset har ansvar for at de tilrettelagte avhørene skjer som et ledd i politiets etterforskning, og de skal legge tilrettelegge for at den som avhøres gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte gjennom å gi barne-/helsefaglig innspill (Helsedirektoratet, 2016).

Selv om det er politijurist som berammer avhør på barnehuset, er det barnehuset som skal koordinere arbeidet før, under og etter avhør for å ivareta fornærmede og vitner.

(Helsedirektoratet, 2016)

Noen ganger skjer det at politiet involverer barnehuset før avhør er berammet. Dette skjer i de sakene hvor det er barn som har særlig store utfordringer. Politiet tar da kontakt med barnehuset for å drøfte om dette er noe de kan få til på barnehuset. Informantene fra barnehuset forteller at politiet gjør en kjempe god jobb med å prøve å la det gjøres, selv om det kan være et barn med store utfordringer. Det viser at de ønsker å gi det en sjanse og fokuserer på rettsikkerheten også til dem som har utviklingshemming, autismespekter problematikk av ulike årsaker, samt angst problematikk og generelt lite språk.

Når det berammes avhør av barn og voksne med utviklingshemming eller småbarn har barnehuset gjerne mer kontakt med avhørsleder og får en større rolle inn i tilretteleggingen og hvordan avhøret skal se ut, forteller informantene.

Barnehusets rolle og oppgaver:

Barnehuset er opprettet for å sikre at barn og andre sårbare grupper ikke utsettes for unødige belastninger i forbindelse med politiavhør og får god og koordinert oppfølging.

(Helsedirektoratet, 2016).

I følge en informant er det to hovedoppgaver barnehuset har. Den ene er å bistå politiet og gjøre en vurdering av oppfølgingsbehov i etterkant. Hvis de oppdager at det er noe som mangler, så bistår dem med å få det på plass, enten om de gjør noe selv eller de kobler på andre interne og eksterne aktører. En annen informant forteller at barnehusene ble opprettet fordi man fant ut at det var lite pådømminger i saker der det var mistanke om at barn var blitt utsatt for overgrep. Dette ble også sett i sammenheng med at for en del år tilbake var det lite bevissthet rundt det å snakke med barn. Tidligere var det heller ikke egnede lokaler for å gjennomføre avhør av barn. For rundt 10 år var det ønskelig med økt grad av tilrettelegging og en god politisk vilje til å få det til. Barnehuset ble da opprettet. Informanten forteller

videre at rollen til barnehuset er å fasilitere avhør når politiet ønsker å ta avhør av barn. Enten de er vitne til overgrep og vold, eller at de selv er utsatt. Når det er et tilrettelagt avhør vil den ansatte på barnehuset bistå spesielt inn mot avhøret av dette barn ved å samarbeide med avhører for å finne ut av hvordan dette barnet er og hva som eventuelt trengs av særskilt tilrettelegging. Dette blir snakket om i forkant sånn at avhørsleder, politijurist og etterforsker er kjent med dette. Hvis barnet har en form for diagnose, vil det være naturlig å etterspørre utredningsrapporter, hjelpe politiet med hvem som kan være relevante kilder til kunnskap om barnet. På selve avhørsdagen bistår de politiet og avhører dersom man trenger å «oversette» barnets kommunikasjon.

Informanten forteller at rollen til barnehuset er å fasilitere avhør, bistå i forkant med barnefaglig kunnskap, sørge for at samarbeidet. Det er mange aktører som er involvert. Disse aktørene er politi, barnevern, ansatte på barnehuset, følgepersoner, sykehus, tannlege osv. Dette er i tråd med det helsedirektoratet (2016) sier om at barnehuset har ansvar for å legge til rette for avhør og medisinske undersøkelser, tilby behandling og oppfølging av målgruppen. I etterkant så vurderes det om barnet trenger oppfølging. Dette barnehuset er med i et pilotprosjekt, hvor de ønsker å gjenforene barnet med foreldrene. Dette kalles familiemøter og foreldrene kommer da ned på barnehuset, og dette gjøres i samarbeid med barnevernet. Informantene snakker om oppfølging i etterkant av avhørene, og i følge helsedirektoratet (2016) skal barnehuset gjennomføre oppfølgingstiltak for å ivareta behovene som avhørende og deres pårørende kan ha. Oppfølgingstiltakene kan være akutte og langsiktige.

Det er også presisert hvor mye informasjon som gis og hvordan den formidles må tilpasses vitnes alder, utviklings- og funksjonsnivå. (forskrift for tilrettelagte avhør, 2015, §11)

Informantene forteller at barna som kommer til barnehuset får informasjon om hva som skal skje denne dagen. Den informasjonen pleier de å forklare nøye spesielt med små barn og særlig sårbare hvordan dagen er lagt opp, viser de rommene de skal oppholde seg i, i løpet av dagen og snakker med avhørslederen i forkant av avhøret. På denne måten sikrer barnehuset barnas informasjonskrav om det som omhandler dem. De tilpasser hvor mye informasjon barna skal få og hvordan denne formidles. Dette gjøres i sammenheng med alder, utviklings- og funksjonsnivå.

Særlig sårbare:

Særlig sårbare er et begrep som blir mye brukt, og i beskrivelsen av tilrettelagte avhør blir det skrevet at barn under 16 år og sårbare voksne er omfattet av dette. Dette er en interessant formulering og jeg har derfor spurt informantene om hva de legger i begrepet særlig sårbare. Den ene informanten forteller at når man tenker på særlig sårbare her, så tenker de på barn,

ungdom og voksne som av ulike årsaker kan streve mer enn andre barn, ungdom og voksne. Det er et arbeidsverktøy, fordi det handler om å tenke hva som er sårbart for akkurat det barnet. Sårbare blir bare overskriften, så må man gå ned på detaljnivå og finne ut av hva denne sårbarheten handler om.

Personer med psykisk utviklingshemming er ikke en ensartet gruppe, men de er spesielt sårbare når det kommer til å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep. (Gamst, 2017). Dette er i følge Gamst (2017) fordi utviklingsnivået er svært ujevnt, og da særlig forholdet mellom fysisk og psykisk modenhet.

Mange bor på lukkede institusjoner eller boenheter hvor de er avhengige av hjelp.

En informant forteller om at de har opplevd at når det er to stykker som er kjærester, kan det være vanskelig for en å si nei til den andre, selv om de føler de ikke har lyst, så gjør de det allikevel, fordi de tror at det er det som er forventet av dem når de er kjæreste med noen.

Gamst (2017) skriver at manglende kunnskap, usikkerhet og begrenset mulighet til å forstå forskjell på normal seksualitet og overgrep kan føre til manglende evne til beskyttelse.

En annen informant forteller at det som står i forskriften er at de særlig sårbare er dem som har en funksjonsnedsettelse som gjør at man kognitivt fungerer lavere uten at man har den diagnosen. begrepet er litt uklart fordi hvem skal innunder den gruppen særlig sårbare.

Dersom man ser stort på ordene «særlig sårbare» kan det bety alle som kommer til barnehuset. Videre forteller informanten at i jussen brukes begrepet særlig sårbare begrepet kun på voksne, fordi de under 16 år skal uansett til barnehuset, fordi alderen tilsier det. Så dersom man ser det fra et juss perspektiv at det er berammingsårsaken så er det over 16 år og utviklingshemmet eller andre sårbarheter. Så forteller informanten at hvis man ser i forhold til avhør så har de en metode som heter sekvensielle avhør og der blir definisjonen annerledes. Metoden kan benyttes uavhengig av alder dersom man trenger den tilretteleggingen. Da blir man definert som særlig sårbar fordi man trenger den avhørsmetoden, men det gjenspeiles ikke i jussen. De som trenger sekvensielle avhør er de som er sårbare.

Kompetansehus:

I følge Helsedirektoratet (2016) er fagpersonell samlet på et sted, dette vil redusere behovet for at barnet eller den sårbare voksne må fortelle sin historie flere ganger. Videre skal barnehuset bidra til å styrke ivaretagelse av særlig sårbare fornærmede og vitners rettssikkerhet.

Informantene snakker om at de ansatte på barnehuset er sammensatt av fagfolk med forskjellig type bakgrunn og utdannelser. Alle har bakgrunn innen helse og sosialfag.

Informantene forteller om at utdanningene varierer, men de fleste er sosionomer, klinisk pedagoger og barnevernspedagoger. Det blir nevnt at de har ulik grunnutdannelse, men de har gått en spesialisering på regionsenteret, RBUP (barne og ungdomspsykiatri). Det er her tverrfagligheten kommer inn. Alle har ulike innfallsperspektiv til å forstå barn og barndom. De tenker at det viktig at de jobber tverrfaglig i det daglige, fordi de trekker veksel på hverandre, og dermed kan de bistå og koordinere når systemet skal jobbe sammen. Politiet har avhørsbriller på og de er opptatt av å finne ut av hva som har skjedd. De som er ansatt på barnehuset er mer opptatt av hvordan barnet har det, og da må vi samarbeide med politiet. Det blir også nevnt at det har de siste to til tre årene vært et stort kvalitativt løft med å få en felles forståelse for det man skal holde på med. Et eksempel her er at hvis politiet ikke får nok ut av et avhør for å ta ut en tiltale, kan informasjonen som kommer frem fortsatt være viktig for barnevernstjenesten og barnehuset. Da kan avhøret fortsette litt videre.

I forskrift om tilrettelagte avhør (2015, §5) er det beskrevet kompetanse som barnehuset skal inneha. Dette innebærer barnefaglig kompetanse, som begge informantene beskriver at det finnes på barnehuset med de ulike sosialfaglige bakgrunnene. De skal også i følge forskriften ha kunnskap om psykisk utviklingshemming og andre funksjonsnedsettelse. Informantene forklarer at de har litt erfaring med utviklingshemming gjennom utdannelsene sine, men beskriver det som at de har bokkunnskap om utviklingshemming. Den er erfaringen de har med å jobbe med barn og voksne med utviklingshemming har skjedd gjennom jobben de har nå. Kunnskapen kommer fra teori de har fått gjennom utdanningen. Informantene forklarer at de har litt kjennskap til utviklingshemming, men mest ren bokkunnskap. De erkjenner også at hvert barn er forskjellig og trenger ulike tilpasninger. Psykologi utdannelsen går mer i retning utredningsarbeid heller enn tiltak opp mot enkeltbarn. Det er få eller ingen spesialpedagoger som arbeider på barnehusene. Det kommer frem at det er i hovedsak spesialpedagoger som sitter med kunnskap om utviklingshemming, ASK og ulike tiltak inn mot denne gruppen, men de er ikke involvert i dette arbeidet. Da kan det stilles spørsmål om rekrutteringen er for smal på barnehusene i forhold til akkurat denne problemstillingen og bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon i avhør av barn og voksne med utviklingshemming. Det er et inntrykk av mye kompetanse hos ansatte på barnehusene. De bistår politiet med barnefaglig kunnskap

4.3 Oppsummering

Resultat fra spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene er nå drøftet i forhold til temaer og relevant teori. Det er mye likt, men det er mer informasjon som kommer frem av

intervjuundersøkelsen. Mye av det samme går igjen av teori, men denne teorien er den som er viktigst for svarene som er kommet inn og det som ikke har blitt sagt noe om. Den tematiske drøftingen ble til gjennom analyse og koding. Det er flere av temaene som er i korrelasjon med hverandre i spørreundersøkelsen og intervjuene.

Det er tydelig at svarene fra spørreundersøkelsen og intervjuene stemmer godt over ens. Det er mye de samme svarene. Det er litt mer utdypende og forklarende enn i spørreundersøkelsene.

Det kommer frem at det er få som har kunnskap om utviklingshemming og om ASK. Dette sees også i sammenheng med at det er få barn og voksne med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon som kommer til barnehusene. Det står i studieplanen til politihøgskolen at ved endt utdanning skal politibetjenter som utføre tilrettelagte avhør skal ha kunnskap om ulike diagnoser og anerkjente alternative kommunikasjonsmetoder. Det er allikevel slik at dette ikke får stor plass i utdanningene. Det er klart at det er mye som skal dekkes inn i studiet, og med 15 studiepoeng er det klart at det er noe som ikke får like stor plass som andre.

5 Avslutning

I dette kapittelet blir det presentert avsluttende konklusjoner og refleksjoner rundt studien og funnene som er gjort.

Prosjektets begrensninger vil bli presentert, samt forslag til videre forskning.

5.1 Avsluttende konklusjoner

Det største funnet i denne undersøkelsen er at det er veldig få barn og voksne med utviklingshemming som kommer til barnehusene for avhør. Dette kommer frem av både spørreundersøkelsen og intervjuene som er gjennomført. Både barnehusene og politiet jeg har snakket med ønsker å gi et tilbud til alle barn under 16 år og særlig sårbare. De ønsker også å øke kompetansen i kommunikasjon med denne gruppen, men når det ikke er noen som kommer til avhør, sier det seg selv at det kan bli problematisk. Viljen er der, men det er vanskelig å gjennomføre. De ønsker å gi barn og særlig sårbare voksne mulighet til å gi sin forklaring uavhengig av kommunikasjonsvansker. De ønsker å gå langt for å gjennomføre avhør, men de må klart tenke på hvordan de får forklaringene, det er nødvendig å få innhentet opplevelsen gjennom fri fortelling fra barnet eller den voksne. Dette er på grunn av at de ønsker å sikre barna og de voksnes rettsikkerhet. Dersom forklaringene ikke kan komme direkte fra den som blir avhørt, er det vanskelig å bruke dette som bevis i en eventuell rettssak.

Kunnskap om utviklingshemming varierer. Det er noen som har tilegnet seg kunnskap om utviklingshemming gjennom utdannelsen sin, mens andre har ikke hatt noe om utviklingshemming i sin utdanning. Spesielt da angående kommunikasjon og kommunikasjonskompetanse.

Det kan konkluderes med at politiet og barnehuset ønsker å øke antallet personer med utviklingshemming som kommer til barnehuset. Statistikken viser at de er en ekstra utsatt og sårbar gruppe, og det er mye mørketall. Informantene stiller spørsmål om hvorfor det ikke er flere som kommer til barnehuset.

Det er mange som sitter inne med mye kunnskap om barn og barns utvikling på barnehusene og i politiet. Det er mye bra som er sagt igjennom denne undersøkelsen. Samtidig blir det mye spørsmål som reises, og det er tydelig at det trengs økt kompetanse på både ASK og utviklingshemming.

Alle har lite erfaring med alternativ og supplerende kommunikasjon. Det er ikke tema i noen av informantenes utdanning, men i arbeidet på barnehuset er det brukt noe

kommunikasjonshjelpemidler. De kommunikasjonshjelpemidlene som blir brukt er «papp-tech». Det er tegning, kroppstegninger, tegn til tale, følelseskort og bilder.

Så selv om de forteller at de ikke vet hva ASK er, så brukes det i hverdagen. De bruker de hjelpemidlene de har tilgjengelig, også med de som ikke har kommunikasjonsvansker.

De fleste av informantene mente at alternativ og supplerende kommunikasjon er viktig i deres arbeid med barn og voksne med utviklingshemming. Det er en kompetanse som ønskes hevet, en de føler det er vanskelig når det er så få som kommer til barnehuset som har det behovet.

Siden ASK ikke blir sett på som et eget språk i mange fagmiljøer virker det ikke som det er et stort fokus i utdanningene til de som jobber på barnehuset.

Det har vært en stor utvikling i måten avhør av barn og særlig sårbare skjer på. Etter barnehusene ble opprettet for ca 10 år siden har det vært fokus på at barnet er i sentrum. De er ute etter forklaringer som kommer fra barnet selv. Hvordan å snakke med barn om vanskelige ting har også utviklet seg, det har vært mer forskning som viser hvordan man skal gå frem i de situasjonene.

Politihøgskolen har egen videreutdanning som går på nettopp dette temaet. For å sikre kvalitet på avhør, skal politi som tar avhør på barnehuset ha denne utdanningen. Dette står også beskrevet i forskrift om tilrettelagte avhør. Dersom avhørene ikke kan tas av en med videreutdanningen, skal den tas av noen som har kompetanse innen kreative avhør.

Inntrykket etter spørreundersøkelsene og intervjuene er at det er litt kjennskap til utviklingshemming, men veldig lite om alternativ og supplerende kommunikasjon. Det er få som kommer til barnehuset som har utviklingshemming. Selv om det ikke er mange som har erfaring med utviklingshemming og ASK står det ikke på viljen til å lære og ønske om å hjelpe.

Informantene mener at det som er hovedproblemet er at det ikke kommer noen til barnehuset og de lurer på hvor de er. De ønsker å sette fokus på å få denne gruppen til barnehuset. Dette fordi de er en utsatt gruppe, men ikke forteller sin historie.

Så tilbake til problemstillingen. I hvilken grad brukes ASK i tilrettelagte avhør av personer med utviklingshemming? Svaret slik det er kommet frem fra spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene er at det er i svært liten grad brukt i tilrettelagte avhør av personer med utviklingshemming. Dette er noe som bør bli tatt tak i. Både når det gjelder kunnskap hos dem som er ansvarlige for tilrettelagte avhør, samt ha et større fokus på å få inn dem som bruker kommunikasjonshjelpemidler i hverdagen sin. Det er ikke lett å bare få dem til å komme til barnehuset eller anmelde forhold dersom man ikke vet at det skjer. Derfor trengs

det kompetanseheving på alle plan. Barnehager, skoler, boliger og omsorgspersoner trenger å vite hvordan man skal se etter tegn på overgrep og vold.

5.2 Prosjektets begrensninger

Det ble sendt ut spørreskjema til alle landets 11 barnehus. Det er kommet inn færre svar enn det jeg håpet på da jeg startet dette prosjektet. Det kom inn flere svar fra politidistriktene som er knyttet til de ulike barnehusene. Fra politihøgskolen kom det svar fra dem som tidligere har jobbet med og fortsatt jobber med utdanningen.

De kvalitative intervjuene ble færre enn jeg hadde håpet på. På grunn av Covid-19 ble noen av dem flyttet, og mistet et intervju. Dette er veldig beklagelig. Prosjektet har fortsatt selv om det har vært noen begrensninger underveis. Svarene som har kommet inn har vært gode, men for få til å kunne generalisere. Svarene har vært av interesse og selv med begrensningene, så har det vært nok svar for å kunne arbeide med prosjektet.

En annen tilnærming til denne oppgaven kunne vært å hatt flere dybdeintervjuer og mer fokus på denne metoden. Det hadde gjort det mulig å få inn flere informanter. På den måten kunne det vært enklere å se om resultatene kunne generaliseres til populasjonen. Det hadde vært interessant å se forskjellen mellom alle de forskjellige barnehusene. Dette kunne vært en større intervjuundersøkelse, hvor man kunne sammenlignet de ulike barnehusene og se om det er en forskjell i kunnskap om utviklingshemming og hvordan ASK blir benyttet i tilrettelagte avhør.

5.3 Videre forskning

Av det som er kommet frem av den kvantitative spørreundersøkelsene og de kvalitative intervjuundersøkelsene er det kommet frem ulike resultater som kan undersøkes videre.

Det kommer frem av svarene fra politihøgskolen at noen av de som underviser i videreutdanningene ikke har mye kunnskap om alternativ og supplerende kommunikasjon. Hvis de som skal ta avhør av barn og særlig sårbare bør få noe kjennskap til alternativ og supplerende kommunikasjon da dette er noe som mange med utviklingshemming bruker i det daglige, så bør også foreleserne ha kjennskap til det. Det kan undersøkes om dette er noe som bør ta større plass i videreutdanningene, selv om det er mye som skal inn i de studiepoengene fagene har.

Det samme gjelder kjennskap til utviklingshemming og de ulike gradene som er. Det har mye å si for avhøret, hvilke kommunikasjonshjelpemidler det er behov for og personens kommunikasjonskompetanse.

Det har også noe å si for hvilken kommunikasjonskompetanse som avhører trenger for å gjennomføre avhør.

Det som kommer frem som det største problemet for både politi og barnehusene er at det er veldig få med utviklingshemming som kommer til barnehusene for avhør. Verken som vitner, fornærmede eller siktet.

Siden det kommer frem at de er en ekstra sårbar og utsatt gruppe, er det rart at de ikke står frem. Under intervjuene ble det stilt spørsmål om hvor de er, og hvorfor det ikke blir oppdaget. Dette er noe som kan være forslag til videre forskning.

Criteria-Based Content Analysis (CBCA) er en analyse modell som brukes for å vurdere sannhetsinnholdet i barns formidling.

Analysemodellen er verdifull i straffesaker fordi den kan gi barnas vitneforklaring en sentral plass fordi domstolen i mindre grad prosedere og avgjør saker ut fra skjønnsmessige vurderinger av barnet. (Gamst, 2017)

Informantene forteller om at politiet ønsker å få så fri fortelling fra barna som mulig. Derfor har det kommet informasjon om at avhør ikke blir berammet dersom det oppdages at barnet ikke har språk. Det informantene forteller lite om er hvor troverdige barn er som vitner og hvordan dette vurderes i hvert enkelt avhør. Criteria-Based Content Analysis (CBCA) kan være noe å undersøke videre. Dette er noe som bør brukes på barnehusene i avhør av barn generelt. Det kommer ingen informasjon om dette frem i spørreundersøkelsen eller intervjuguiden. Det ble ikke stilt spørsmål om det heller. Men dette er noe som kan undersøkes videre.

Litteraturliste

American Speech-Language-Hearing Association (ASHA) (1993). *Definitions of communication disorders and variations*. Hentet fra <http://www.asha.org/policy/RP1993-00208/>.

Barnehageloven (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64?q=barnehageloven>

Barne- og familiedepartementet (1991). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf%C2%A0

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedepartementet (2019). Avhør på barnehuset (tilrettelagte avhør). Hentet fra: https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/politi_og_barnevern___retningslinjer_for_samhandling/samhandling_mellom_politi_og_barnevern/avhor_pa_barnehuset_tilrettelagt_avhor/

Beukelman, D. R. & Mirenda, P. (2013). *Augamentative & Alternative communication: supporting children and adults with complex communication needs*. Paul H. Brookes Publishing.

Bruck, M., & Ceci, S. J. (1999). The suggestibility of children's memory. *Annual review of psychology*, 50(1), 419-439.

Creswell, J. W & Creswell, J. D (2012). *Research design. Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: SAGE

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget

De Vaus, D. (2014). *Surveys in social research*. New York: Routledge

Fivush, R., & Hudson, J. A. (Eds.). (1990). *Knowing and remembering in young children* (Vol. 3). Cambridge University Press.

Forskrift om tilrettelagte avhør (2015). Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (FOR-2015-09-24-1098) hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-09-24-1098?q=forskrift%20om%20tilrettelagte%20avh%C3%B8r>

Gamst, K, M, T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget

Gamst, K.T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør. Utvikling av avhørsmetodisk tilnærming*. Avhandling for dr.polit. grader, institutt for spesialpedagogikk, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.

Gjærum, B & Heyerdahl, S. (1996). *Prosedyrer for vurdering av utvikling. Veileder I barne- og ungdomspsykiatri*, s.19-26. Oslo: Den norske lægeforening

Grunnloven (1814). Kongeriket Noregs grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>

Grøsvik, K. (2008). Diagnostisering av utviklingshemming hos barn. I J. Eknes, T. L. Bakken, J. A. Løkke & I. Mæhle (red). *Utredning og diagnostisering. Utviklingshemming, psykiske lidelser og atferdsvansker* (s.17-34). Oslo: Universitetsforlaget

Helsedirektoratet (2016) *Felles retningslinjer for statens barnehus*. Hentet fra:

https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/medisinske-undersokelser-i-statens-barnehus/Statens%20barnehus%20-%20felles%20retningslinjer.pdf/_/attachment/inline/ccd68658-83ee-4cb3-9de2-

[8b176d180276fd523332b09f0cf76d7b991e57dcf8da6a8c1d24/Statens%20barnehus%20-%20felles%20retningslinjer.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/8b176d180276fd523332b09f0cf76d7b991e57dcf8da6a8c1d24/Statens%20barnehus%20-%20felles%20retningslinjer.pdf)

ICD-10 (2020): hentet fra www.e-helse.no

Kent- Walsh, J. & Mcnaughton, D. (2005). *Communication partner instruction in AAC: Present Practices and Future directions*. Hentet fra:
<https://doi.org/10.1080/07434610400006646>

Kleppenes, A-M. & Sande, A. (2015). Lovverk og ASK. . I K-A, B. Næss & A. V. Karlsen (red). *God kommunikasjon med ASK brukere (s.47-69)*. Bergen: Fagbokforlaget

Kleven, T, A. (2002). begrepsoperasjonalisering. I T. Lund (red). *Innføring i forskningsmetodologi (s.141-182)*. Bergen: Fagbokforlaget

Kunnskapsdepartementet (2011). *Læring og fellesskap: tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov*. (Meld.St. 18 (2010-2011)) hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/baeeee60df7c4637a72fec2a18273d8b/no/pdfs/stm201020110018000dddpdfs.pdf>

Kvale, S & Brinkmann, S.(2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Langballe, Å. (2007). *Forhold mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør og påliteligheten i barns utsagn*. Psykologitidskriftet. Hentet fra:
<https://psykologitidskriftet.no/fagartikkel/2007/07/forholdet-mellom-frie-og-spontane-beretninger-fra-barn-i-dommeravhor-og>

Langballe, Å. (2011). *Den dialogiske barnesamtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer (s.3-16)*. Oslo: NKVTS. Hentet fra www.nkvts.no

Lorentzen, P. (2013). *Kommunikasjon med uvanlige barn*. Oslo: Universitetsforlaget

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from " Case Study Research in Education."*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome St, San Francisco, CA 94104.

Mount, B., & Zwernik, K. (1990). *Making Futures Happen: A Manual for Facilitators of Personal Futures Planning*. Publication No. 421-90-036.

Melinder, A.(2011). *Gjentatte avhør: flere forhold har betydning for påliteligheten i barns utsagn*. Psykologitidskriftet. Hentet fra:
<https://psykologitidsskriftet.no/fagartikkel/2011/11/gjentatte-avhor-flere-forhold-har-betydning-paliteligheten-i-barns-utsagn>

Nettskjema. Hentet fra: <https://nettskjema.no/>

NVivo, Universitetet I Oslo: Hentet fra: <https://www.uio.no/tjenester/it/forskning/datafangst-og-analyse/nvivo/mer-om.html>

Næss, K-A, B. (2015). *God kommunikasjon med ASK – brukere*. I K-A, B. Næss & A. V. Karlsen (red). *God kommunikasjon med ASK brukere (s.15-47)*. Bergen: Fagbokforlaget

O'Brien, J. (2002). Person-centered planning as a contributing factor in organizational and social change. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 27(4), 261-264.

Opplæringsloven (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven>

Politidirektoratet (2018). *Statens barnehus. Årsrapport 2018*. Hentet fra:
<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2018.pdf>

PolitiHøgskolen (2019). *Studieplan. Videreutdanning i tilrettelagte avhør av barn*. Hentet fra:
www.phs.no

Polithøgskolen (2019). *Studieplan. Videreutdanning i tilrettelagte avhør av særlig sårbare personer*. Hentet fra www.phs.no

Sattler, J.M (2001). *Assessment of children. Cognitive applications*, 4. utg. San Diego: Jerome M. Sattler, Publisher

Shalock et. Al (2010). Hentet fra <https://www.aaidd.org/intellectual-disability>

Straffeloven (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>

Straffeprosessloven (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25?q=straffeprosessloven>

Syversen, M. T., & Sævik, S. (2009). *De utsatte barna: en kvalitativ studie basert på litteratur og intervju om seksuelle overgrep mot barn og unge med utviklingshemming* (Master's thesis).

The Jamovi Project (2019) Hentet fra: <https://www.jamovi.org/>

Ulleberg, I. (2014). *Kommunikasjon og veiledning*. Oslo: Universitetsforlaget

Watkins, D, C. & Gioia, D. (2015). *Mixed methods research*. New York: Oxford University press

Zohrabi, M. (2013). Mixed Method Research: Instruments, Validity, Reliability and Reporting Findings. *Theory & practice in language studies*, 3(2).

Vedlegg 1: Godkjenning NSD

27.2.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Bruk av ASK i tilrettelagte avhør av barn med ulike grader av utviklingshemming

Referansenummer

764031

Registrert

18.02.2020 av Charlotte Hersvik Dahl - charlohd@uio.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det utdanningsvitenskapelige fakultet / Institutt for spesialpedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Hanne Marie Høybråten Sigstad, h.m.h.sigstad@isp.uio.no, tlf: 22858127

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Charlotte Hersvik Dahl, charlohd@student.uv.uio.no, tlf: 90157226

Prosjektperiode

01.01.2020 - 29.05.2020

Status

24.02.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

24.02.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 24.02.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Bruk av ASK i tilrettelagte avhør av barn med ulik grad av utviklingshemming

Referansenummer

368115

Registrert

25.12.2019 av Charlotte Hersvik Dahl - charlohd@uio.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det utdanningsvitenskapelige fakultet / Institutt for spesialpedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Hanne Marie Høybråten Sigstad, h.m.h.sigstad@isp.uio.no, tlf: 22858127

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Charlotte Hersvik Dahl, charlohd@student.uv.uio.no , tlf: 90157226

Prosjektperiode

29.11.2019 - 29.05.2020

Status

08.01.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

08.01.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 08.01.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Bruk av ASK i tilrettelagte avhør av barn med ulik grad av utviklingshemming”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke i hvilken grad ASK blir brukt i tilrettelagte avhør av barn med ulik grad av utviklingshemming. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke i hvilken grad alternativ og supplerende kommunikasjon blir brukt i og rundt arbeidet med barn i tilrettelagte avhør med ulik grad av utviklingshemming.

Prosjektet knyttet opp til min masteroppgave i spesialpedagogikk og er en kvantitativ spørreundersøkelse hvor jeg sender ut til alle landets barnehus.

Forskningsspørsmålet mitt er «i hvilken grad blir ASK brukt i tilrettelagte avhør av barn med ulik grad av utviklingshemming» og det er dette jeg vil analysere, men det er også en del av prosjektet å kartlegge hvor mye kunnskap det er om ASK i barnehusene og hos politiet som utfører avhørene.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Charlotte Dahl, masterstudent ved UiO

UiO, Institutt for spesialpedagogikk

Jan Stålhane: Veileder

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har sendt ut mail til alle barnehusene i Norge, og ber ansvarlig om å videresende denne til ansatte for å få tak i relevante informanter. Jeg fant mailadressen på deres hjemmesider, og for å sikre anonymitet ber jeg derfor den ansvarlige om å videresende informasjonsskriv, samtykkeskjema og spørreundersøkelse, til de som er interessert i å delta i prosjektet.

Alle spesialpedagoger på barnehusene, alle politidistriktene som hører til i barnehusets distrikt og politihøgskolen mottar henvendelsen.

Du jobber som spesialpedagog på et av landets barnehus, og det er derfor jeg spør deg om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et spørreskjema. Det vil ta deg ca. 10-15 minutter. Spørreskjemaet inneholder spørsmål om hvilken kunnskap du har om ASK, om dette blir brukt i din hverdag, og om du har noen erfaring med barn med ulik grad av utviklingshemming. Dine svar fra spørreskjemaet blir registrert elektronisk.

Spørreskjemaet er et «nettskjema» utviklet av UiO som brukes som databehandler

Minner om at du har taushetsplikt og at det ikke skal skrives om tredjepersoner, diagnoser og opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner utenfor utvalget eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Ingen av svarene må ikke inneholde navn, samt identifiserende

bakgrunnsopplysninger, som for eksempel alder, kjønn, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Det vil ikke brukes eksempler fra svarene i oppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke

samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert.

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil være meg som student og min veileder som vil ha tilgang til dataene fra spørreskjemaet
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysninger vil dataene være anonyme, Det vil ikke fremstå av spørreskjemaet hvem som har svart eller ikke på dette. Men i hvilken del av landet du jobber i, vil erstattes med koder, som vil bli lagret på en sikker forskningsserver.
- Charlotte Dahl, vil være ansvarlig for datainnsamling. Jeg vil bruke «Nettskjema» som leverandør av spørreskjemaene.
- UiO, sensor på masteroppgaven og institutt for spesialpedagogikk vil ha tilgang til dataene etter de er anonymisert

Ingen vil kunne bli gjenkjent i publikasjonen av masteroppgaven, da er alle data anonymisert og analysert gjennom statistikk programmet «Jamovi»

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 29.05.20 kl 14:00. Når prosjektet avsluttes vil all data slettes og makuleres.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo, institutt for spesialpedagogikk har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for spesialpedagogikk ved Charlotte Dahl på epost : charlohd@student.uv.uio.no eller telefon: 90157226.
- Veileder Jan Stålhane på epost: jan.stalhane@oslomet.no eller på telefon: 92207378
- Vårt personvernombud: Roger Markgraf-Bye på epost: personvernombud@uio.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Jan Stålhane
(veileder)

Charlotte Hersvik Dahl
(Student)

Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Bruk av ASK i tilrettelagte avhør av barn med ulike grad av utviklingshemming* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i Spørreundersøkelsen
- å delta i Intervju – hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 29.05.20

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Kodebok

* Spørreskjema Barnehus (id 134914) – 24.05.2020 18:06

* Variabel Etikett

a I hvilken grad brukes alternativ og supplerende kommunikasjon i tilrettelagte intervjuer?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjeldent
- 3 Sjeldent
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

b I hvilken grad kommer det barn med utviklingshemming inn på barnehuset der du jobber?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjeldent
- 3 Sjeldent
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte

c Hvor ofte har barn med utviklingshemming med seg assistent i tilrettelagte avhør?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjeldent
- 3 Sjeldent
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

d Hvor ofte blir det lagt til rette for bruk av ASK i tilrettelagte avhør?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjeldent
- 3 Sjeldent
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

e Hvor ofte blir ASK brukt på barnehuset utenfor avhørssituasjonen?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjelden
- 3 Sjeldent
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

f I hvilken grad blir assistenter inkludert i avhør av barn med ulik grad av utviklingshemming?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjelden
- 3 Sjelden
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

h Hvilken erfaring har du med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?

i Hvordan bruker du ASK i arbeidet på barnehuset?

j Har du erfaring med barn med ulik grad av utviklingshemming i ditt arbeid på barnehuset?

k Hvilke ASK hjelpemidler er du kjent med?

* Spørreskjema politidistrikt (id 134920) – 24.05.2020 18:07

* Variabel Etikett

var1 I hvilken grad har du kjennskap til ulike grader av utviklingshemming?

- 1 Ingen kjennskap
- 2 Litt kjennskap
- 3 Passe kjennskap
- 4 En del kjennskap
- 5 Mye kjennskap

var2 I hvilken grad har du kjennskap til alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?

- 1 Ingen kjennskap
- 2 Litt kjennskap
- 3 Passe kjennskap
- 4 En del kjennskap
- 5 Mye kjennskap

var3 I hvilken grad ble ASK inkludert i din utdanning?

- 1 Ingenting
- 2 Noe
- 3 Kunne vært mer
- 4 passe inkludert
- 5 Godt inkludert

var4 Hvilke av følgende kommunikasjonsverktøy har du kjennskap til?

- 1 Minspeak®
- 2 Communicator 5
- 3 Tegn til tale
- 4 Widgit Go
- 5 Symwriter
- 6 Boardmaker
- 7 Kommunikasjonsbøker

var5 Hvis andre, nevnt dem her:

var6 I hvilken grad bruker du alternativ og supplerende kommunikasjon i ditt arbeid på barnehuset?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjelden

- 3 Sjelden
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

var7 I hvilken grad blir assistentene til barna inkludert i de tilrettelagte avhørene?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjelden
- 3 Sjelden
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte
- 7 Alltid

var8 Har du erfaring med barn med ulik grad av utviklingshemming i ditt arbeid på barnehuset?

- 1 ja
- 2 Nei

var9 Hvis ja, utdyp:

var10 Hvordan bruker du ASK i arbeidet på barnehuset?

var11 Hvilken erfaring har du med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?

var12 Hvilket politidistrikt arbeider du ved?

* Spørreskjema politihøgskolen (id 134922) - 24.05.2020 18:08

* Variabel Etikett

a I hvilken grad har du kjennskap til ulike grader av utviklingshemming?

- 1 Ingen kjennskap
- 2 Liten grad
- 3 Passe grad
- 4 Stor grad

b I hvilken grad har du kjennskap til alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?

- 1 Ingen kjennskap
- 2 Liten grad
- 3 Passe grad
- 4 Stor grad

c I hvilken grad blir ASK inkludert i utdanningen av politibetjenter?

- 1 Ikke inkludert
- 2 Svært lite
- 3 Lite
- 4 Mye
- 5 Godt inkludert

d Hvilke av følgende kommunikasjonsverktøy har du kjennskap til?

- 1 MinSpeak
- 2 Comunicator 5
- 3 Tegn til Tale
- 4 Widgit Go
- 5 Symwriter
- 6 Boardmaker
- 7 Kommunikasjonsbøker
- 8 Ingen av dem

e Hvis andre, nevnt dem her:

f I hvilken grad blir ASK inkludert i utdanningen av politibetjenter som skal arbeide med tilrettelagte intervju?

- 1 Ikke inkludert
- 2 Svært lite

- 3 Lite
- 4 Passe
- 5 Mye
- 6 Godt inkludert

g I hvilken grad bruker du alternativ og supplerende kommunikasjon i ditt arbeid?

- 1 Aldri
- 2 Svært sjelden
- 3 Sjelden
- 4 Av og til
- 5 Ofte
- 6 Svært ofte

h I hvilken grad synes du det er viktig at studenter ved politihøgskolen får informasjon om alternativ og supplerende kommunikasjon?

- 1 Ikke viktig
- 2 Litt viktig
- 3 Viktig
- 4 Svært viktig

i I hvilken grad synes du det er viktig at studenter ved politihøgskolen får informasjon om utviklingshemming og deres behov for ASK?

- 1 Ikke viktig
- 2 Litt viktig
- 3 Viktig
- 4 Svært viktig

j Hvordan bruker du ASK i ditt arbeid?

k Hvilken erfaring har du med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?

Vedlegg 5: Intervjuguide

Intervjuguide: Barnehuset

- Forklare hensikten med intervjuet

Intervjuet er en del av min masteroppgave ved institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo.

Hensikten med intervjuet er å få informasjon om hvordan det jobbes med ASK i tilrettelagte avhør med barn med ulike grader av utviklingshemming.

Jeg er interessert i få vite noe hvordan de ulike aktørene forbereder seg på tilrettelagte avhør av barn og hvordan de gjennomfører dersom et barn har behov for ASK. Jeg ønsker å få vite om hva barnehusets rolle er og hva de gjør i sitt arbeid. Jeg ønsker også å få vite noe om deres erfaringer med ASK og erfaringer med barn med ulike grad av utviklingshemming

- Taushetsplikt

Informanter har taushetsplikt, og det skal ikke fortelles om spesifikke hendelser, personer eller saker.

Prosjektansvarlig er ansvarlig for at alle informanter holdes anonyme i hele prosessen.

Det skal ikke nevnes noe som kan gjenkjenne personer i masteroppgaven.

Intervjuet blir tatt opp på lydbånd, men ingen andre vil høre opptaket enn studenten, det vil bli slettet sammen med annen data når oppgaven leveres.

- Samtykkeskjema

Det blir sendt ut samtykkeskjema som må signeres av informanten. Informanten får også informasjon om at det er mulig å trekke sitt samtykke uten grunn frem til dataene er anonymisert.

Dette er et semistrukturert intervju, og nedenfor er temaene jeg ønsker å ta opp beskrevet. Det er ikke nødvendigvis nøyaktig dette vi forholder oss til i løpet av intervjuet, og om det er noe du synes er viktig å ta opp, er dette selvfølgelig helt i orden.

Barnehusets rolle

1. Hva er barnehusets rolle i tilrettelagte avhør?
2. Hvem kommer til barnehusene?
3. Hvordan blir barnehuset involvert i saker?
4. Hvem kan kontakte dere?

5. Det står på hjemmesiden til barnehuset at dere er et tverrfaglig kompetansehus hva menes med det?

Hvilke erfaringer har du med barn med ulike grader av utviklingshemming?

1. Er det mange barn med utviklingshemming som kommer til barnehuset?
 - a. Hvilke grad av utviklingshemming har de hatt?
2. Har du erfaring med utviklingshemming gjennom utdannelsen din?
3. Hva betyr «særlig sårbare» barn for deg?

Hvordan bruker du ASK i ditt arbeid på barnehuset?

1. hvor lenge er barna på barnehuset?
 - a. Før og etter avhør
2. Brukes ASK utenfor avhør?
 - a. Hvis ikke, hvorfor ikke?
3. Har ASK vært en del av utdanningen din?
4. Har du erfaring med noen spesifikke ASK hjelpemidler?
 - a. Evt hvilke?
5. Syns du alternativ og supplerende kommunikasjon er viktig i ditt arbeid?
6. Har du erfaring med barn som er bruker av ASK?

Assistenter/nærpersoner:

1. Mange personer som benytter seg av ASK har med seg assistenter /nærpersoner som kan hjelpe med hjelpemidlene, får de lov å være tilstede utenfor avhørssituasjonen?
 - a. Hvorfor/hvorfor ikke?
2. Hva er assistentenes rolle i og utenfor avhørssituasjonen?
3. Hva er nærpersoners rolle i og utenfor avhørssituasjonen?

- Forklare hensikten med intervjuet

Intervjuet er en del av min masteroppgave ved institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo.

Hensikten med intervjuet er å få informasjon om hvordan det jobbes med ASK i tilrettelagte avhør med barn med ulike grader av utviklingshemming.

- Jeg er interessert i å finne ut mer om:

Hvordan forbereder de ulike aktørene seg på tilrettelagte avhør av barn

Hvordan de gjennomfører dersom et barn har behov for ASK

Erfaringer med ASK

Erfaringer med barn med ulike grad av utviklingshemming

- Taushetsplikt

Informanter har taushetsplikt, og det skal ikke fortelles om spesifikke hendelser, personer eller saker.

Prosjektansvarlig er ansvarlig for at alle informanter holdes anonyme i hele prosessen.

Det skal ikke nevnes noe som kan gjenkjenne personer i masteroppgaven.

Intervjuet blir tatt opp på lydbånd, men ingen andre vil høre opptaket enn studenten, det vil bli slettet sammen med annen data når oppgaven leveres.

- Samtykkeskjema

Det blir sendt ut samtykkeskjema som må signeres av informanten. Informanten får også informasjon om at det er mulig å trekke sitt samtykke uten grunn frem til dataene er anonymisert.

Dette er et semistrukturert intervju, og nedenfor er temaene jeg ønsker å ta opp beskrevet. Det er ikke nødvendigvis nøyaktig dette vi forholder oss til i løpet av intervjuet, og om det er noe du synes er viktig å ta opp eller utdype, er dette selvfølgelig helt i orden.

Generelle spørsmål:

1. Hvor lenge har du arbeidet som avhører i ditt politidistrikt?
2. Hvordan er de fysiske rammene for avhøret?
 - a. Rommet?
 - b. Tidspunkt?
 - c. Hjelpemidler, som tegnesaker o.lign.
3. Hva menes med tilrettelagte avhør?
4. Hva betyr «særlig sårbare» barn for deg?

Hvilke erfaringer har du med barn med ulike grader av utviklingshemming?

4. Har du noen erfaring med barn med ulike grader av utviklingshemming?
 - a. Hvilke grad av utviklingshemming har de hatt?
5. Har du erfaring med utviklingshemming gjennom utdannelsen din?
5. Hvilke erfaringer har du fra avhør av personer med ulike grader av utviklingshemming?
6. Hvordan forbereder du deg til avhør av barn med ulike grader av utviklingshemming?

Hvordan bruker du ASK i ditt arbeid på barnehuset?

7. Brukes ASK i tilrettelagte avhør?
 - a. Hvis ikke, hvorfor ikke?
8. Har ASK vært en del av utdanningen din på politihøgskolen?
9. Har du erfaring med noen spesifikke ASK hjelpemidler?
 - a. Evt hvilke?
10. Har du erfaring med barn som er bruker av ASK?
11. Hvordan/i hvilken grad syns du alternativ og supplerende kommunikasjon er viktig i ditt arbeid?

Assistenter/nærpersoner:

7. Mange personer som benytter seg av ASK har med seg assistenter /nærpersoner som kan hjelpe med hjelpemidlene, får de lov å være tilstede utenfor avhørssituasjonen?
 - a. Hvorfor /hvorfor ikke?
8. Hva er assistentenes rolle i avhørssituasjon?
9. Hva er nærpersoners rolle i avhørssituasjonen?

Intervjuguide: Politihøgskolen

- Forklare hensikten med intervjuet

Intervjuet er en del av min masteroppgave ved institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo.

Hensikten med intervjuet er å få informasjon om hvordan det jobbes med ASK i tilrettelagte avhør med barn med ulike grader av utviklingshemming.

- Jeg er interessert i å finne mer ut om:

Hvordan forbereder de ulike aktørene seg på tilrettelagte avhør av barn

Hvordan de gjennomfører dersom et barn har behov for ASK

Erfaringer med ASK

Erfaringer med barn med ulike grad av utviklingshemming

- Taushetsplikt

Informanter har taushetsplikt, og det skal ikke fortelles om spesifikke hendelser, personer eller saker.

Prosjektansvarlig er ansvarlig for at alle informanter holdes anonyme i hele prosessen.

Det skal ikke nevnes noe som kan gjenkjenne personer i masteroppgaven.

Intervjuet blir tatt opp på lydbånd, men ingen andre vil høre opptaket enn studenten, det vil bli slettet sammen med annen data når oppgaven leveres.

- Samtykkeskjema

Det blir sendt ut samtykkeskjema som må signeres av informanten. Informanten får også informasjon om at det er mulig å trekke sitt samtykke uten grunn frem til dataene er anonymisert.

Dette er et semistrukturert intervju, og nedenfor er temaene jeg ønsker å ta opp beskrevet. Det er ikke nødvendigvis nøyaktig dette vi forholder oss til i løpet av intervjuet, og om det er noe du synes er viktig å ta opp, er dette selvfølgelig helt i orden.

Generelle spørsmål:

1. Hvor lenge har du arbeidet i utdanningen av politibetjenter?
2. Hvordan er forløpet til utdanningen til de som skal utføre avhør av særlig sårbare?
3. Hvilke kvalifikasjoner må politibetjentene ha for å kunne utføre avhør av særlig sårbare?
4. Hva menes med tilrettelagte avhør?
5. Hva betyr «særlig sårbare» barn for deg?

Hvilke erfaringer har du med barn med ulike grader av utviklingshemming?

6. Har du noen erfaring med barn med ulike grader av utviklingshemming?
 - a. Hvilke grad av utviklingshemming har de hatt?

7. Er informasjon om utviklingshemming en del av utdanningsløpet?
8. Er tilrettelagte avhør av barn med utviklingshemming et tema som blir tatt opp i undervisningen?

Hvilken erfaring har du med Alternativ og supplerende kommunikasjon?

9. Har du erfaring med bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon?
10. Er ASK et tema i undervisningen på politihøgskolen?
 - a. Hvis ikke, hvorfor ikke?
11. Har du erfaring med noen spesifikke ASK hjelpemidler?
 - a. Evt hvilke?
12. Har du erfaring med barn som er bruker av ASK?
13. Syns du alternativ og supplerende kommunikasjon er viktig for studenter å vite om og få kunnskap om?

Vedlegg 6: Spørreskjema:

Spørsmål spørreskjema barnehus:

Minner om at du har taushetsplikt og at det ikke skal skrives om tredjepersoner, diagnoser og opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner utenfor utvalget eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Ingen av svarene må ikke inneholde navn, samt identifiserende bakgrunnsopplysninger, som for eksempel alder, kjønn, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Det vil ikke brukes eksempler fra svarene i oppgaven.

Til ansatte på barnehuset:

1. I hvilken grad brukes alternativ og supplerende kommunikasjon i tilrettede intervjuer?
2. I hvilken grad kommer det barn med utviklingshemming inn på barnehuset der du jobber?
3. Hvor ofte har barn med utviklingshemming med seg assistent i tilrettede avhør?
4. Hvor ofte blir det lagt til rette for bruk av ASK i tilrettede avhør?
5. Hvor ofte blir ASK brukt på barnehuset utenfor avhørssituasjonen?
6. I hvilken grad blir assistenter inkludert i avhør av barn med ulik grad av utviklingshemming?
7. Hvilken erfaring har du med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?
8. Hvordan bruker du ASK i arbeidet på barnehuset?
9. Har du erfaring med barn med ulik grad av utviklingshemming i ditt arbeid på barnehuset?
10. Hvilke ASK hjelpemidler er du kjent med?

Spørsmål til spørreskjema politihus:

Minner om at du har taushetsplikt og at det ikke skal skrives om tredjepersoner, diagnoser og opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner utenfor utvalget eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Ingen av svarene må ikke inneholde navn, samt identifiserende bakgrunnsopplysninger, som for eksempel alder, kjønn, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Det vil ikke brukes eksempler fra svarene i oppgaven.

Spørreundersøkelse til politihusene:

1. I hvilken grad har du kjennskap til ulike grader av utviklingshemming?
2. I hvilken grad har du kjennskap til alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?
3. I hvilken grad ble ASK inkludert i din utdanning?
4. Hvilke av følgende kommunikasjonsverktøy har du kjennskap til?
 - a. Hvis andre, nevnt dem her:
5. I hvilken grad bruker du alternativ og supplerende kommunikasjon i ditt arbeid på barnehuset?
6. I hvilken grad blir assistentene til barna inkludert i de tilrettelagte avhørene?
7. Hvilken erfaring har du med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?
8. Hvordan bruker du ASK i arbeidet på barnehuset?
9. Har du erfaring med barn med ulik grad av utviklingshemming i ditt arbeid på barnehuset?
 - a. Hvis ja, utdyp:
10. hvilket politidistrikt arbeider du ved?

Spørsmål til spørreskjema politihøgskolen:

Minner om at du har taushetsplikt og at det ikke skal skrives om tredjepersoner, diagnoser og opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner utenfor utvalget eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Ingen av svarene må ikke inneholde navn, samt identifiserende bakgrunnsopplysninger, som for eksempel alder, kjønn, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Det vil ikke brukes eksempler fra svarene i oppgaven.

Spørreundersøkelse til politihøgskolen

1. I hvilken grad har du kjennskap til ulike grader av utviklingshemming?
2. I hvilken grad har du kjennskap til alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?
3. I hvilken grad blir ASK inkludert i utdanningen av politibetjenter?
4. Hvilke av følgende kommunikasjonsverktøy har du kjennskap til?
 - a. Hvis andre, nevnt dem her:
5. I hvilken grad blir ASK inkludert i utdanningen av politibetjenter som skal arbeide med tilrettelagte intervju?
6. I hvilken grad bruker du alternativ og supplerende kommunikasjon i ditt arbeid?
7. Hvilken erfaring har du med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)?
8. Hvordan bruker du ASK i ditt arbeid?
9. I hvilken grad synes du det er viktig at studenter ved politihøgskolen får informasjon om alternativ og supplerende kommunikasjon?
10. I hvilken grad synes du det er viktig at studenter ved politihøgskolen får informasjon om utviklingshemming og deres behov for ASK?

Vedlegg 7: 8 trinn for å redusere barrierer og sikre passende støtte

Pretest og engasjement til interaksjonsstrategier:

Dette første steget er å sikre at kommunikasjonspartnerne er motiverte og forpliktet til å lære nye strategier for å samhandle med personer som bruker ASK

Beskrivelse av strategier:

Hensikten med dette neste steget er å beskrive de ulike ferdighetene som er nødvendig for å implementere den valgte strategien og diskutere effekten av implementeringen. I løpet av dette steget av intervensjonen vil instruktører orientere kommunikasjonspartnere om hvilke strategier som kan brukes i ulike situasjoner. Kommunikasjonspartnere får også mulighet til å tenke over hvordan de samhandlet før, og hvordan dette kan gjøres annerledes. Åpne samtaler med kommunikasjonspartnerne, foreldre og bruker av ASK blir oppmuntret, for å formidle hvordan strategien kan brukes i individuelle situasjoner.

Demonstrasjon av strategien:

Instruktører går igjennom den valgte strategien og lager en demonstrasjon av hvordan man kan utføre hvert enkelt steg. Kommunikasjonspartnerne blir involvert i denne prosessen og blir oppfordret til å snakke om det som skjer.

Muntlig praktisering av strategien:

Dette steget sikrer at kommunikasjonspartnerne har et solid grep av stegene som trengs for å implementere den valgte strategien.

Kommunikasjonspartnerne blir bedt om å gå igjennom hvert steg, for så å forklare viktigheten av de ulike stegene.

Kontrollert testing av implementeringen under veiledning og tilbakemelding:

Dette steget har to mål, det ene er å bygge opp kommunikasjonspartnerens selvtillit og flyt med respekt for implementeringen av den valgte strategien. Det andre målet er å gradvis gi kommunikasjonspartnerne kontroll på observasjon av deres effektive bruk av den valgte strategien.

Avansert øvelse av implementeringen i ulike situasjoner og tilbakemelding:

Her skal kommunikasjonspartnerne prøve ut de ulike strategiene i andre naturlige situasjoner, hvor man møter ulike krav enn i en treningssituasjon.

Selv om de skal prøve ut i naturlige situasjoner, har de fortsatt mulighet til veiledning og støtte.

Evaluerings og forpliktelse til langtidsbruk.

I dette steget blir prosessen evaluert og det blir diskutert hvilke innvirkninger intervensjonen har hatt på personen som bruker ASK. Tilbakemeldingene kommer også fra brukerne av ASK og deres foreldre/foresatte.

Generalisering av strategien:

Det overordnede målet med det siste steget er at kommunikasjonspartnerne skal være å utvikle metoder for å identifisere når og hvor man skal bruke de lærte strategiene, utvikle metoder for å huske å bruke strategiene på en riktig måte. Bruke de ulike strategiene for å møte utfordringer angående nye problemer og krav.